

Абдуқаҳҳор Колов
Зафар Сайидзода

ЭМОМАЛӢ РАҲМОН - АСОСГУЗОРИ ДАВЛАТДОРИИ МУОСИРИ ТОҶИК

*Баҳишда ба 25-умин солгарди иҷлосияи
таърихӣ XVI-уми Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон*

**Абдуқаҳҳор Холов
Зафар Сайидзода**

**ЭМОМАЛӢ РАҲМОН -
АСОСГУЗОРИ ДАВЛАТДОРИИ
МУОСИРИ ТОҶИК**

Душанбе - 2017

ББК 67.99(575.3)

УДК 32(575.3)

С-22

Холов Абдуқаҳҳор Сатторович, Сайидзода Зафари Шералӣ. Эмомалӣ Раҳмон - асосгузори давлатдории муосири тоҷик. - Душанбе: Контраст, 2017. - 216 саҳ.

Ҳамаи рӯйдодҳои сарнавиштсозе, ки дар тӯли чаҳоряк аср дар Тоҷикистон рух намудаанд, бо номи сиёсатмадори барҷаста, абармарди сулҳофарин, Пешвои эътирофшудаи миллат Эмомалӣ Раҳмон, ки бо ҳисси масъулият дар пеши имрӯзиён ва наслҳои оянда давлати мардумсолор эҷод намуда, ба ин васила халқи куҳанбунёди тоҷикро дар пеши ҷаҳониён соҳиби обрӯю манзалат намудааст, пайванди ногусастанӣ доранд.

Дар ин китоб, ки ба фаъолияти сиёсии Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бахшида шудааст, муаллифон кӯшидаанд, то нишон диҳанд, ки агар сиёсатмадор манфиатҳои сарзамини модарӣ ва халқи хешро дар мадди аввал қарор диҳад ва барои ободию шукуфоии сарзамини аҷдодӣ тамоми ҳастии худро бахшад, қодир ба даст ёфтан ба пирӯзиҳои бузург хоҳад буд.

Умедвор ҳастем, ки ин китоб ба хонандагон, бавижа ба ҷавонон, баҳри боз ҳам беҳтар шинохтани чехраи ҳосси Эмомалӣ Раҳмон ва дарёфтани сабабҳои пешрафтҳои ҷашмгири Тоҷикистони навин, ки маҳсули заҳматҳои арҷмандона ва шабонарӯзии ин шахсияти барҷаста ва Пешвои миллати тоҷик аст, кумак хоҳад кард.

ISBN 978-99975-56-25-7

© Сайидзода Зафари Шералӣ, 2017

ПЕШГУФТОР

Соли 2017, ки пас аз чанд рӯзе домани худ аз паҳнои замон бармечинад, барои мардumi шарофатманди кишварамон, чун солҳои гузашта, соли ғаёлиятҳои ватандӯстонаю содиқона буд. Дар ин сол дар шаҳру ноҳияҳои кишварамон даҳҳо корхонаи истеҳсоливу саноатӣ бунёд гаштанд ва иловатан даҳҳо ҳазор ҳамватан бо кор таъмин гаштанд.

27 июни соли қорӣ ба имзои ҳуҷҷати муҳими таърихӣ - Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ дар Тоҷикистон - бист сол пур шуд. Бист соле, ки пас аз ин рӯйдоди сарнавишт гузаштааст, солҳое буданд, ки мардumi кишвари азиямон дар фазои сулҳу осоиш барои ободию шукуфои сарзамини худ талош варзида, то имрӯз ба пирӯзиҳои назаррас даст ёфтаанд. Имрӯз Тоҷикистон яке аз кишварҳои босуботи минтақа ба ҳисоб меравад.

Албатта, муҳимтарин рӯйдоде, ки дари соли сипаришудаистода ба вуқӯъ пайваст, ҷашнгирии 25-умин солгарди баргузории Иҷлосияи XVI-уми таърихии Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Аҳамияту арзиши ин иҷлосияи таърихӣ дар он аст, ки ба марҳалаи гардиши кулӣ дар таърихи навини Тоҷикистон - даврони поягузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчун давлати соҳибистиклол, - оғоз бахшид. Ин марҳала дар таърихи навини Тоҷикистон ҳамчун марҳалаи талошҳои ҷиддӣ дар роҳи хотима бахшидан ба ҷанги бародаркушӣ, сарҷамъ намудани миллати тоҷик ва фароҳам овардани заминаҳои ваҳдати миллӣ, поя гузоштан ба низоми сифатан нави давлатдорӣ нақшу саҳми бузург дорад.

Барпо кардани давлати соҳибхитиёри дорои низоми мардумсолорӣ ва устувор бар пояи қонун чараёни мураккаби таърихӣ аст. Ва мавҷудияти он фақат бо расман эълон доштани истиқлолият ва эътироф гаштани он аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ маҳдуд намегардад. Ҳар давлате ҳамоно вақт ба ташкилоти қоромади сиёсии ҷомеа табдил мегардад, ки тамоми шаҳрвандон онро ҳамчун як хонаводаи бузург ва худро узви ғаёли ин хонавода медонанд. Яъне, ба таъбири дигар, давлати воқеӣ ҳамоно давлат аст, ки шаҳрвандон, ҳамоно тавр, ки барои ободии хонаи худ ва осудагӣ рифоҳи аъзои оилаи хеш талош мекунанд, барои шукуфоии он ва амну рифоҳи аъзои он ба ҷон мекӯшанд.

Таърихи сиёсии ҷаҳон нишон медиҳад, ки ҳама гуна ҷомеа, чи хурду чи бузург ва чи заифу чи қудратманд, ниёз ба роҳбари хирадманди сиёсӣ дорад. Ҳамчунон ки дар оилае, ки сарвари он инсонӣ оқилу хушманд аст, фарзандон инсондӯсту меҳнатқарину боодоб тарбия мешаванд, кишваре, ки бар садри худ роҳбари доною хирадманду дурандеш дорад, дар он кишвар адолати ҳақиқӣ барқарор мешавад ва пойдор мемонад. Хирад, ки тавоноии зехнӣ дар анҷоми ғаёлиятхост, хиради сиёсӣ, илова ба неруи зехнӣ, маҷмӯи беҳтарин сифатҳо ва шоёнтарин истеъдодҳо, аз қабилӣ меҳрубонию садоқат ба мардум, дурандешию дурбинӣ, раҳмдилӣ, хушахлоқӣ, саховат ва дигар вижагиҳои нек, мебошад. Илова бар ин, муҳимтарин сифате, ки хиради сиёсӣ бидуни он комил нахоҳад буд, бебокии сиёсӣ аст. Зеро ҷуноне ки Конфутсий гуфтааст, «ҳукмрони хуб будан сахту душвор аст, аммо қасе, ки аз ин душворӣ воҳима кунад, кишвараш ба муваффақияте даст нахоҳад ёфт».

Дар ростои нақши шахсият муҳимтарин нукта мавҷуд будани худи шахсиятест, ки дорои сифатҳои дар боло зикршуда мебошад. Зеро дар таърих мисолҳои вучуд доранд, ки давлатҳо дар давронҳои мушкеле аз таърихи худ ба далели надоштани роҳбарони шучою қаҳрамон дар масири рушду тараққӣ раҳгум задаанд ва ё тамоман ба нобудӣ расиданд.

Аз ин нуктаи назар дар печидатарину ҳассостарин лаҳзае аз таърихи давлатдории тоҷик ба майдони сиёсат ворид шудани Эмомалӣ Раҳмон барои миллати мо ҳадяи тақдир ва муваффақияти ҳоссеаст. Зеро ба шарофати хиради давлатӣ, бебокии сиёсӣ, иродаи матин, вижагиҳои ахлоқӣ ва истеъдодҳои фардии ӯ Тоҷикистон аз хатари пора шудану ба нобудӣ расидан раҳо гашт ва дар кӯтоҳтарин муддати таърихӣ тамоми вижагиҳои давлати мустақил ва устувортарин низоми сиёсиро соҳиб гардид.

Феҳристи мукаммали иқдомҳои Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар тӯли даворе пас аз баргузоршавии иҷлосияи XVI-уми Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар эҳёи давлатдории навини миллии тоҷикон фароҳӯри садҳо китоб аст, ки пажӯҳишгарон ва нависандагон ҳатман рӯйи қор хоҳанд овард. Вале агар тамоми ин фаъолиятҳои арҷманду зиндагисозро дар се ҷумла ҳулоса кунем, он се ҷумла инҳоянд:

1.Бунёдгузори ва устуворгардони пояҳои давлатдорӣ;

2.Ба вучуд овардани шароит барои густариши беш аз пеши худшиносии миллий ва ғояҳои ватандӯстӣ.

3.Поягузории сиёсати хориҷии кишвар ва таъин намудани ҳадафҳо, усулҳо, афзалиятҳо ва самтҳои асосии он.

Дар ин китоб, ки ба хонандаи арҷманд пешкаш мешавад, кӯшиш шудааст фаъолияти доманадори сиёсии Пешвои миллат, Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон дар ин се самти асосӣ, ки Тоҷикистонро ба давлати миллии дорои чеҳраи хосси сиёсӣ ва тоҷикистониёнро ба як миллати воҳид ва ифтихорманд аз давлату давлатдории хеш табдил додааст, арзёбӣ гардад.

Эмомалӣ Раҳмон - бунёдгузор ва таҳкимбахши пояҳои давлатдории навин

Бо хости сарнавишт Тоҷикистони азизи мо замоне ба истиклол расид ва вориди сахнаи сиёсии ҷаҳон гашт, ки назми ҷаҳонии тоза якҷутбишуда бо ҷиддият барои афзудан ба муҳимтарин дастоварди худ - пора кардани Иттиҳоди Шӯравӣ - талош меварзид. Мутаассифона, Тоҷикистон - дар баробари ҷанде аз минтақаҳои Федератсияи Россия - дар маркази диққати тарроҳони барномаи дар он замон ҳоло тоза «исломисозӣ» қарор гирифт.

Имрӯз аз касе пӯшида нест, ки он доираҳои муайяни ҷаҳонӣ, ки паси пардаи «исломисозӣ» қарор доранд, ҳам ба дини ислом ва ҳам ба ифротӣни исломӣ назари хуб надоранд. Барои онҳо назарияи «исломисозӣ» ва истифода аз ифротӣни исломӣ танҳо барои эҷоди «ҳарчу марчи ҳидоятпазир» лозим ҳастанд. Барои ин доираҳо маълум шуд, ки идораи ҳарчу марч мувофиқтар ва судовартар аз идораи назм аст. Назарияпардозоне, ки дар хидмати ин доираҳо ҳастанд, ҳатто як назарияи комили «ҳарчу марчи ҳидоятпазир ва созанда»-ро ба вучуд овардаанд.

Осиёи Марказӣ бо захираҳои бузурги манбаҳои маводи тавлидкунанди неру ва манбаҳои маъданӣ ва бархӯрдор будан аз вазъияти ҳамлу нақли бартар аз муддатҳо пеш ба нуқтаи баҳамрасии манфиатҳои геосиёсӣ ва геоиқтисодии бозигарони бузурги сиёсати ҷаҳонӣ табдил гардидааст.

Ба навиштаи Халфред Маккиндер, Осиёи Марказӣ бахше аз қалби Авроосиё (Ҳортланд)-ро ташкил медиҳад. Ба андешаи ин назарияпардоз, «касе, ки Ҳортландро назорат мекунад, Авроосиёро назорат мекунад. Касе, ки Авроосиёро назорат

мекунад, бар тамоми ҷаҳон назорати худро барқарор менамояд».

Тоҷикистон барои ин ҳам ба сифати нуқтаи оғози барқарории назорат ба «қалби» Авроосиё баргузида шуд, ки дар кишвари мо, мутаассифона, чанд омил ба ҳам танида, заминаро барои баргузории як озмоиши хунин муҳайё карда буд. Дар он солҳои ғочаборе, ки империяи Шӯравӣ тоза ба сукут расидаву сардамдорони назми навини ҷаҳонӣ фикри бозтаксими пораҳои парешони Иттиҳоди Шӯравиро дар сар мепарваронданд, Тоҷикистон бо роҳбарияти нокоромаш, ки дар баробари ошӯби моҳи феввали соли 1990 бечора монда буд, бо парешонии сиёсӣ, мафкураӣ ва ақидаҳои ҳоким бар ҷомеа, бо дар ҳамсоғӣ доштани кишвари Афғонистон - сарзамини ноамн ва таҷаммуи силоҳу нерӯҳои ифротӣ - туҳфаи осмонӣ буд. Аммо бештар аз ҳама ин омил, ки ҳизби исломӣ, пас аз солҳои тӯлонии ғайриқонунии пинҳонӣ, рӯйи сахнаи сиёсии ҷумҳурӣ омадаву ба ғайриқонунии ҳизб ва довтолаб ба қудрати сиёсӣ табдил шуда буд, Тоҷикистонро дар пеши назари коргардонҳои сахнаҳои муноқишаҳои сиёсӣ «ҷолиб» ҷилва меод.

Таърихи таърихӣ ин аст, ки дар миёни миллати тоҷик, ки поягузори давлатҳои бузург бо фарҳангҳои сиёсии устувор бар асли башардӯстона ба шумор меравад, миллате, ки фарзандони нобӣғаш дар ҳамаи давраи замон бо ҷароғи маърифати хеш равшангари роҳи инсоният будаанд, дар поёни асри XX тӯдаи одамоне пайдо шуданд, ки хостанд дастовардҳои бузургии сиёсӣ иҷтимоӣ фарҳангии як давраи томо, ки тайи он ҷомеаи тоҷик ба як ҷомеаи сарҷамъ ва бархӯрдор аз фарҳанги пешрафтаи сиёсӣ иҷтимоӣ иқтисодӣ табдил гардида буд, ба нестӣ баранд ва мардумро ба тартиботи асримиёнагӣ кашонанд.

Дар адабиёти густурдаи бахшида ба ҷанги шаҳрвандии Тоҷикистон бисёре аз муаллифон, ба таври афзун хориҷиён, иддао мекунанд, ки ин ҷанг ҷанги байниқавмӣ буд, яъне муноқишае буд, ки бар пояи маҳалгароӣ ва минтақавароӣ дар гирифта буд. Ин иддао комилан нодуруст аст. Ҳам дар замони ин ҷанги нангин ва низ имрӯз ҳама медонистанд ва медонанд: тарафҳои баҳамзиди ҷанги дохилӣ ба таври кулӣ исломгароён, ки ақаллияти ночизро дар кишвар намояндагӣ мекарданд ва меҳостанд қудрати сиёсиро дар Тоҷикистон ба даст оваранд, ва неруҳои ҷонибдори ҳукумати қонунӣ буданд, ки на меҳостанд исломгароён низоми мардумсолорӣ ва дунявии ҷумҳуриро, ки баёнгари хостаҳои ҳадди аксари мутлақи мардуми кишвар буд, бо тартиботи ғайридемократии исломи сиёсии ифротӣ иваз намоянд. Чи дар ҷониби исломгароён ва чи дар тарафи неруҳои ҷонибдори ҳукумати қонунӣ намояндагони ҳамаи маҳаллу нуқоти Тоҷикистон ширкат доштанд. Албатта, ҳадди аксари афроди ҳар ду ҷонибро намояндагони ин ё он минтақаи кишвар ташкил медоданд, ки сабаби он, аз як тараф, наздикии ҷуғрофӣ ба маркази ҷумҳурӣ бошад, аз тарафи дигар, мафкураи таърихан ташаккулёфтаи муҳофизакорӣ динӣ намояндагони ин ё он минтақа буд.

Бино бар ин, барои насли ҷавони кишвар ва наслҳое, ки баъдан ба дунё меоянд, донишмандони ин ҳақиқат муҳим аст, ки ҷанги шаҳрвандии Тоҷикистон на бар мабной маҳалгароиву минтақавароӣ, балки бо таҳрики неруҳои беруна ва аъмоли зишти ҷонибдорони низоми динӣ ифротӣ ба вуқӯъ пайваستاаст. Ин ҷанге буд, ки дар он даврони ҳарчу марҷи охирин солҳои ҳукумати шӯроҳо ва солҳои аввали пас аз ғурупошии Иттиҳоди Шӯравӣ дар ҳар

чумҳурие аз чамоҳири Шӯравӣ метавонист дар гирад ва шояд ҳам харобиовартар аз ҷанги дар кишвари мо рухдода гардад. Ва ҳуди ин далел, ки ҷанги дохилии даргирифта дар кишвари мо ба рӯёруйии фарогир мубаддал нагардид, далели равшани он аст, ки ин ҷанг ба ҳеҷ рӯ ҷанги маҳал зидди маҳал набуд.

Бар ҳилофи ақидаи аз ҳар ҷиҳат нодурусти бархе муаллифон, ки халқи моро бо истинод ба ҷанги дохилӣ нобархӯрдор аз ваҳдати миллӣ нишон медиҳанд, маҳз пайванди маҳками мардумӣ ва ҳамбастагии устувори таърихӣ ба миллати мо кумак кард, ки аз бемории дар он замон барои ҳамаи халқҳои шӯравӣ хосси бемайлии сиёсӣ иҷтимоӣ зуд раҳо гардида, зимони умури давлатро ба дасти худ бигирад ва ба ҷанги нангини бародаркушӣ поён бахшад. Маҳз бо даъвати қотеона ва ширкати ғайилонаи мардуми ҷумҳурӣ дар шахси коргарону деҳқонон, зиёӣён, кормандони сохторҳои давлатӣ ва ниҳодҳои ҷамъиятӣ, иттиҳодияҳои эҷодӣ, созмонҳои собиқадорон, занон, ҷавонон ва талоши шахсиятҳои сарсупурдаи миллат, онҳое, ки ҳеҷ мансабери дар мақомоти роҳбарии ҷумҳурӣ соҳиб набуданд, роҳиҳалҳои коромад ба мансаи зухур падида омаданд ва, дар ниҳоят, бо барқарории ҳукумати қонунӣ анҷом пазируфтанд. Ҳуди ба сари қудрати сиёсӣ интиҳоб шудани Эмомалӣ Раҳмон намунаи равшани воқеиятҳои ҳаққи мардум ба ҳокимият аст, ки бунёдитарин меъёри демократия ва Эъломияи ҳуқуқи башар ба ҳисоб меравад.

Маҳз бархӯрдории миллати тоҷик аз фарҳангу фалсафаи ҳамбастагӣ ва рафтори иҷтимоии дар тӯли асрҳо ташаккулёфтаи мушорикат дар ҳаллу фасли масоили мубрами ҳаёти умумӣ имкон дод, ки дар замони кӯтоҳтарин пас аз поён бахшидан ба ҷанги

дохилӣ бинои муҳташами давлатдории навинро поягузорию устувор намоем ва дар тамоми ҳавзаҳои ҳаёти сиёсӣ иҷтимоӣ иқтисодӣ фарҳангӣ ба пешрафтҳои беназир даст ёбем.

Олимону муҳаққиқон бар пояи омӯзиши асноди таърихӣ собит намудаанд, ки тафаккури таҷрибаи назарияи мардумсолорӣ - муддатҳо пеш то барқарории аввалин демократия дар Юнон - дар давлати Ҳахоманишӣ ривоч доштааст. Ин баровард бисёр шоёнӣ таваҷҷуҳ аст ва нишон медиҳад, ки бисёре аз падидаҳои, ки дар дунё ба номи юнонӣ маъруф шудаанд, хостгоҳи ориёӣ доштаанд.

Дар таърихи гузаштаи мо, ҳамон тавр ки Ҳеродот нақл кардааст, мардум шоҳони худро интиҳоб мекардаанд. Дар низоми шоҳаншоҳии ориёӣ бостон низоми мардумсолорӣ ба тавре ривоч доштааст, ки ҳар шаҳрбон дорои дабири будааст, ки ӯ нозир ва миёнчи байни шаҳрбон ва шоҳи бузург будааст, то аз аҳволу мушкили мардум бохабар бошанд. Инчунин дар ҳар деҳи кишвар мардум сарвареро, ки онро деҳгон ном мебардаанд, интиҳоб мекардаанд. Деҳгон бо танзими корҳои русто, ҷамъоварии андоз, доварӣ барои ҳалли ихтилофҳо миёни кишоварзон ва заминдорон ва амсоли инҳо машғул мешудааст.

Ҳахоманишиҳо, бар хилофи дигар подшоҳони Шарқи бостон, рафтору бархӯрди мадорочӯна бо тамоми қавмҳои наҷодҳо доштаанд ва ҳатто маъбаду калисоҳои кишварҳои мухталифро, ба мисли ибодатхонаҳои Бобул ва Яҳудистон, дубора барқарор намудаанд. Бавижа асосгузори давлати Ҳахоманишӣ Куруши Бузург бо додгустарӣ ва мардумдории худ шуҳрати зиёде пайдо карда буд. Форсҳо ӯро «ниёи бузург», бобулиҳо «пайғамбари худои Мардук», юнониҳо «марди бузурги давлатӣ» ва яҳудиён

«начотбахши худо Яҳва» номидаанд. Дастури ҳуқуқи Куруши Бузург, ки аввалин «Эъломияи ҳуқуқи башар» ба ҳисоб меравад, аз сиришти озода ва адолатпарвари ачдоди мо сарчашма мегирад.

Яке аз вижагиҳои чолиби ориёиён дар тӯли таърих дилбастагӣ ва вафодорӣ ба фарҳанги миллий ва расму оинҳои дерини хеш аст. Пас аз ғурупошии давлати Сосониён бисёре аз одоби оинҳои кӯҳани зиндагии ориёӣ, аз қабилӣ ҷашнҳо, мусиқӣ, ҳӯроку пӯшок, саргармию бозиҳо, ҳамчунон зинда ва мавриди пайравӣ боқӣ монданд ва баъд аз гузашти замоне дар Давлати Сомониён идома пайдо карданд.

Ғурупошию шикасти сиёсӣ ва низомӣ ҳамеша бо заволи нобудии иҷтимоиву фарҳангӣ ҳамроҳ нест. Гоҳе бар асари ноқоромадии ҳукуматҳо ва ноуҳдабароии ҳокимони як сарзамин низоми сиёсӣ ғуру мерезад, аммо ҷомеа ва фарҳанги он сарзамин ба сабаби бархӯрдорӣ аз пӯёӣ метавонанд роҳи худро дар масири таърих идома диҳанд. Ва ин сабаб дорад. Таҳқиқоти охири анҷомшуда дар илми генетика собит кардааст, ки маҳоратҳою истеъдодҳо ва ҳисси ҳувияти ниёгон аз масири генетикӣ ба вучуди наслҳои оянда интиқол мешаванд. Пажӯҳишгарон таъкид менамоянд: воқеаҳои, ки бо наслҳои гузашта рӯй додаанд, метавонанд бар рафторҳои наслҳои баъдӣ асар бигузоранд ва ин асарот дар шакли ҳофизаи генетикӣ ба наслҳои баъдӣ мунтақил мешавад. Ин ҳулосаи илмӣ, бидуни шак, ҳақиқат дорад. Ва ҳамаи мо - гузаштагону имрӯзиён - ҳалқаҳои занҷири наслҳо ҳастем ва таърихи аҷдодамон ба гунае бахше аз вучуди мо мебошад. Ҳамин бархӯрдорӣ аз вижагиҳои фарҳангӣ ва сиришти аҷдоди меҳрандеш, бахшоянда ва бекинаамон буд, ки мо, тоҷикон, бо аз дил берун

кардани кинаву кудурат ба ҳаммеҳанони гумроҳшудаи худ, ки фиреби таблиғоти дурӯғи бегонагонро хӯрда, бо миллати худ муҳолифат карда буданд, дасти ошtii дароз кардем ва аз дари сулҳу сафо ворид шудем.

Озодагӣ, ростӣ ва мардумсолорӣ дар сиришти мо, тоҷикон, аст. Корномаи сиёсии Эмомалӣ Раҳмон, ки миллати тоҷик унвони Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллатро ба ин сиёсатмадори беназири таърихи дерини миллати тоҷик эҳдо намуд, намунаи равшани бархӯрдории миллати тоҷик аз хунари волои давлатдорӣ ва фарҳанги сиёсии ниёгонамон мебошад.

На танҳо миллати ҳақшиноси тоҷик, инчунин бисёре аз сиёсатмадорони барҷастаи ҷаҳон Эмомалӣ Раҳмонро ҳамчун сиёсатмадори тавоно ва давлатмарди хирадманд мешиносанд ва эҳтиром мекунанд ва изҳор медоранд, ки ин шахсияти ҷавулода ва фарзанди содиқи халқ дар ҳассостарин замон, он ҳангом, ки истиқлоли Тоҷикистон дар маърази таҳдиду ҳатар афтод, ҷархи фармони сафинаи кишварро ба даст гирифт ва тавонист, ки ба масобаи як наҷотдиҳандаи воқеӣ дар сояи тадбир, шучоат ва мардонагии худ Тоҷикистонро аз вазъияти сахту душвор хориҷ созад. Бахт ба Тоҷикистон ёр буд, ки шахсияте бо чунин иродаи азим, ҷуръати баланди сиёсию давлатӣ ва дурандешию идроки беназир роҳбарии кишварро дар даст гирифт. Танҳо мардонагӣ, шикебой ва устувории Эмомалӣ Раҳмон мӯҷиб гардид, ки Тоҷикистон пора-пора нашуд ва имрӯз дар масири пешрафт қарор дорад.

Дар охири соли 1992 ҳангоме, ки Эмомалӣ Раҳмон ба садри роҳбарии ҷумҳурӣ расид, Тоҷикистони тозаистиклолётга кишваре буд бо дастгоҳи давлатии

нокоромадшуда, бар асари ҷанги мусаллаҳонаю акидай пора-порагардида, бо иқтисоди комилан нобудшуда, бо муҳочирони бесарусомон ва мардуми ноумед. Ва Эмомалӣ Раҳмон бо диловарии асил дар замони кӯтоҳ тавонист ҳамаи сохторҳои давлатиро бозсозӣ ва устувор намояд, вазъияти сиёсиро ба субот расонад, хунрезихоро қатъ созад, ислоҳоти иқтисоди навини бозаргониро оғоз бахшад ва рифоҳу озоиши мардумро ба сатҳи дархур расонад.

Ҷасорат, тадбир ва азми қавии Эмомалӣ Раҳмон, бавижа ҷангоми баргузории музокирот бо муҳолифин ва ҳалли мусолиҳатомези муноқишаи дохилии кишвар, бисёр арҷманд аст. Бо вучуди ин воқеият, ки дар он солҳо дар миёни мардум хотираи бедодиҳои сарбозони «ҷиҳод» ҳанӯз тоза буд ва бисёриҳо аз такрори рӯёруйиҳо нигарон буданд ва низ ҳуди Эмомалӣ Раҳмон бо бориқбинӣ ва ҳассосияти сиёсии ҳеш як навъ хатари нухуфтаеро аз ҷониби муҳолифин дарк мекард, ба хотири сулҳу оромӣ ва хотима бахшидан ба талафоти инсонӣ ба иқдоми беназир даст зад ва бо анҷом додани гузаштҳои қобили таваҷҷуҳ бо самимият ва ҳулуסי ният бародарони шӯридаи ҳудро ба Ватан фаро хонд. Барқарории сулҳ дар Тоҷикистон хизмати бузурги таърихӣ ва қаҳрамонии беназири Эмомалӣ Раҳмон аст, ки бо иродаи мардуми кишвар ба ҳақиқат пайваست ва заминаро барои пойдеории истиқлоли миллӣ ва шукуфоии Ватани азизамон фароҳам овард.

Сиёсати комилан дақиқ, санҷида, оқилона, ҳасурона ва иқдомҳои ботадбиронаи Эмомалӣ Раҳмон буд, ки Тоҷикистон дар тӯли дувуним даҳа ба як кишвари ободу шукуфо, ҷазираи сулҳу суботу амният, устувортарин диҷи ваҳдати миллӣ ва тамомияти арзӣ, қонуни қонунгарой ва мардумсолорӣ, бистари мусоиди

бозсозиву инкишоф ва пешрафту тараққӣ мубаддал шудааст.

Оре, Эмомалӣ Раҳмон нақшero, ки сарнавишт ба вай супурда буд, бо талоши комил ифо намуд ва на танҳо муосирон, балки наслҳое, ки баъд аз мо ба дунё хоҳанд омад, корнамоиҳои ӯро арзёбӣ хоҳанд намуд ва бар хилофи мо -муосирони ҳаводис - ба ин даврони таърихии пояндозӣ ва бунёду устувор сохтани Тоҷикистони навин бо нигоҳи нав ва аз дидгоҳҳои нав хоҳанд нигарист. Ва, бидуни шак, арзёбии онҳо аз ин давра ва хидматҳои бузурги Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат дархури мақому манзалати таърихии ин сиёсатмадори камназир хоҳад буд.

Ошносозии насли наврас бо сармояҳои миллӣ дар мисоли бузургон, ифтихорҳои миллӣ, донишмандон, хунармандон ва ашхосе, ки барои пешрафти кишвар дар тамоми ҳавзаҳои ҳаёти сиёсӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ хизматҳои шоён кардаанд, аҳамияти бисёр зиёд дорад.

Эҷод, парвариш ва густариши ҳофизаи таърихии ҷомеа, бахусус дар мисоли касоне, ки дар марҳалаҳои таҳаввулоти бузурги таърихӣ роҳкушои пешрафтҳои миллӣ будаанд, омили бисёр муҳиме дар ҳифзи ваҳдати миллӣ, худбоварии ҷамъиятӣ ва заминасозӣ барои дастовардҳои ояндаи кишвар аст.

Дар ин замина пардохтан ба муаррифии чехраҳое, ки дар раванди устуворсозии истиқлоли давлатӣ ва пояҳои давлатдории миллӣ нақши калидӣ доштаанд, аҳамияти вижа дорад. Зеро чунин шахсиятҳои бузург, илова бар нақши сиёсиашон, омӯзаҳои ахлоқӣ ва дастовардҳое дар зиндагӣ доранд, ки метавонанд барои тарбияи маънавии насли наврас дархури аҳамият бошанд.

Ҳоло насле по ба зиндагии фаъолонаи иҷтимоӣ гузоштааст, ки ҳам самара ва ҳам таҷаллии азимтарин рӯйдоди таърихи муосири миллати тоҷик - соҳибистиклолии Тоҷикистон - аст. Ин насл, ки бо истиклол по ба ҳастӣ гузоштаву бо ин истиклол парвариш ёфтаву болидааст, акнун по ба пойи ин истиклол меравад. Ин насл, ки дар тӯли муҳимтарин давраи шаклгирии давлатдории навин дар маърази паёмҳо ва хитобҳои сиёсӣ фарҳангӣ парвариш ёфтааст, омода мешавад, то ояндаро он гуна, ки аҷдоди накуноми мо мехостанд ва дар орзую рӯёҳояшон медиданд, бисозад.

Огоҳ сохтани насли ҷавон аз гузаштаи начандони дури таърихи кишвари хеш ва заҳмату талоши насли калонсол барои барқарории сулҳу созгорӣ ва таҳкими пояҳои давлатдорӣ таҳти роҳбарии Пешвои миллати хеш, пеш аз ҳама, дарси ибрати таърихӣ аст. Ҷавонон бояд дарк намоянд, ки амну суботе, ки дар кишвар ҳукмрон аст, ба осонӣ ба даст наомадааст. Онҳо бояд бидонанд, ки Эмомалӣ Раҳмон дар айёме бар раъси ҷомеаи Тоҷикистон омад, ки ду унсури ҳамдигарсоз - давлат ва миллат - аз ҳам дар фосила қарор доштанд. Давлат бар иллати фалаҷ шудани ҳокимияти давлатӣ наметавонист аз ҳуқуқи шаҳрвандон дифоъ кунад ва ба ин васила вазифаи аслии худро анҷом диҳад. Шаҳрвандон дар мавриди набудани як неруи пештози сиёсӣ, ки тавонад ҷомеаро зерӣ парчами марому мақсади муайяни иҷтимоии ҷавобгӯӣ ормонҳои мардум фароҳам биоварад, дар ҳолати парешонӣ қарор доштанд.

Хизмати бузург ва таърихӣ Эмомалӣ Раҳмон дар он зоҳир мегардад, ки тавонист дар шароити бӯҳрони амиқ иқтисодиву маънавӣ ва дар вазъияти

мураккаби сиёсату ҳарбӣ ҳам пояҳои давлатдориро бунёд созад ва ҳам мардуми мамлакатро зери парчами иттиҳоди иҷтимоӣ фароҳам биоварад.

Ташаккули созмони сиёсӣ чун давлат ва тақомули он аз сохтори фишордиҳанда то ба дастгоҳи танзимкунандаи ҳаёти ҷамъият қори даҳсолаҳост. Баҳусус пас аз зиндагии чанд насл дар ҷаҳони давлати дорой низомӣ фармонфармоӣ, ки муҳру нишони фаровоне аз худ боқӣ гузоштааст, созмон додани давлати типӣ нава, ки бар пояи арзишҳо ва меъёрҳои нава қарор гирад, қорест басо душвор. Маҳз арзишҳои нава бо озодиҳои иҷтимоӣ дар шароити ҷомеаи ба ҳизбҳои созмонҳо тақсимшуда барой идора қардан номувофиқ аст. Зеро ин озодиҳо ба шахсонӣ мансабҷӯ ва сарватпараст, ки бо роҳи демократӣ наметавонанд ба сарӣ қудрат биоянд, имқоният медиҳанд, ки ҳар гуна дасисаву найранги сиёсӣ ба роҳ андозанд.

Вале Эмомалӣ Раҳмон аз ин гуна оқибатҳои ногувор наҳаросид ва бо ҷасорати сиёсӣ дар садаи созмони давлати демократӣ ва дунявӣ ҳуқуқбунёд баромад. Вай бовар дошт, ки мардуми Тоҷикистон ба ҷаҳолияти пурмашаққат ва фидоқоронаи роҳбарияти ҷумҳурий бо ҷашми дил нигариста, ҳаргиз фирефтаи дурӯғу бухтони пархошҷӯи сиёсӣ намешавад.

Аз давлати иҷтимоӣ ва демокративу ҳуқуқбунёд ҷонибдорӣ қардани мардуми Тоҷикистон ормонӣ миллатест, ки меҳодад дар ҷаҳони ягонаи сиёсӣ, бо имқонияти қомилӣ баровардани ниёзҳои инсонӣ, бо озодиҳои густурдаи иҷтимоӣ ва бо бархӯрдорӣ аз анъанаву русуми миллии зиндагӣ ба сар барад. Ҳамаки тоҷик қазмонӣ давлате буд, ки бо иродаи ҳадди ақсари афроди ҷомеа ва бо истифода аз афзорҳои сиёсӣ ва ҳуқуқӣ ҳаёти ошошта ва сулҳи пойдорро

таъмин кунад. Пазмони лидере буд, ки ваҳдати комили миллиро ба вучуд биоварад.

Беш аз ҳадди интизори мардум Ҳукумати нави Тоҷикистон ва роҳбари ҷавони он Эмомалӣ Раҳмон бо азму иштиёқ ва бо ҷӯшу ҳарорат ба эҳёи пояҳои давлатдорӣ устувор ба арзишҳои демократӣ ва дунявӣ пардохт.

Хидматҳои Эмомалӣ Раҳмон дар азнавсозии иқтисоди дар асари ҷанг ҳаробгардида ва ба талаботи низоми нави бозаргонӣ мутобиқ кардани он низ хеле бузург аст. Дар марҳалаи сифатан нав дар амри эҳёи иқтисоди мамлакат, ки аз соли 2000-ум, давраи таъмини пурраи суботи сиёсӣ иҷтимоӣ оғоз мегардад, Ҷумҳурии Тоҷикистон бо қадамҳои устувор пеш меравад. Дар тӯли солҳои гузашта иқтисодӣ мамлакат беш аз пеш ба низоми навини бозаргонӣ мутобиқ гардида, пешрафти босуботро касб намудааст. Дар ин солҳо дар шаҳру ноҳияҳои кишварамон даҳҳо корхонаҳои истеҳсоливу саноатӣ ҳам бо маблағҳои дохилӣ ва ҳам бо инвестисияҳои хориҷӣ бунёд гаштаанд ва иловатан даҳҳо ҳазор ҳамватан бо кор таъмин шудаанд.

Зиндагии саодатмандона нӣзи аслии инсон аст ва ҷамъияти одамони хушрӯзу некиқбол ҳамон ҷамъиятест, ки дар он сулҳу салоҳ ва оромӣ тинҷӣ ҳукмфармост. Ин ҳақиқатро мардуми тоҷик аз рӯи таҷрибаи талхи сарнавишташ шояд аз ҳар миллати дигаре хубтар медонад. Ва ба ҳамин сабаб ҳам ҳаст, ки мардуми мамлақати мо новобаста аз мушкилиҳои муайяни иҷтимоӣ, ки, мутаассифона, ҳанӯз бар дӯши қисме аз ҳамватанон фишор меоваранд, комилан ҷонибдори сиёсати Ҳукумати ҷумҳурӣ ва Президенти

Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Зеро аз рӯйи таҷрибаи беш аз 25 сол, ки Эмомалӣ Раҳмон ҷумҳуриро роҳбарӣ мекунад, ҳамватанон омӯхтаанд, ки Сарвари давлат дар иҷрои ҳар барномаву нақшае, ки иқдом менамояд, садоқатмандона ва бо азми қавӣ талош меварзад. Ва низ ин ҳақиқат, ки Эмомалӣ Раҳмон дар кӯтоҳтарин муддати таърихӣ тавонистааст як ҷумҳурии ҷангзадаи бемарому бенизомро ба босуботтарин давлати минтақа табдил созад ва дарвозаҳои кишварро барои ҳамкориҳои густурда бо мамлакатҳои тараққиқардаи ҷаҳон боз намояд, халқи Тоҷикистонро водор месозад, ки дар ҳар иқдоми Сарвари давлат пайрав ва ба ҳар сухани ӯ ҳамовоз бошад.

Аҳамияту арзиши хидматҳои Ҳукумати Тоҷикистон дар ба даст овардани мусолиҳаи миллӣ, пеш аз ҳама, дар он аст, ки Ҳукумати ҷумҳурӣ тахти роҳбарии Эмомалӣ Раҳмон аз лаҳзаҳои нахустини барқарор шуданаш сулҳро ягона восита ва пойгоҳи амалӣ кардани сиёсати давлатӣ ташхис дод ва ғояи сулҳро бар ҳама гуна мафкураҳои сиёсӣ боло гузошта, онро ҳамчун идеологияи бунёди ҷомеаи озоду мутамаддин интихоб намуд.

Ҳамин нукта дар тамоми муддати музокироти тоҷикон ҳамчун ҷавҳари оштии миллӣ ҳузур дошт ва бо ҳамин нукта мусолиҳаи воқеии тоҷикон ба вуқӯъ пайваست.

Чӣ қойе ба зикр кардан аст, ки музокироти тоҷикон барои сулҳу ризояти миллӣ фақат аз гуфтушуниди саримизии ҷонибҳо иборат набуда, ҷараёни мураккабе буд, ки тору пуди ҷузъитарин созишро хеле дуртар аз макони гуфтушунид ва дар мавзёҳои пурхатар ва дар машварат бо ашхоси

тундраву ҳадафгиро мебофтанд. Бино бар ин, хеле равшан аст, ки барои бо гули сулҳ бастанӣ пешӣ роҳи тири фӯлодӣ чӣ истеъдоду ҳунари сиёсӣ лозим аст!

Мушкили дигар ин вазъи ҷиноӣ дар мамлакат буд. Ҷинояткорӣ дар ҳамаи соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ нуфуз ёфта, ҷинояткорон кӯшиш мекарданд ба иқтисодиёт, сиёсат ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ сар дароваранд. Зиёда аз ин, доираҳои ҷинояткорон барои ба даст овардани соҳаҳои ғайриқонунии иқтисодиёту саноат муттаҳид ва боз ҳам мусаллаҳ мешуданд. Чунин гурӯҳҳо кӯшиш мекарданд, пешӣ роҳи ҳар иқдоми бунёдкоронаи роҳбарияти мамлакатро бигиранд, то ба ин васила Ҳукуматро дар пешӣ мардуми мамлакат беобрӯ намудаву вазъи иҷтимоиро пуршӯб сохта, ба мақсадҳои нопоки худ даст ёбанд.

Вале роҳбарияти ҷумҳурӣ бар зидди ин гуна гурӯҳҳо ва сиёсату иқтисоди ҷиноятмези онҳо муборизаи беамон эълон карда, мамлакатро аз вучуди онҳо покиза сохт ва суботу низоми ҷамъиятиро пойдор намуд.

Хизмати Эмомалӣ Раҳмон дар бунёди Артиши миллӣ низ бағоят бузург аст.

Созмон додани Қувваҳои Мусаллаҳ ва сохтору воҳидҳои ҳарбӣ ҷузъи таркибии фаъолияти сиёсии Эмомалӣ Раҳмон дар роҳи бунёд ва таҳкими пояҳои давлатдорӣ аст.

Сохтмони ҳарбӣ ҷараёни мураккабест, ки фаъолияти густурдаи ҳокимияти давлатиро дар маҷмӯи тадбирҳои сиёсӣ, ҳуқуқӣ, иқтисодиву иҷтимоӣ ва маънавию ахлоқӣ фаро мегирад. Махсусан тадбирҳои сиёсӣ ва ҳуқуқӣ дар ҷараёни сохтмони ҳарбӣ аҳамияти хосса дорад. Зеро сохтмони Қувваҳои Мусаллаҳ - яке аз асоситарин пояҳои давлатдорӣ ва

давлати демокративу ҳуқуқбунёд -фақат дар асоси Конститутсия, қонунҳо ва меъёрҳои ҳуқуқи байналхалқӣ сурат мегирад. Қонуният реша ва бунёди Қувваҳои Мусаллаҳ ва сохтору воҳидҳои ҳарбии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Бунёди Қувваҳои Мусаллаҳ ва неруҳои ҳарбии таъмини мудофия дар таърихи навини давлатдории тоҷик ҳодисаи ҳаммақом бо истиқлоли миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон аст. Зеро неруҳои ҳарбии таъмини мудофия кафили давлату давлатдорӣ буданд ва хоҳанд монд.

Хизмати Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон - ҳамчун бунёдгузори Қувваҳои Мусаллаҳ ва сохтору воҳидҳои ҳарбӣ - дар он аст, ки дар марҳалае, ки қувваҳои зиддидавлатӣ ва ҳамчунин гурӯҳҳои муташаққили ҷиноӣ дар вусъат ба шумораи умумии неруҳои низомии давлатӣ бартарӣ доштанд, стратегияи мушаххаси ҳам мубориза ва ҳам созмон додани неруҳои ҳарбии таъмини мудофияи Тоҷикистонро муайян намуд ва онро ба амал баровард.

Дар ҷойи ҳолӣ ва ҳам дар шароити ниҳоят мураккаби иқтисодӣ ба вучуд овардани Қувваҳои Мусаллаҳ, қўшунҳои сарҳадӣ ва дигар сохтору воҳидҳои ҳарбӣ ва бо таҷҳизот, аслиҳа ва муҳиммоти ҷангӣ таъмин кардани онҳо, барқарор намудани мақомоти Кумитаи амнияти миллӣ, умури дохила, додситонии ҷумҳурӣ ва сохторҳои таркиботии онҳо дар маҳалҳо, назорат ва иштирок дар ҷараёни эҷоди қонунҳои ҳаётан муҳим, ҳалли масъалаҳои ҳифзи иҷтимоӣ, омода кардан ва бастании созишномаҳои ҳамкорӣҳои байналхалқӣ, минҷумла дар соҳаи ҳарбӣ, роҳбарии умумӣ ба Қувваҳои Мусаллаҳ ва дигар сохтору воҳидҳои ҳарбӣ хосси сиёсатмадорест, ки тамоми қувваю ғайрат ва ақлу дониши худро барои

мақсади олий - ҳифзи Ватан ва дахлнопазирии марзу буми он ва ҳаёти ошоиштаи халқи кишвар - равона месозад.

Имрӯз артиши миллии тоҷик ба дараҷаи кофӣ қудрат дорад, ки мамлакатро аз ҳама гуна қасди бади душманони дохиливу хориҷӣ ҳифз намояд.

Иҷрои ҳамаи ин вазифаҳои мураккаб барои он имконпазир гардид, ки роҳбарияти Тоҷикистон бо сарвари Ӯмомалӣ Раҳмон тавонист, ки ғояи сулҳро ба ақлу шуури шаҳрвандон расонад ва ҳисси сулҳхоҳии онҳоро боз ҳам таҳрик намояд.

Омӯзиши таърихи халқҳои қуҳанбунёд собит мекунад, ки халқу миллатҳое, ки умри дарози таърихӣ дидаанд, ваҳдаташон қомилтар ва иттиҳоди қамъиятиашон мустаҳкамтар аст. Ин амр далолат ба ин ҳақиқат мекунад, ки таҷрибаи тӯлонии зиндагии дастқамъонаи одамон ба онҳо ҳислате ва ё як навъ ғаризаи иҷтимоиро қамчун неруи ақсуламал бар ноамнӣ ва ҳатари қомеа ба вучуд меоварад. Вағарна сарқашмаи ҳудфидоиву қоннисории қаҳрамонони халқу миллатҳои гуногун дар мубориза бо душманони озодиву истиқлоли ватанашон қист?!

Ҳарқанд гуфтани ин гуна суҳанҳо барои онҳое, ки фарзанд, падар, шавҳар, дӯсту рафиқ гум қардаанд, бедор қардани хотироти талх аст, пирӯзӣ дар мубориза бар зидди қиноятқорони мусаллаҳ бе қурбонии фарзандони ватанпарвар даст нақодааст ва даҳҳову садҳо афсару сарқози соҳторҳои амниятиву низомӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар ин пайқорҳо қаҳрамонона қон додаанд. Онҳо меқонистанд, ки азму размашон метавонад бо марғ охир шавад, вале ҳисси қаланди ватандӯстӣ ва садоқат ба савганди

вафодорӣ дили онҳоро қавӣ мегардонд ва тарсро аз вучудашон берун меандохт.

Боиси афсӯс аст, ки мо, тоҷикон, маънову моҳият ва арзиши волои сулҳро бо аз сар гузарондани таҷрибаи талхи ҷанги байниҳамдигарӣ ва аз даст додани ҳазорон фарзанди вафодори халқу Ватан дарёфт намудаем.

Ҳодисаҳои гузаштaro ислоҳ кардан имконнопазир аст, вале имконпазир аст, ки бо таҳлилу тадқиқи рӯйдодҳои гузашта пеши роҳи ҳодисаҳои иҷтимоие, ки афроди ҷомеарo ба якдигар мешӯронанд ва сулҳро ҳалалдор мекунанд, гирифта шавад.

Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон, ки ҳудаш сарчашмадори сулҳи тоҷикон аст ва ҳамаи мураккабии ин ҷараёни ҳаётофаринро дар таҷрибаи амалӣ медонад, мегӯяд:

«Сулҳ - маънои таърихи мо» ва шарҳ медиҳад: «Ҳар қадар, ки мо пеш равем, сарчашмаи асосии пешрафти халқи мо бештар аён мегардад, ки он сулҳи пойдор аст. Танҳо сулҳ асоси пешрафти ҷомеа аст ва танҳо дар шароити сулҳу субот аз неъматҳои тараққиёти ҷаҳонӣ баҳравар шудан мумкин аст. Сулҳ ба кулли арзишҳои дигари инсонӣ маънӣ ва маром мебахшад».

Оре, сулҳ сарчашмаи ҳамаи арзишҳои зиндагӣ аст. Сулҳ нуру зиёест, ки роҳи ҷамъиятро барои ҳаёти осудаву саодатмандона мунаввар месозад. Вале сулҳро низ чун дигар неъматҳои маънавию моддӣи зиндагӣ пайваста бояд ба вучуд оварем ва эҷод кунем. Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон дар ин бора мегӯяд:

«Эҷоди сулҳ вазифаест, ки қисмати фочеабори халқу миллат дар назди ҳар кадоми мо гузоштааст, ин вазифаест, ки ҳамаи одамони некирода ва қувваҳои солим дар Тоҷикистон онро муқаддас медонанд. Дастоварди бузургтарини мо - баъди ба ҳам омадани захмҳои дардноки ҷанги граждани ба ҷони халқ - ин дарки зарурати ҳаётии ваҳдат мебошад. Ваҳдат ва сулҳ тавъаманд».

Мо, инак, дар ибтидои марҳалаи нави таърихӣ қарор дорем, ки аз иҷрои вазифаҳои хосси ин марҳала ояндаи дурахшони Ватанамон вобаста мебошад. Ва ин вазифаҳо бо ваҳдату ягонагӣ боз ҳам таҳким бахшидан ба сулҳу субот, бо меҳнати бунёдкуронаву созанда устувор нигоҳ доштани раванди босуръати рушди иқтисодӣ ва бо омӯхтани илму донишҳои замони муосир ва ҳифз намудани анъанаҳои фарҳанги милли густариш додани худшиносии милли ва тафаккури навини иҷтимоии дархури даврони нави таърихӣ мебошанд.

Барои иҷрои маҷмӯи вазифаҳое, ки зикр гардиданд, Ҳукумати Тоҷикистон бо сарвари Пешвои миллат, Президент Эмомалӣ Раҳмон ҳама гуна шароитро, ки барои пешрафти ҷомеаи навини демократӣ ва ташаккули инсонӣ ғайбу созанда зарур аст, муҳайё намуд. Ва мо, халқи Тоҷикистон, бояд бо шукру сипос аз чунин имконияти мусоиди таърихӣ барои дар сахнаи сиёсати ҷаҳонӣ устувор намудани давлати миллии худ ва таъмини зиндагии пурфайзу бобаракати хеш азму талош варзем.

Худшиносӣ - рукни асосии ташаккули давлатдории миллӣ

Чараёни таҳаққуки ваҳдати миллӣ ва густариши худшиносӣ ва ифтихори миллӣ дар даврони навин бо номи фарзанди барӯманди халқи тоҷик Эмомалӣ Раҳмон робитаи ногусастанӣ дорад. Маҳз Эмомалӣ Раҳмон худшиносии миллиро ба унвони масъалаи бунёдии ҳаёти иҷтимоӣ ташхис дод ва роҳу равиши густариш ва тақомули онро муайян намуд. Вай нақши давлатро ҳамчун омили асосии инкишофи худшиносӣ ва муттаҳидсозандаи халқ таъин намуда, масъалаи ваҳдати миллиро бар садри иқдоми густурдаи сиёсӣ иҷтимоӣ бардошт.

Ташаккули давлати соҳибистиклол ва рушду нумӯи он бидуни тақомули шахсият - омили ҷамъият ва дар иттиҳод бо дигар аъзои ҷомеа манбаи асосии ҳокимияти давлатӣ - имконнопазир аст. Ин фикрро Эмомалӣ Раҳмон дар қолаби ҷумлаи пурмуҳтавое фаро гирифта, гуфтааст:

«Ташаккули давлатдории навин ва рушди ҳамаҷонибаи он бо эҳёи маънавӣ ва худшиносии миллӣ пайванди ногусастанӣ дорад».

Роҳу усули муайян намудани меъёрҳои худшиносии миллӣ дар фаъолияти пурсамар ва ибтикороти доманадори Сарвари давлат мавқеи хоссаеро дорост. Эмомалӣ Раҳмон масъалаи густариш бахшидан ба худшиносии миллиро ба унвони масъалаи бунёдии давлатдорӣ қарор дода, бо роҳи омӯзиш ва таҳқиқи сабабҳо ва омилҳои руқди ин шакли тафаккури ҷамъиятӣ фикру ақидаҳои пурарзиш баён намудааст.

Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон бар он аст, ки худшиносии миллӣ тарбиятпазир буда, бо роҳи таълиму парвариши нек ва бо бедор намудани эҳсоси ифтихори таърихӣ ва ғурури миллӣ ба он суръат бахшидан мумкин аст.

Сарвари давлат худшиносиро дар таълимоти худ ҳамчун омили дарк намудани мақому манзалати инсонӣ, чустучӯйи ҳақиқату адолат ва озодиву истиқлол маънидод мекунад ва нишон медиҳад, ки маҳз эҳсоси худшиносии миллӣ халқи тоҷикро дар марҳалаҳои гуногуни таърихи дуру дароз ва пурфӯҷеааш ба талошу муборизаҳо баҳри истиқлолу озодӣ раҳнамун сохтааст. Таъкид менамояд, ки бедории сиёсӣ ва худшиносии мардум буд, ки ҷумҳурии мо дар муддати кӯтоҳи таърихӣ дар роҳи бунёди ҷомеаи демократӣ, ҳуқуқбунёд ва дунявӣ қадамҳои устувор гузошт.

Нуктаи маълум ин аст, ки дар ҷамъияти инсонӣ афроди ҷомеа дар зинаи баробари тақомули иҷтимоӣ қарор надорад. Ин гуногунии мафкуравӣ вобаста ба шароити таърихӣ ва равандҳои сиёсӣ иҷтимоии сохтори ҷамъиятиест, ки одамон шомили он ҳастанд. Масалан, дар давронҳои гузашта, то он замоне, ки усули фаъолияти дастаҷамъие чун демократия мавҷуд набуд, ҳадди аксари аҳли ҷамъият нисбати давлат ва сиёсат бетафовут буданд. Бадеҳист, ки тағйир ёфтани меъёрҳо ва арзишҳои нави давлатдорӣ ба якборагӣ дар мафкураи одамон роҳ наметабанд.

Бо назардошти чунин воқеият, ки аз ҳақиқати раднопазири зиндагии ҷомеа аст, Сарвари давлат ба сатҳи лозим бардоштани тафаккури худшиносӣ ва ташаккули инсони фаъоли шоистаи давлатдории навинро нахуст ба дӯши давлат ва сипас ба зиммаи равшанфикрони миллат, онҳое, ки бештар баёнгари

ормонҳои милливу фарҳангӣ ҳастанд, мегузорад. Президент итминони қавӣ дорад, ки зиёиён метавонанд гоյи ваҳдати миллиро дар зехну шуури мардум ҷой карда, халқро барои якдигарфаҳмӣ омода созанд.

Тазаккури ин нукта лозим аст, ки дар таълимоти Эмомалӣ Раҳмон категорияҳои «ваҳдати миллӣ» ва «худшиносии миллӣ» маънои тавъам доранд, зеро иттиҳоди одамон фақат дар заминаи огоҳӣ аз мавқеу мақоми шахсият ва дарки умумияти наҷодиву фарҳангӣ ва таърихиву иҷтимоӣ сурат мепазирад. Инсон омили ҷараёни таърих аст ва таърих вақти муҷассами рушди ҷомеаи инсонӣ аст. Давронҳои гузаштаре вақте таърих меноманд, ки аз он давронҳо осори моддию маънавӣ ба ёдгор мондааст, ки барои тамаддуни баъдина ба унвони замина арзёбӣ мешавад. Аз ин лиҳоз инсон фақат андаруни ҷомеа, ки барои рафъи ниязҳои ҷисмонӣ ва рӯҳонии худ неъматҳои моддӣ ва маънавӣ ба вуҷуд меоварад, метавонад шахсият бошад.

Барои халқи тоҷик, ки иттиҳоди иҷтимоияш аз давронҳои дури таърихӣ сарчашма мегирад, густариш додани тафаккури умумияти таърихиву фарҳангӣ ва ирқиву наҷодӣ аз масъалаҳои сифатӣ аст. Яъне пешорӯӣи равшанфикрони миллат на ин ки масъалаи ба вуҷуд овардани эҳсоси ҳамбастагии афроди ҷомеа, балки густариш додан ва таҳким бахшидани ваҳдати иҷтимоӣ ва ба шакли нав даровардани худшиносии миллӣ қарор дорад.

Ба шакли нав даровардани худшиносӣ тақозои шароити нави таърихист, ки аз моҳияту мундариҷаи истиқлол бармеояд. То ин даврон, ки худшиносӣ бештар дарки ҳамбастагии ирқиву наҷодӣ буд, акнун бояд, ки моҳият ва маънои сиёсиро низ касб кунад.

Яъне шахсият худро на танҳо омили чамъияти этникӣ, балки низ ҳамчун ҷузъи ғаёли омили сиёсӣ ва сарчашмаи ҳокимияти давлатӣ шиносад.

Дар парвариш додани тафаккури сифатан нави худшиносӣ, ки маънои мутобиқат кунонидан ба арзишҳои тамаддуни имрӯзро дорад, омили таърихиву фарҳангӣ нақши муайянкунанда дорад. Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон дар робита ба ин нукта гуфтааст:

«Эҳёи худшиносӣ бе тафаккури таърихӣ номумкин аст.

Мо роҳи худшиносӣ ва эҳёи халқамонро пазируфта, ба мероси гузашта ҳамчун манбаи зиёбаҳои бунёди ҷомеаи нав, ваҳдати ҷумлаи тоҷикон ва тамоми халқи Тоҷикистон эҳтиром мегузорем».

Дар пайвастагӣ бо ин андешаи баланд афзудани ин нукта лозим аст, ки «мероси гузашта» ва «тафаккури таърихӣ» бо халқе иртибот дорад, ки бархӯрдор аз пешинаи боифтихор ва собиқаи бошукӯҳи илмиву фарҳангӣ ва маънавию ахлоқӣ аст. Маҳз ҳамин заминаҳои боэътимоди таърихиву фарҳангӣ ва маънавию ахлоқиро Президенти кишвар ҳамчун меъёрҳо ва омилҳои густариш ва таҷаддуди худшиносии миллӣ муайян намудааст.

Омӯзиши таърих

Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон омӯзиш ва фарогирии таърихро аз сарчашмаҳои муҳимтарини густариши худшиносии миллӣ ва ифтихори огоҳонаи ватандорӣ медонад. Ў таъкид мекунад, ки «рӯ овардан ба таърих ва омӯзиши он маҳз барои ҳудогоҳӣ, бедорӣ ва хушёрии миллати мо басо ногузир аст. Ифтихор аз гузаштаи таърихии халқу

миллати худ вақте бачову шоиста аст, ки онро донӣ, дарк кунӣ ва аз бурду бохташ огоҳ шавӣ. Вагарна ифтихорат пучу бепоя аст ва ба чуз саргарангию гумроҳӣ ҳосиле нахоҳад дошт».

Шояд дар таърихи инсоният назири халқи тоҷикро ёфтан муҳол бувад, ки бо он ки собиқаи давлатдориаш то ба жарфои гузаштаҳои дур, ба рӯзгоре, ки имрӯз дар шакли асотиру афсона роиҷанд, мерасад, қисми зиёде аз давронеро бо солшумории милодӣ дар нокомиву маҳрумӣ аз давлату давлатдорӣ ба сар бурдааст. Ва ҳам халқеро ёфтан муҳол бошад, ки бо сарватҳои бузурги илмиву фарҳангие, ки дар тӯли умри таърихии дарозаш анбоштааст, дар зувоёи сардаргумии фарҳангӣ ва дар ҷаҳолату ноогоҳӣ ба сар бурда, саранҷом дар қиёс бо сатҳи тамаддуни ҷаҳонӣ дар сафи халқҳои ақибмонда ҷой гирад.

Омӯзиши таърихи халқи худ на фақат барои комил кардани сатҳи иттилоотӣ, балки барои дарк намудани қадимии миллати хеш, пайдо намудани эҳсоси он ки аҷдоди мо дар бунёди тамаддуни дунё фақат назорагар набудаанд ва дар риштаҳои мухталифи илму фарҳанг ва иҷтимоӣ сиёсат саҳми арзандае доштаанд, ғавқулода муҳим аст.

Ҷиҳати дигари муҳими омӯзиши таърихи миллати хеш бардоштани сабақи таърихӣ аст. Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон таърихро ба оина шабоҳат медиҳад, ки инсон ба он нигариста, ҳастии иҷтимоии худ, симои ҷамъиятии хешро мушоҳида менамояд:

«Ба таърихи миллати худ чун ба оинаи поку муқаддас назар бояд кард. Оинае, ки акси халқро танҳо бо ҳама шукӯҳу ҷалол ё айбу нуқсон нишон медиҳад.

Яъне таърих дӯсти ҳақиқатгӯст ва саҳифаҳои пурифтихор ва пуринҳирофи онро бо таҳаммул бояд омӯхт. Ва баҳусус дар ин марҳалаи хеле ҳассоси сарнавиштсози таърихӣ, ки тақдир давлату истиқлолро насиби миллати тоҷик ва мардуми Тоҷикистон гардонидааст, лозим аст, ки мо ба оинаи таъриҳамон аз ҳар ҷиҳат амиқ назар афканем. Ин барои худшиносии ҷомеа дар ин айёми мураккаб, пурмочаро ва ихтилофи назарҳо хеле зарур аст. Танҳо оинаи таърих, басо нозуку комил омӯхтани даврони гуногуни давлатдорӣ аҷдод ҷашми худшиносии моро мекушояд ва пайванди моро ба гузаштагонамон қавӣ месозад, барои беҳбуди ояндаи ҷамъият ва ободии кишвар роҳ мекушояд. Нигаристан ба пайроҳаҳои таърихи миллат ва муроду номуродиҳои он хангоми рӯйдодҳои печдарпеч, муборизаҳои хунин, дар айни ҳол аз ҳамин ҷиҳат муҳим мебошад. Ва пӯшида нест, ки ҷараёни ташаккули халқи тоҷик ҳам аз шебу фарозҳо, гирудорҳо ва ҷоннисориҳо дар канор набудааст.

Пеш аз он ки номи миллат ва забони он таҳаввулоти таърихро аз сар гузаронида, ташаккул ёбад, тоҷикон тӯли асрҳо барои истиқлолият ва хувияти худ бо аҷнабиён муборизаҳои дуру дарози мазҳабию фарҳангӣ бурдаанд».

Дар омӯзиши таърих дар зехну тафаккур ва ақлу вичдон қиёс намудани ҷаҳду талоши аҷдод ва вазифаи худ шартӣ лозими пай бурдан ба моҳияту мундариҷаи истиқлолу озодӣ аст. Аҷдоди ватанпарвари тоҷик ба сарсаҳтӣ ва ҷонфишониҳо ва азхудгузаштанҳо баҳри бақову пайдорӣ миллат мубориза кардаанд, то ин ки наслҳои имрӯз дар озодагӣ аз завлонаву занҷири маданияту забони бегонагон, дар бархӯрдорӣ аз арзишҳои асили милли зиндагӣ кунанд. Аммо вазифаи насли имрӯз, ки дар

баробари ҷаҳду талоши ниёгон ба маротиб сабук аст ва он ҳамоно пос доштан ва густариш бахшидани гоҷаҳои истиқлолу озодӣ ва ваҳдати ягонагӣ мебошад, кори вичдони ҳар тоҷик аст.

Чун дар ҳар иқдом, ки Президенти кишвар дар сафи пеши ғаъолияти созанда қадам мезанад, аз рӯзҳои нахустини бар раъси давлат омаданаиш бо ҳама мураккабии вазъияти сиёсӣ иҷтимоӣ ва анҷоми ҳарсоатаи корҳои марбут ба таҳкими сохтори сиёсии давлат соатҳое ҷудо мекунад, то бо ҳамватанон дидору мулоқотҳо орошта, чун муаллиму омӯзгор суҳан аз омӯзиш ва гиромидошти таърих бикушояд ва мардумро ба роҳи фарогирӣ ва сабақандӯзӣ аз таърихи миллати хеш ҳидоят намояд.

Дар ин замина бо ибтикори шахсӣ ва бо роҳбарии бевоситаи хеш таҷлил намудани ҷашнҳои бузургдошти 1100-солагии Давлати Сомониён, 1000-солагии «Шоҳномаи»-и Фирдавсӣ, 680-солагии Мирсайид Алии Ҳамадонӣ, 675-солагии Камоли Хучандӣ, 90-солагии Бобочон Ғафуров ва дигар бузургони илму адаби тоҷик, ҳамчунин бо унвони олии Қаҳрамони Тоҷикистон қадрдонӣ кардани хидматҳои симоҳои барҷастаи илму адаби тоҷик устод Садриддин Айнӣ, аллома Бобочон Ғафуров, устод Мирзо Турсунзода ходимони барҷастаи давлатӣ Нусратулло Махсум ва Шириншоҳ Шотемур саҳми бузурги Президент Эмомалӣ Раҳмон дар баҳрабардории амалӣ аз гузаштаи пурифтиҳори миллат ва арзи сипос аз хидматҳои ниёгони шарофатманди тоҷик аст.

Барҳақ, дар ин қатор ҷашни 1100-солагии Давлати Сомониён дар ҳаёти сиёсӣ фарҳангии мардуми Тоҷикистон аз воқеаҳои бузурги таърихӣ гардид. Ду соли омодагӣ ба ин ҷашни бузурги миллӣ,

ки дар саросари мамлакат тавассути тамоми васоити ахбори омма омӯзиш ва баррасии таърихи пурмухтавои Давлати Сомониён - асри тиллоии фарҳангу тамаддуни миллати тоҷик - сурат пазируфт, дар густариши худшиносии миллӣ ва ифтихори таърихӣ нақши созанда эҷоб намуд. Дар шерозаи омодагӣ ба ҷашн дар як қатор шахру ноҳияҳо қомат афрохтани мучассамаи пешвои миллати тоҷик Шох Исмоили Сомонӣ, дар сатҳи давлатӣ тасдиқ ва сипас интишор шудани симои таърихии Исмоили Сомонӣ дар шинохти хувияти миллӣ ва қутбсозии сиёсӣ таърихӣ ҳодисаи аҳамияти бузург гардид. Дастурҳо ва нишондодҳои Президенти мамлакат бобати фарогириву омӯзиш ва тадқиқу таҳлили сабабҳо ва омилҳои инкишоф ва инқирози Давлати бузурги Сомониён ва ба зеҳну тафаккури мардум расонидани он аз ҷониби зиёиёни эҷодкор дастгирии ҳамаҷониба пайдо кард. Дар ин замина якҷанд асарҳои илмӣ тадқиқотӣ ва бадеӣ саҳнавӣ рӯйи кор омаданд, ки, бидуни шубҳа, арзишмандтарин аз ин осор китобҳои Эмомалӣ Раҳмон «Тоҷикон дар оинаи таърих» ва «Аз Ориён то Сомониён» аст. Эмомалӣ Раҳмон дар асарҳои мазкур бо тадқиқу таҳлили сарех ва диди амиқи сиёсӣ хидмати бузурги аҷдоди тоҷиконро дар рушди тамаддуни башарӣ нишон дода, роҳҳо ва равандҳои тараққиёти минбаъдаи кишварамонро муайян намудааст.

Нуқтаи авҷи ин маъракаи бузурги сиёсӣ фарҳангӣ рӯзҳои аз 6 то 13 моҳи сентябри соли 1999 буд, ки дар саросари мамлакат ва бахусус дар пойтахти кишвар - шаҳри Душанбе - бо ширкати меҳмонони зиёд аз мамолики хориҷӣ, ки ба ҷашн даъват шуда буданд, семинару конфронсҳои илмӣ, дидорбинҳои фарҳангӣ ва маҷлису маҳфилҳои адабӣ

баргузор шуданд. Дар дили мамлакат, дар майдони марказии пойтахт қомат афрохтани муҷассамаи мухташами Шох Исмоили Сомонӣ ва баргузор шудани маҷлиси ботантанаи ифтитоҳи расмӣи ҷашни бузургдошти 1100-солагии Давлати Сомониён ва нутқи пурмухтавои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон зинатбахши ин рӯйдоди муҳими сиёсӣ фарҳангӣ гардиданд.

Президенти кишвар зимни суҳанронии худ дар ин маҳфили бузург ба таҳлили равандроҳои умдаи дигаргунсозӣҳои сиёсӣ дар дунё пардохта, ибрози ақида намуд, ки истиқлолияти Тоҷикистон низ мутобиқ ба ин дигаргунӣҳои демокративу истиқлолҷӯӣ, ки аз омили аслии ғурупошии Иттиҳоди Шӯравӣ аст, барои мардуми тоҷик даст додааст. Вай таъкид намуд, ки ҷашнгирии солгарди Давлати Сомониён ба унвони ҷашнгирии ибтидои таърихи давлатдории тоҷик набуда, бузургдошти давронест, ки пас аз ғоҷаи бузурги шикасти давлатдорӣ ва аз байн рафтани суннату анъанаҳои аслии ориёӣ, неруи созандаи миллат, ҳисси истиқлолхоҳӣ ва озодипарастии ӯ боло гирифта, баҳри эҳёи давлатдории ҳосси миллий ва зинда кардани унсурҳои тамаддуну фарҳанги ҳеш мубориза кардааст ва пирӯз гаштааст.

Муборизаву талоши аҷдоди миллати тоҷик баҳри бозгардондани ҳувиати миллий ва раҳо гаштан аз таъсири фарҳангу тамаддуни бегонагон дар тамоми имтидоди давраи истилои араб лаҳзае қатъ нагардидааст. Дар саҳифаҳои таърихи давлатдории баъдазисломии тоҷик номҳои фарзандони барӯманду ватанпарвари Тоҳириён ва Саффорӣён, ки бунёди давлатдории тоҷиконро дар он давра асос гузоштаанд, низ дурахши ҳоссаеро соҳиббанд. Вале маҳз дар даврони Сомониён кӯшиши барпо кардани

давлати мутамарказу соҳибихтиёр ва эҳёи анъанаҳои миллӣ ва муваффақ шудан ба озодии сиёсӣ фарҳангӣ аз зулми якунимасраи аҷнабиён бо пирӯзӣ анҷомид. Ба маҳзи ин, ки сулолаи бошавкати ориёитабори Сомонӣ зиммодори саросари паҳнои Мовароуннаҳру Хуросон шуд, халқи тоҷик ва дигар халқҳои ориёӣ ормонҳои барбодрафтаи озодиву истиқлолро ба даст оварданд ва ба рисолати пешинаи худ - бунёдкорӣ ва созандагӣҳои густурдаи илмиву фарҳангӣ ва сиёсӣ иҷтимоӣ - пардохтанд.

Президенти кишвар аҳамияти хоссаи ин даврони таърихӣ ва хизмати шоистаи асосгузори давлати бузурги Сомониён - Исмоили Сомониро тавсиф намуда, иброз дошт, ки «хизмати бузурги Исмоили Сомонӣ ва ниёгони ӯ дар он буд, ки низоми ниҳоят муназзам, муассир ва ғаёли идораи марказӣ ва маҳаллиро бунёд гузоштанд.

Ин низом унсурҳо ва арзишҳои муҳимтарини давлатдорӣ ориёиро эҳё намуда, онҳоро бо арзишҳои тамаддуни гузашта ва мавҷудаи дур омезиш дод.

Дар натиҷа ин низом таҷассумгари арзишҳои беҳтарини давлатдорӣ ва, ба эътирофи донишмандон, мутамаддинтарин давлати замони худ гардид.

Ин низом, ки бо номи «Девони Сомониён» машҳур аст, на фақат давлати соҳибқудрат ва нерумандро эҷод кард ва таҳким бахшид, балки муносибати оқилонаву гуногуншаклро дар байни марказ ва вилоятҳо бунёд гузошт.

Исмоили Сомонӣ ва ворисони шоистаи ӯ ба таҳкими бунёди маънавию ахлоқии давлат аҳамияти бузург дода, шахсиятҳои тавонои илму фарҳангро ба идоракунии кишвар ҷалб менамуданд.

Аксарияти вазирони Сомониён аз хонадонҳои машҳури Ҷайхонӣ, Балъамӣ ва Утбӣ баромада, аз ҷумлаи донишмандтарин афроди замони худ ба ҳисоб мерафтанд.

Зиёда аз ин, ҳуди амирони Сомонӣ донишу маърифати баланд дошта, дар маҷлису маҳфилҳои илмӣ ғаёлона ширкат меварзиданд».

Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон ба тавсифи Давлати Сомониён ҳамчун машъале, ки «роҳи тамаддун ва давлатдорихоро дар давоми садсолаҳо мунаввар сохта, як давраи хеле пурбаракат ва мусоиди болоравӣ ва ҷовидонаи миллати тоҷикро дар арсаи таърих фароҳам овард ва як ҳавзаи паҳновари муттаҳидсозандаи халқ, эҳёи арзишҳои фарҳангиву дастовардҳои моддию маънавии ниёгони мо гардид», пардохта, дар зимн бо диди амиқи сиёсӣ ва таҳлили сареҳи илмӣ сабабҳо ва омилҳои инқирози ин давлати бошукӯҳро мавриди арзёбӣ қарор дод. Президенти кишвар гуфт:

«Давлати Сомониён дар ниҳояти қор як ҷавлонгоҳе шуд, ки кишвари фарҳангхез ва миллати фарҳангпарвари тоҷик бори дигар заковати фитрӣ ва ҳувияти миллии хешро ба ҷаҳони мутамаддин нишон дод. Ин давра чун ҷамъбасти роҳи таърихӣ ташаккули миллати тоҷик ва ба авҷи камолот расидани давлат ва давлатдорӣ миллии тоҷикон эътироф шудааст.

Давлати Сомониён бо вуҷуди ҳамаи ин қомеъҳои аз раванди умумӣ таърихӣ ташаккул, шукуфӣ ва таназзули низоми давлатдорӣ истисно набуд. Бояд гуфт, ки дар шикасту таназзули ин давлат чанд омил ё сабаби асосӣ нақши ҳалкунанда доштанд.

Аввалан, ваҳдати ягонаи роҳбарияти олии давлат ва худи хонадони Сомониён то охир таъмин нашуд. Дар марҳалаи аввали давлатдорӣ ин ваҳдату ягонагӣ таъмин буд ва омили ниҳоят муҳими пешрафти Давлати Сомониён гардид.

Ҳангоме, ки муборизаи қудратталабӣ дар байни хонадони Сомониён авҷ гирифт, ин ваҳдат аз байн рафт ва заминаи заволи давлат фароҳам омад.

Дуввум, таъсис ва нуфузи сипоҳи ғайримиллӣ - горди Сомониён, ки асосан аз ҳисоби ғуломони зарҳариди турк ташкил шуда буд, дар лаҳзаҳои ҳалкунанда василаи боъътимоди ҳифзи кишвар ва ҳатто ҳокимияти Сомониён нагардид.

Сеюм, муборизаи ҳокимони бонуфузӣ баъзе вилоятҳо барои қудрат ва соҳибхитӣ ҳукумати марказиро тадриҷан заиф намуда, боиси низоъ ва муноқишаҳои дохиливу хориҷии мамлакат гардид.

Чаҳорум, фаъолияти зиддимиллӣ ва ихтилофангезӣ баъзе гурӯҳҳои рӯҳониён, ки мардумро аз пуштибониву дифоъ аз истиклолияти миллӣ бозмедоштанд, дар шикасти давлати мутамаркази Сомониён таъсири ҷиддӣ дошт.

Панҷум, афзоиши фишори рӯзафзуни нерӯҳои хориҷӣ дар шароити бӯҳрони дохилии сиёсии Давлати Сомониён аз омилҳои асосии шикасти давлат гардид».

Президенти мамлакат омилҳо ва сабабҳои мазбурро ба сифати сабақи таърихӣ номбар карда, таъкид намуд, ки «имрӯз мо аз ин сабабҳо ва омилҳои таърихӣ бояд сабақҳои зарурӣ андӯзем. *Мардуми*

тоҷик бояд он ҳақиқати талхро донад, ки сабаби асосии шикасти давлати абарқудрати Сомониён тангназарии ҳокимон, мансабталошиву худхоҳии як зумра сиёсатмадорону сипоҳиён, кашмакашҳои бемаънии дохилӣ, хиёнати аҷнабиён ва қувваҳои зиддиҳалқии марказгурез буданд.

Таърих баъд аз ҳазор сол моро водор месозад, ки аз таҷрибаи талхи ниёғони худ сабақ гирем, манфиати давлату миллатро аз ҳама боло шуморем, ба қадри давлату давлатдорӣ ва ватани аҷдодӣ бирасем, кишварро аз офати парокандагӣ, миллатро аз хатари нобудшавӣ нигоҳ дорем.

Танҳо ваҳдати мардуми Тоҷикистон, меҳнати ҳалолу бунёдкорона ва дӯстиву ҳамкориҳои судманд бо мамлакатҳои пешқадами дунё моро ба ояндаи пурсаодат мерасонад».

Эмомалӣ Раҳмон зикр намуд, ки заволи Давлати Сомониён маъноӣ комилан аз байн рафтани анъанаҳои давлатдории тоҷикро нашофт. Бо он ки ин ҳалқи чафопеша ва ситамкаш дар тӯли ҳазор сол бе давлату давлатдорӣ буд, он ҳама давлатҳо ва сохторҳои сиёсии ба давлат шабоҳатдошта, ки дар паҳноӣ Мовароуннаҳру Хуросон омада, аз байн мерафтанд, дар низоми умури сиёсӣ аз унсурҳои давлатдории Сомониён пайравӣ мекарданд.

Сарвари давлат, ба ҳукми итмоми сайри таърихӣ дар даврони бошукӯҳи таърихи миллати тоҷик ва аҳди тиллоӣ фарҳангу тамаддуни ҳалқҳои ориёӣ, ҳадафи аслии ҷашнгирии 1100-солагии Давлати Сомониёнро тавзеҳ намуда, иброз дошт:

«Аҳди Сомониён, алаҳхусус замони давлатдории Исмоили Сомониро, метавон яке аз қуллаҳои камолоти худшиносӣ ва асри шукӯҳу ҷалоли

истиклолияти миллати тоҷик номид. Фарзандони оқилу хирадпешаи миллат маҳз дар ҳамин айём бо асарҳои безаволи хеш сарчашмаи маънавие офариданд, ки асрҳо боз оби зулоли он насл ба насли инсониятро шодоб месозад.

Аз ҳамин хотир мо имсол ҷашни бузурги 1100-солагии Давлати Сомониёнро истикбол мегирем, то ки марҳалаҳои гузаштаву имрӯза ва ояндаро бо ҳам васл намоем.

Ин ҷашн барои мо танҳо саҳифаҳои сипаригаштаи таърих нест, балки сарчашмаи шуҷоату мардонагӣ, таҷассуми симои давлатдорӣи миллий, сабаку таҷрибаи ниёгон ва дар айнаи ҳол шуълаест, ки аз дуриҳо роҳи ояндаи миллатро равшан месозад.

...Меҳоҳем, ки таърихи гузаштаи миллат, давлатдориамонро хубтар омӯзем, ҳамчун давлати соҳибистиклоли миллий аз ҷанголи қарахтиву бегонапарастӣ раҳида, ба қадри тамаддун ва арзишҳои фарҳангӣ, забони миллий ва шеърӯ сухани оламгири ниёгон бирасем, дар зерӣ парчами Тоҷикистон гирд омада, истиклолият ва якпорчагии Ватани азиз, иттиҳоду ваҳдати ҳамагониро пеш гирем ва давлати воқеан мутамаддин созем».

Нутқи пурмазмуну пурмуҳтаво ва таҳлилу тафсири илмӣ як даврони пуршукӯҳи таърихи тоҷикон дар пайвастагӣ бо соир нишондодҳои ӯ, ки дар дидору мулоқотҳои зиёд бо аҳли кишвар ва зимни суҳанронӣҳои Сарвари давлат дар ҷашнҳои бузургдошти ниёгони тоҷик садо додаанд ва ҳамчунин нуктаҳои ҷолибе, ки дар осори таърихӣ-фалсафии ӯ иброз шудаанд, ба ҳукми барномаи амалии ба марҳалаи иҷро расонидани ғояҳои ваҳдату ягонагӣ ва густариши худшиносии миллий хидмат мекунанд.

Омили таърихиرو ҳамчун сарчашмаи асосии худшиносӣ муайян кардани Эмомалӣ Раҳмон ва ташаббусу эҳтимоми шахсии ӯ дар бобати ба амал баровардани иқдомҳои фарҳангӣ намунаи барҷастаи ягонагии қавлу амал дар мавриди гиromидошт ва баҳрабардорӣ аз собиқаи пурғановати аҷдоди бузурги миллати тоҷик аст.

Забон ва адабиёт

Забон муҳимтарин ва асоситарин рукни тамаддуни инсонӣ аст. Забон, ки баамалбароварандаи иртиботи байни одамон ва воситаи аслии инъикоси афкор аст, баробар бо ҷомеаи инсонӣ рушд мекунад. Аз ин лиҳоз ғановати ҳар забон инъикоскунандаи сарватмандии фарҳангӣ, илмӣ ва маънавии соҳибони он забон аст.

Забони тоҷикии муосир, ки аз сарчашмаи бою дерини забони форсии нав ва адабиёти оламшумули классикии тоҷику форс баҳрааманд аст, аз забонҳои универсалӣ ба шумор меравад, ки дар баёни мураккабтарин маъно ва печидатарин фикр имконияти фаровони луғавӣ аз худ нишон медиҳад.

Эмомалӣ Раҳмон забонро «омили асосии рушду камоли миллат ва давлат» тавсиф намуда, таъкид мекунад, ки омӯзишу фарогирии бештари онро ба роҳ монем. Сарвари давлат бар он аст, ки «забони ҳар миллат ёдгории азизест, ки решаи он аз сарчашмаи чандин наслҳои наҷоди ӯ об хӯрда, мояи ифтихору худшиносии наслҳои баъдина мегардад».

Мояи ифтихору худшиносӣ будани забони тоҷикӣ қадимии ӯ ва масолеҳи бинои бегазанди сухани асили аҷдоди бузурги тоҷик будани ӯст.

Умри дарози забони тоҷикӣ нишонаи барҷастаи пойдории миллати тоҷик ва бартарии тамаддуни ӯ бар фарҳанги бегонагон - ғосибони давлати тоҷикон - аст.

Ин забони шевову равону салис ва латифу хушоҳанг дар марҳалаҳои гуногуни муборизаи соҳибзабонон баҳри дифои фарҳангу тамаддуни хеш бар мисоли шамшер қавӣ ва душманшикан будааст. Ин лафзи пурлатофати ошиқона гоҳо чун наъраи шери жаён ба дилҳои ҳасудон ва душманони миллати тоҷик биму ҳарос меандохтааст.

Мавҷудияти забони мукаммали тоҷик ва шоҳкорҳои адабиёву илмӣ ба ин забон мӯҷиб шуд, ки халқи тоҷик дар тӯли ҳазор соли бенасибӣ аз давлату давлатдорӣ аз байн наравад. Зеро онҳое, ки бар ӯ ҳукумат мекарданд ва ӯро дар панҷаи зулму асорат нигоҳ медоштанд, ҳамвора ниёз ба забони ӯ ва неруи эҷодкориву созандагии ӯ доштанд. Забони тоҷикӣ - офаридаи миллати тоҷик - ниғаҳбони ҳастии ӯ дар тӯли садсолаҳо гардид.

Шукри неъматӣ истиқлол, ки забони тоҷикӣ дар гаҳвораи худ боз аз сари нав, чун ҳазор сол пеш, забони расмӣ шуд ва мақоми пешина ва деринаи худро касб кард.

Зикри ин нукта муҳим аст, ки забони тоҷикӣ бар иллати носозгориҳои ҳаводиси беамони таърих, бо он ки дар осори адибон, олимон ва маорифпарварон роҳи тараққӣ ва тақомулро мепаёмуд, дар нутқи соҳибони забон ғановати пешинаашро аз даст дод. Ҳарчанд ки пас аз Инқилоби Октябр халқи тоҷик ба маҷрои густариши забону адабиёт ворид гардид, ба сабаби расмӣ набудани забони тоҷикӣ ва русӣ будани забони осори илмҳои дақиқ, таъриху фалсафа, сиёсатнигорӣ ва иҷтимоънигорӣ доираи равнаку густариши он маҳдуд гашт. Забони тоҷикӣ мунҳасиран забони маишӣ ва

забони адабиёти миллӣ гардид, дар осори бадеӣ, ки ба хазорон ришта бо тамоми илмҳо пайваст аст, низ латофату зебоии замони Рӯдакиву Фирдавсӣ ва Ибни Синову Хайёмо гум кард.

Бо вучуди он, ки бо соҳибистиклол шудани Тоҷикистон чунбучӯше дар кори ба асолати пешин баргардонидани забони тоҷикӣ ба чашм мерасад, ин ибтикорот ҷанбаи фардӣ дорад. Яъне ҳар шахси ватандӯст ва ба тамаддуни миллӣ содиқ, ба қавли шоир, худро дар мактаби худ суҳандонӣ ва суҳанпардозӣ ёд дода, бо сабки тоҷикона суҳан ба риштаи таҳрир мекашад. Аммо лозим аст, ки тарзу усули мусоиди омӯзиш ва фарогирии забони модариро олимону адибоне, ки ҳудашон ҳамчун устои суҳан дар ҷомеа эътироф шудаанд, ба зимма гиранд ва дастурҳои таълимии сифатан нав ба вучуд оваранд.

Хусусияти хосси забони тоҷикӣ ин аст, ки забони адабӣ аз забони гуфтугӯӣ фарқи назаррас дорад. Бар ҳасби шароити таърихӣ ва мавқеи ҷуғрофии ватани тоҷикон соҳибзабонон дар маҳаллу нуқоти гуногун ба лаҳҷаҳо ва шеваҳои мутафовит ҳарф мезананд. Бо назардошти чунин вазъи истифода аз забони тоҷикӣ ҳанӯз дар ибтидои асри гузашта устод Садриддин Айнӣ бар садад баромада буд, ки дар тамоми марзу нуқоти Тоҷикистон забони ягонаи адабии тоҷикӣ - забони меёрро интишор диҳад. Устои бузурги адабиёти тоҷик бо мақсади ҳарчи зудтар ва осонтар ба зехну тафаккури аҳли миллат расонидани калимаҳои забон таркиби луғавии онро аз калимаҳои душворҳазми арабиасос ва луғатҳои пурдабдабаву пуртакаллуф покиза намуда, аз ҳисоби калимаҳои барои бештари маҳалҳо шинос ва маъмул забони адабии ҳозираро тадвин намуд. Вай таълим

медод, ки забонро фақат ба тарзи амалӣ мешавад фаро гирифт. Аммо раванди минбаъдаи омӯзиши забон, ки ба дасти дигарон, онҳое, ки аз фарҳанги пешрафтаи миллати рус дар мавриди лозиму нолозим пайравӣ мекарданд, афтод, бар хилофи нишондодҳои устод чараёни дигареро пеш гирифт.

Барои ҳар миллати мутамаддин пеш бурдани тамоми илмҳои муосир зарур аст. Бидуни шубҳа, илми забоншиносии тоҷик аз илмҳоест, ки пешрафти хоссаеро касб кардааст. Вале дар мавриди омӯзиши рукни асосии фарҳанги миллат, ки он ҳамоно забон аст, бояд хеле боназокат ва эҳтиёткорона рафтор кунем. Дар ин маврид вазифаҳои мактаби миёна ва мактаби олиро аз ҳам ҷудо намоем. Мактаби ибтидоӣ ва миёна ҷойи савод омӯхтан ва дониш андӯхтан; ва мактаби олӣ ҷойи фаро гирифтани илм ва қонуни омӯзиши роҳу усули тадқиқот ва таҳқиқоти илмӣ аст.

Эҳтиром гузоштан ба забони миллии омӯхтану аз бар кардани он аст. Инсон, вақте ба чизе дил мебандад, шефта мегардад, ки онро донанд ва бо мафҳуму моҳияти он ошно бошад.

Имрӯзҳо дар кӯчаву хиёбонҳо, дар даромадгоҳи баъзе идораву корхонаҳо ва ҳатто дар рӯзномаҳо навиштаҳоеро мушоҳида мекунем, ки бо бемантиқӣ ва ҳатову ғалатҳои имлоӣ таъби касро хира мекунанд. Онҳое, ки ин лавҳаҳову шиорҳову байтҳои шоирони бузургро дар ҳадди бесаводӣ навиштаанд, оё мактаб нахондаанд? Мактаб хондаанд, вале онҳоро ба тарзи дуруст навиштану гуфтан наомӯзониданд.

Вазифаи асосии мактабу маориф имрӯз ба насли наврас омӯзонидани забони умумитоҷикӣ - забони меёр, забоне, ки бояд батадриҷ забони тамоми тоҷикон, новобаста аз маҳаллу минтақаи зисташон гардад, мебошад.

Омӯхтан ва ба малакаи гуфтори ҳамешагӣ табдил додани забони адабии тоҷикӣ на фақат аҳамияти фарҳангӣ, балки аҳамияти сиёсӣ дорад. Имрӯзҳо мушоҳида кардан мумкин аст, ки шеваи гуфтори як маҳал ё минтақа барои намояндаи маҳал ё минтақаи дигар мӯчиби тамасхур ва писханд мегардад. Ҳатто баъзеҳо аз гуфтори маҳалли дигар, ки ба назарашон аҷиб намудааст, латифаҳо бофта, дар чойхонаҳо ва дар тӯю маъракаҳо ба ҳамсухбатон бо обу ранги махсус нақл менамоянд. Албатта, ин зухуроти номатлуб дар мамлакат ҷанбаи саросарӣ надорад, вале мавҷудияти онро касе наметавонад инкор кунад.

Аз ин лиҳоз интишор ва густариши забони умумитоҷикӣ метавонад ин гуна зухуротро аз байн бурда, омили ваҳдату ягонагӣ ва ба партоби таърих сарнагун шудани ҳисси маҳалгарой ва худхоҳӣ гардад.

Бояд иқрор шуд, ки омӯзиш ва баҳрабардорӣ аз осори адабиёти оламшумули тоҷику форс дар мамлакати мо ба ислоҳи ҷиддӣ ниёз дорад. Ва он чӣ дар мактабҳо аз осори ниёғони бузург меомӯзанд, ба иллати услуби идеологишудаи таълими замони шӯравӣ натиҷаи матлуберо, ки як чунин сарчашмаи муҳими худшиносӣ бояд диҳад, намедиҳад. Аз осори пур аз маъниҳои баланд, мӯшикофиҳои файласуфонаю ҳақимонаи ниёгон фақат ҷизҳое баргузида шудаанд, ки онҳоро метавон ҳамчун зиддияти «антагонистии» халқи заҳматкаш ва ҳокимони замон тафсир кард.

Адабиёт, қабл аз ҳама, маъно ва ҳикмат аст, маъно ва ҳикмате, ки дар қолаби сухани дилчасп, нақли ҷолиб ва бо истифодаи санъатҳои баланди бадеӣ, ташбеҳу истиораву таносуби калом офарида шудааст.

Адабиёт чун дигар ҳунарҳои бадеӣ тимсоли ҷанбаи офаридгорӣ доштани рӯҳи инсон аст. Эҷодкор бо тасвир кардани манзараҳои ҳаёти инсон ва ба он

дамондани рӯҳи зиндагӣ ташнагиҳои неруи созандагӣ ва офаридгории худро таскин медиҳад. Вай тавассути образҳо муносибатҳои мураккабу печидаи инсонӣ, тазодҳои зиндагӣ ва нокомилии расми ҳаётро ба намоиш мегузорад ва ба ин васила одамонро ба адлу дод, ба эҳтироми якдигар ва ғанимат шуморидани лаҳзаҳои зиндагӣ даъват мекунад.

Инсон дар зоти худ мушоҳидагари рафтори дигарон аст. Неку бадро дар дигарон нисбат дар худ бештар ва зудтар дарёб мекунад. Аз ин лиҳоз осори бадеӣ дар парваридани ҳисси дарёфти неку бад, ҳаққу ботил ва зишту зебо аҳамияти бузурги тарбиявӣ дорад.

Аз сабаби адабиётро аз сарчашмаҳои муҳими худшиносӣ муайян намудани Президенти кишвар ва дастуру пешниҳодҳои дахлдори ӯ ҳамаҷониба омӯхтани осори ниёгони бузург ва баҳра бардоштан аз афкори файласуфона ва ҳакимонаи аҷдод ва адибони муосир вазифаи ҳар шахсест, ки худро вориси осори шуҳратманди адабиёти оламшумули тоҷик медонад. Дар зимн Сарвари давлат таъкид мекунад, ки ифтихор аз фарҳанги миллий, ки забону адабиёт аз унсурҳои асосии он мебошанд, набояд заминаи худхоӣ ва миллатгароӣ гардад. Тоҷикон бояд, дар баробари ба ҳубӣ фаро гирифтани забони модарӣ, ба омӯзиши забонҳои русӣ ва англисӣ тавачҷуҳ дошта бошанд. Зеро ҳамкориҳои байналхалқӣ, ки аз шартӣ пешрафти ҳар ҷомеаи мутамаддин аст, бе донишони забонҳои асосии ҷаҳони муосир имконнопазир аст.

Эмомалӣ Раҳмон бо зикри он ки забони тоҷикӣ «барои он зинда ва поянда монд, ки ҳиссиёти бародарӣ, якдигарфаҳмӣ ва равшан намудани роҳи ваҳдату бунёдкорию софдилона ва тоҷикона сутудааст», итминон дорад, ки «ба ин суннати олии забонамон содиқ будан шарафи бузург аст».

Илм ва маориф

Сарчашмаи бозғатимоди дигар ва меёри густариши худшиносӣ, баҳусус, ва худшиносии миллӣ, аз ҷумла, рушду такомули илму маориф аст.

Президенти кишвар ин омили тақондиҳандаи пешрафти иҷтимоиро тавсиф намуда, ибраз доштааст: «Ҷаҳат миллате, ки барои рушду такомули илму маориф ва фарҳанг ғамхорӣ мекунад, ба давлатдорӣ сазовор аст».

Ҷараёни рушду такомули илму маорифро Президенти мамлакат бар ду самт муайян намудааст: ислоҳоти ҷиддии низоми ҷаҳолияти муассисаҳои илмӣ ва омӯзишӣ; роҳу усули фарогирии илмҳои муосир ва ба зиндагии ҷомеа татбиқ намудани онҳо.

Сарвари давлат, бо изҳори ташвиш аз вазъи кунунии омӯзиш ва баҳрабардорӣ аз илми муосир, бобати бар пояҳои нисбатан баландтар бардоштани сифати таълим дар мактабҳои олии ва парвариши мутахассисони риштаҳои гуногуни илму маорифат нуктаҳои судманд ибраз доштааст. Сарвари давлат дар бораи вазифаҳо ва ҳадафҳои мактабу маориф сухан ронда, таъкид мекунад, ки «таълиму тарбия ва ба камол расонидани насли дилсӯзу ғамхори Ватан, халқу ҷамъият, насл, ки масъулияти фардои Тоҷикистонро ба дӯш гирифта тавонад, вазифаи аввалиндараҷа ва муқаддаси системаи маорифи мост».

Воқеан, тарбият кардани насл, ки фардои ҷомеаро ба таври шоиста бар дӯши худ гирад, русуми асли ва қонунии баҳои зиндагии ҷамъият аст. Таркиби ҷомеа ҳамеша дар тағйиру таҳаввул аст ва зиндагии инсон ба мисли давидангоҳи эстафетӣ аст, ки насли калонсол пайки идома додани роҳро ба

чавонон месупорад ва чавонон, ки баъди муддате вазифаи чамъиятии худро ба марҳалаи иҷро мерасонанд, боз ҳам насли аз худ чавонро ҷойнишини худ мекунанд. Аз ин лиҳоз ҷӣ гуна сурат пазируфтани сифати тақомули иҷтимоии насли оянда робитаи маҳкаме бо сатҳи тамаддуни насли имрӯз дорад.

Барои миллати тоҷик, ки механизми идроки афкор дар ӯ ханӯз дар давронҳои дури таърихӣ шакл гирифтааст ва тамоми зинаҳои маърифати инсониро паймудааст, рушду густариш додани илму маориф чанбаи тадрукӣ дорад. Яъне, ба қавли Президент Эмомалӣ Раҳмон, «барои тарбия ва ба камол расонидани ҷунин насл миллати мо ҳама гуна имкониятҳо ва заминаҳои маънавӣ, равонӣ, ахлоқӣ ва таърихиро дорад. Тамаддуни қадимтарин, таърихи пурғановату рангин, ганҷинаи гаронбаҳои илмӣ, адабӣ, бадеӣ ва ахлоқие, ки дар тӯли ҳазорсолаҳо аз ҷониби аҷдоди мову шумо офарида шудаанд, суннат, оин ва анъанаҳое, ки дар кӯраи замонаҳо сайқал хӯрда, пухта шудаанд, - инҳо ҳама таҳкурсии тайёру боэътимоде мебошанд, ки мо метавонем бинои тарбияи наслҳои ояндаи кишварамонро дар заминаи онҳо бунёд намоем...

Имрӯз бо соҳибистиклол гардидани кишвари тоҷикон ва ба миён омадани ниёзи ҷиддӣ барои дарёфти роҳу мароми мустақили ҷумҳуриамон ба сӯйи ояндаи мутамаддин вақташ расидааст, ки мо низоми таълиму тарбия ва мактабу маорифамонро дар заминаи ҳамин сарватҳои бебаҳои маънавӣ, ахлоқӣ, фарҳангӣ ва равонии халқамон ва педагогикаи миллӣ, бо назардошти имконоту тақозои замони муосир ва арзишҳои умумибашарӣ, ба роҳ монем».

Бояд зикр намуд, ки дар самти ба низоми муайян даровардани таълиму тадрис аз ҷониби давлат

икдомҳои неку умедбахш анҷом гирифтаанд. Тадвин ва тасдиқи «Низомномаи мактаби таҳсилоти ҳамагонӣ» ва қабули қонун «Дар бораи маориф» аз ҷумлаи ин иқдомҳои судманд аст.

Ташкил ва таъсиси муассисаҳои таълимии муосир - коллеҷҳо, литсейҳо ва гимназияҳо - ва аз ибтидои соли таҳсили 1995-1996 дар шаҳри Душанбе ба фаъолият оғоз намудани литсеи ҷумҳуриявии бачагони лаёқатманд таҳти парастории Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар халқ бо номи «литсеи президентӣ» машҳур аст, дар мактабҳои таҳсилоти ҳамагонӣ ҷорӣ карда шудани усули таълими тафриқавӣ умед медиҳад, ки низоми таълиму тадрис дорoi шакл ва моҳияти дархури замони муосир ва ҷавобгӯи шароити истиқлолияти миллӣ мегардад.

Вале, рӯйиҳамрафта, сатҳи таълиму тадрис ва фарогирии илмҳои муосир ва ба вучуд овардани гурӯҳи бузурги ихтироъкорон, меъморони рӯҳияи миллидошта, омезиш додани санъати ҳунари меъморӣ бо услуби муосир, шаҳрсозон ва амсоли онҳо дар қиёс бо сатҳи мамолики мутамаддин ба шиддат паст аст.

Албатта, ҷойи инкор нест, ки барои даст ёфтан ба пешрафтҳои баробар бо тақомули ҷаҳони мутараққӣ барои ҷумҳурии мо офаридани заминаи моддию техникаи ҷавобгӯи рӯз лозим аст. Вале бо ба қор андохтани майлу хоҳиши ҷиддӣ ва эҳсос қардани масъулият дар назди халқу Ватан роҳу равиши ба мақсад расиданро пайдо қардан мумкин аст. Масалан, равобити густурда ва бисёрҷабҳае, ки ҷумҳурии мо бо Федератсияи Русия дорад, имконият медиҳад, ки ба донишқадаҳои ҳавопаймой, конструкторӣ, меъморӣ ва дигар мактабҳои олии ҳунарии ин мамлакат наврасон ва ҷавонони тоҷикистониро барои таҳсил бифиризем.

Бояд тазаккур дод, ки дар тарбияи насли ҷавони соҳибилм ва эҷодкор дар ҷумҳури ханӯз захираву имкониятҳои фаровон мавҷуданд. Муҳим ин аст, ки онҳоро ба таври оқилона ва самарабахш истифода кунем. Дар ҳамаи даврону замонҳо барои мардумони кӯшо ва ҷӯянда имконияти расидан ба ҳадаф аввалан кӯшишу тақалло будааст. Зиндагӣ ва фаъолияти эҷодии насли даҳсолаҳои аввали мавҷудияти Тоҷикистон ва дар кӯтоҳтарин муддат дар радифи шахсиятҳои намоёни илми шӯравӣ ва ҷаҳон қарор гирифтани фарзандони миллати тоҷик далели равшани омили асосӣ будани ибтиқору ташаббус ва кӯшишу талоши шахсӣ аст.

Аз ҳеҷ кас пинҳон нест, ки халқҳои камшумор ва аз лиҳози маданияти муосир ақибмонда дар пеши намояндагони миллатҳои бузургу пешрафта худро нороҳат ҳис мекунанд. Бар соиқаи ҳамин ҳолати худкамгирӣ намояндагони миллатҳои ақибмонда ҳар чизро, ки аз тарафи миллатҳои пешрафта падида меояд, дар ҳадди камол мешиносанд.

Одатан дараҷаи маданияти халқҳо бо мафҳумҳои «пешрафта», «ақибмонда» ва «барукудафта» таъбир мекунанд. Аз ин лиҳоз ҳолати маънавӣ ва сатҳи маърифати миллати тоҷикро бо калимаи «ақибмонда» арзёбӣ кардан саҳеҳ нест.

Ақибмондагиро нисбати халқу миллате мегӯянд, ки дар тӯли мавҷудияти хеш дар ягон даври замон бо зинаҳои тамаддун боло нарафтааст ва умрашро дар ҷаҳолату ноогоҳӣ аз илму ирфон сипарӣ кардааст. Вале миллати тоҷикро, ки решаи давлатдориаш ба чанд ҳазор сол рафта мерасад ва гилашро бо оби шеъру ҳикмати олии сириштаанд, чӣ гуна мешавад ақибмонда номид?

Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон дар робита ба ин нукта зимни суҳбат бо омӯзгорон чунин гуфт:

«Ҷафат як далел меорам. Ҳангоми сафарам ба Ҷумҳурии Ислонии Эрон аз комплекси меъмории Тахти Ҷамшед дидан кардам. Ҳатто ҳамин харобаҳои баъди ҳазорсолаҳо боқимонда гувоҳи онанд, ки аҷдоди мо чӣ гуна ба сатҳи баланди маданияти меъморий, шахрсозӣ, ободонӣ, наққошӣ ва пайкарсозӣ расида будаанд.

Системаи обгузаронӣ (водопровод)-ро, ки Аврупо ҳамагӣ дар асри гузашта азхуд кард, ҳанӯз дуҷоним ҳазор сол пеш дар ин шаҳр аҷдоди мо сохта будаанд.

Ё ба ёд оред, осори илмӣ Абуалӣ ибни Сино, Абурайҳони Берунӣ, Умари Хайём ва садҳо бузургони дигарамонро, ки роҷеъ ба ҳамаи илмҳои, ки имрӯз «муосир»-ашон меноманд, офарида шудааст».

Нисбати тамаддуни халқи тоҷик мафҳуми «рукуд»-ро таъбир кардан ба ҳақиқати таърихӣ мувофиқ аст. Ва вазифаи онҳое, ки ҳудашон дар зинаи маданият аз сатҳи умум болотар қарор доранд ва онҳое, ки аз рӯйи вазифаашон ба тарбияи насли наврас машғуланд, бояд дар зехну тафаккури аҳли миллат ҳисси ғуруру шоистагии миллиро парвариш диҳанд ва *эҳсоси худкамгирӣ* аз мафкураи онҳо берун кунанд.

Шароити истиқлолият талаб мекунад, ки ҳадалимкон ниёзҳои илмиву техникуву технологӣ дар ҳуди ҷумҳурӣ бароварда шаванд. Сарватҳои бебаҳои сарзамини тоҷикон, ки дар дили кӯҳҳо нухуфтаанд, кашшофони болаёқат, кимиёгарони соҳир ва ихтироёкорои муъҷизакорро мунтазиранд. Дарёҳои сероб, ки қодиранд агрегатҳои садҳо неругоҳҳои барқиро гирд гардонанд, ба қавли Ҳофиз, бо ишорат аз умри гузарон, ҳамвора чорианд. Тўпҳои пахтаи

аълосифати замини зархеи тоҷикон бе он, ки ришта ва матоъ шаванд, ба кишварҳои дур рафта, бозпас бо нархи гарон ба мазҳари хеш мегарданд.

Президенти мамлакат роҳро ва вазифаҳои илму маорифро муайян намуда, таъкид мекунад, ки «энергетика, маъданшиносӣ, саноати коркарди маҳсулоти кишоварзӣ ва ҳуди кишоварзӣ бояд чун соҳаҳои афзалиятноки тадқиқоти илмӣ қарор гиранд. Дар ин риштаҳо мо бояд бештар кадр ба воя расонем.

Зарур аст, ки бо қувваи дучанд меҳнат карда, илму ҳунар ва дониш андӯхта, таҷрибаи ҷаҳониرو дар ин соҳаҳо азхуд намоем. Мактабиён бояд соҳиби ҷунон салоҳиятҳои маърифатӣ ахлоқӣ шаванд, ки дар доираи ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ барои ноил шудан ба мақсаду эътиқоди хеш ба онҳо ёрӣ расонда тавонанд».

Хулоса, бар пояҳои баланд бардоштани сифати таълиму тарбия ва парвариши кадрҳои илмӣ болаёқат барои ҷомеаи Тоҷикистон имконият медиҳанд, ки дар шароити истиқлолияти кишвар бо мамлакатҳои мутамаддин аз пояи баробарии илмиву фарҳангӣ муносибат карда, обрӯю нуфузи миллати тоҷик ва давлати тоҷиконро баланд бардорем.

Пешбурди илму маориф бо худшиносӣ робитаи мутақобила дорад. Аз як тараф, ба сатҳи баланд бардоштани сифати таълиму тарбия дар бобати густариши худшиносӣ омили бозғайнимод аст, аз тарафи дигар, шахси бархӯрдор аз ҳисси баланди худшиносии миллии дар омӯзиш ва фарогирии илму донише, ки дар шароити муайяни таърихӣ барои халқу Ватан муҳим аст, аз худ масъулиятшиносӣ зоҳир менамояд.

Зикри ин нукта муҳим аст, ки барои фарогирии илму дониши *муосир* сафарбар шуда, аз суннатҳои аслии илму дониш ва ахлоқи маънавияти *аҷдодӣ* ғофил

намонем. Чунин падида дар замони шӯравӣ мушоҳида мешуд, ки баъзе аз мутахассисони риштаҳои илмҳои дақиқ ва техникаву сохтмон ва амсоли инҳо, ки донишашон бар заминаи дастовардҳои асри нав ташаккул меёфт, бо он ки дорои маълумоти олӣ ҳисоб мешуданд, дар мавриди огоҳӣ аз таърих, илм ва адабиёти миллӣ беҳабарии комил аз худ нишон медоданд ва, зиёда аз ин, ба адабиёт ва осори илмии аҷдоди худ чун ба як унсури замони куҳан ва азътибормонда муносибат мекарданд.

Маънои «маълумоти олӣ» огоҳии комил аст. Чӣ гуна шахсро дорои огоҳии комил метавон гуфт, ки агар вай, ба ҷуз маълумот аз касби худ, дигар чизе надонад. Маълум мешавад, ҳамон касби худро ҳам ба пуррагӣ фаро нагирифтааст. Агар шахсият аз ихота намудани муҳимтарин унсурҳо ва арзишҳои маънавию ахлоқии миллати худ очиз бошад, дар фарогирии як ришта ё як касб низ нотавон аст.

Вазифаи дигаре, ки мо бояд дар ҷаҳордевори мактабу донишгоҳҳо анҷом диҳем, ин парвариши хонандагон ва толибилмон дар рӯҳияи одобу рафтори миллӣ аст.

Масалан, солҳои 1970-ум ва 1980-ум дар саҳифаҳои рӯзномаҳо баҳсхое сураат мегирифтанд, ки духтари тоҷик бояд чӣ гуна либос пӯшад ё ин ки чӣ ороише ва чӣ сару сурате дошта бошад.

Бояд иқрор шуд, ки дар мавриди либоси миллӣ ва ороиши миллӣ фақат даст ба домони зан задан нишонаи маҳдудият ва ноогоҳӣ аз равандҳои таърихӣ аст.

Бо мурур ва тақозои замон, чӣ қадаре либосу ороиши зану духтари тоҷик дигар шуда бошад, либосу ороиши мардон низ дигаргунии камеро

надидааст. Аммо чун сухан аз одобу рафтори миллӣ рафт, чаро бошад, ки либосу ороиши занҳову духтарҳоро ба миён мебиёранд?

Бидуни шак, либосу ороиш аз унсурҳои муайянкунандаи сатҳи одобу ахлоқи ҳар миллат аст. Вале, ба ҷуз пероҳани дӯхташ якхелаи атласи «точикӣ», дигар либосро номувофиқ ба шаъну одоби миллӣ ҳисобидан нодуруст аст.

Инсон дар зоти худ ҳамон чизеро мепарастад ва беҳтар медонад, ки роҳатбахш ва дар истифода кардан мувофиқ бошад ва, албатта, як ҷузъи иловагии пероядихандаи ҳусни ӯ гардад. Зан, ки худааш тимсоли зебӣ, тавозун ва мазҳари малоҳату сабоҳат аст, либосро бештар ба сифати пероя ба бар мекунад ва бо зинат додани ҳусни табиӣ тавозун ва таодули рӯҳӣ ба даст меоварад.

Рӯйиҳамрафта, мавозини ахлоқӣ фақат аз риояи пӯшишу пероя иборат нест. Мавозини ахлоқии миллати тоҷик, ки ҳанӯз дар давронҳои дури таърихӣ шакл гирифта буд, бар пояи фалсафаи баланди ниёгонамон, **дар риояи се асл - «пиндори нек, гуфтори нек ва кирдори нек»** - қарор дошт. Ин се муайянкунандаи асолати инсонӣ бо гузаштани ҳазорсолаҳо ва бо тағйир ёфтани меъёрҳо ва арзишҳои ҳаёти иҷтимоӣ ва шароитҳои гуногуни сиёсӣ ба унвони **асоси бунёдии ахлоқ** барои бисёре аз халқҳо ва миллатҳои дунё боқӣ мондаанд.

Дар меъёрҳои ахлоқии мо гиромидошти калонсолон ва падару модар мавқеи асосиро ишғол мекунад. Албатта, ҳар инсоне дар рӯйи замин ба волидайнӣ худ эҳтиром мегузорад. Вале хусусияти хосаи ахлоқии миллати тоҷик ва халқҳое, ки аз асолати ахлоқии мо баҳра бардоштаанд, ин аст, ки **дар миллати тоҷик калонсолон имтиёзи мартабай**

доранд. Дар оилаи тоҷик ва дар ҷомеаи тоҷик сухани падару модар ва сухани пиру устод ва иродаи онҳо муайянкунанда аст. Мақому мартабаи махсусеро доро будани падару модар ва пирони рӯзгордида ва шебу фарози зиндагиро паймуда аз маданияти бою деринаи халқ сарчашма мегирад, ки он ҳамоно **гиромидошти тачрибаи насли гузашта** аст.

Мутаассифона, имрӯзҳо дар байни баъзе аз афроди ҷомеа эҳтиром ба падару модар ва пирону устодон коҳиш ёфтааст. Яке аз омилҳои доман густаронидани ҷанги бемаънии ҳамватанӣ ҳам бар пояи коҳиши эҳтиром ба волидайн ва безътиноӣ ба панду андарзи пирону устодон ва пандномаи ниёғони бузург буд. Эҳё ва густариши эҳтиром гузоштан на фақат ба волидайн ва пиронсолон, балки ба тамоми ҳамватанон аз вазифаи муқаддаси мактабу маориф ва, умуман, тамоми равшанфикрони хирадпешаи миллат аст.

Рукни дигар ва бағоят муҳими ахлоқи милли тарғибу ташвиқи саъю кӯшиш ба меҳнати ҳалол аст. Мактабу муаллим ва дастурҳои таълимӣ аз овони кӯдакӣ ба насли наврас бояд ин фикрро талқин кунанд, ки бе саъю кӯшиш ва меҳнати ҳалол ба мақсаду орзу расидан имконнопазир аст. Бо мисолҳои фаровон аз мероси адабии ниёгон ва адабиёти муосир дар зехну тафаккури насли ҷавон ҳисси танаффур ба ҳаромхӯрӣ, танбаливу коҳилий ва дуздиву авбоширо пайдо кунонидан аз вазифаҳои маориф ва ҳамҷунин волидайн ба шумор меравад.

Накукорӣ, хайру эҳсон ва дастгирии одамони камбизоат ва дасткӯтоҳ ҳамеша аз ҳислатҳои олии инсонӣ ва ҷавонмардиву шаҳомат аст.

Шароити нави иқтисодӣ ва бухроне, ки ҳосси ҳар давраи гузариш аст, мутаассифона, имрӯз дар ҷомеаи мо гуруҳи одамонро ба вучуд овардааст, ки дар шароити

танги иқтисодӣ зиндагӣ ба сар мебаранд. Бино бар ин, дастгирӣ ва кумаки моддӣ ба ин гуна одамон вазифаи ҳар шахси соҳибдил ва боахлоқу ватандӯст аст.

Падидаи номатлубе, ки имрӯзҳо на фақат ба ахлоқу маънавиёт зарба мезанад, балки заминаи ҷинояткорихои вазнин дар байни ҷавонон гаштааст, ин густариш ёфтани майпарасти ва нашъамандӣ аст.

Мубориза бо нашъамандӣ алҳол дар маркази диққати роҳбарияти давлатҳо ва тамоми афроди солимфистри ҷомеаи ҷаҳон қарор дорад. Дар Тоҷикистон низ ин мубориза дар сатҳи баланди давлатӣ тарҳрезӣ шуда, самтҳои он муайян шудаанд.

Вале дар Тоҷикистон, ба иллати мавқеи ҷуғрофияш, ки ҷинояткорон масири интиқоли ин заҳри қотилро интиҳоб намудаанд, илова ба нашъамандӣ, муомила ва нигоҳдории маводи нашъаовар ва содироти минбаъдаи он ба мамолики муштаракулманофеъ боиси ташвишу нигаронии роҳбарияти мамлакат ва ҷомеаи Тоҷикистон гаштааст.

Таблиғу ташвиқи парҳез аз май ва маводи нашъаовар ва ба зеҳну шуури насли наврас расонидани оқибатҳои сангини истеъмоли ин моддаҳои ба саломатии инсон ва наслҳои фардо харобиовар вазифаи муҳимтарини мактабу маориф ва ҳар фарди дилсӯзи ҷомеа аст.

Феҳристи номукаммали масъалаҳои истиқлолияти милливу давлатӣ ва равандҳои умдаи густариш ва тақомули шахсият ҳамчун инсони худшинос тақозо мекунанд, то мактабу донишгоҳ дар маркази ҷаҳду талош баҳри расидан ба ҳадафҳои бузург қарор гиранд, ки ин ҳамоно ба вучуд овардани як насли бархӯрдор аз донишҳои комили ҷаҳони муосир, шахсиятҳои худшинос, инсонҳои хирадпешаю қодир ба ҳифз ва густариши ҳарчи бештари ваҳдати миллий ва давлату

давлатдории навин ва дархури асри нав - асри созандагиҳо ва бунёдкорихост.

Дар фароварди ин бахш, ки ҳама нуктаҳо дар партави нишондодҳо ва таъкиду таъини Президенти мамлакат омадаанд, бахшҳоеро аз андешаҳо ва таълимоти судманди Эмомалӣ Раҳмон меоварем:

«Мо сиёсати давлатдории худро тавре ба роҳ монданӣ ҳастем, ки равандҳои ислоҳоти иқтисодӣ бо камолоти маънавӣ, покизагии ахлоқ ва бо ташаккули маърифати ҷомеа ҳамқадам, ҳамоҳанг ва дар пайвастагии доимӣ чараён дошта бошанд».

«Халқу миллате, ки ба гузаштаи таърихии худ, ба сарватҳои маънавию ирфонӣ, анъанаву суннатҳои аҷодӣ ва муқаддасоти хеш арҷ мегузорад, ба ояндаи нек умед баста метавонад».

«Иллату решаҳои сусти шудани ахлоқ, паст рафтани мақому мартабаи дониш, заиф гардидани обрӯю эътибори мактабу муаллимиро низ дар дурию ҷудои мухтавои таълим аз зиндагии воқеӣ ва ниёзҳои ҷомеа ҷустан лозим аст».

«Тамоми осори гузаштагони мо аз «Авасто» сар карда, то Рӯдакию Фирдавсӣ, Мавлавияю Хайём, Носири Хисрав ва Ҳоҷа Камол, Саъдию Ҳофиз, Ҷомияю Соиб, Сайидою Дониш ва садҳо дигарро **мачмӯаи одобу ахлоқ** номидан мумкин аст. **Ҳочати аз берун овардани меъёрҳои ахлоқӣ нест.** Фақат омӯзишу фарогирии ин осор ва арзишҳои маънавиро пайгирона ба роҳ мондан лозим аст».

«Умуман, дар маркази тамоми низоми таълиму тарбияи кишвари мо бояд мафкураи истиқлолият, қадршиносии ин неъматҳои бебаҳо, ифтихори ватандорӣ, эҳтиром ба таърих, фарҳанг, анъанот, расму оини мардум ва дигар арзишҳои миллию умумибашарӣ қарор дошта бошанд».

Робитаҳои ҳамаҷонибаи минтақаҳо ва шаҳру ноҳияҳои кишвар

Омили дигаре, ки ба густариши худшиносии миллӣ ва таҳкими ваҳдату ягонагии миллати тоҷик ва халқҳои Тоҷикистон мусоидат мекунад, суръат бахшидан ба равобити густурдаи истеҳсоли, фарҳангӣ ва иттилоотии байни минтақаҳои мухталиф ва вилоёту шаҳру навоҳии ҷумҳурӣ мебошад.

Аҳамияти бузурги суръату сифат бахшидан ба робитаҳои густурдаи байни аҳолии минтақаҳои ҷумҳурӣ, пеш аз ҳама, алоқаманд бо иҷрои мақсадест, ки он аз беҳу бум решақан кардани ҳисси худхоӣ ва маҳалгароиву минтақагарой аст.

Эмомалӣ Раҳмон дар марҳалаи таҳкими пояҳои давлатдорӣ ва боз ҳам бо алоқаи зич пайванд додани минтақаҳо, ки он яке аз омилҳои муҳими ваҳдати миллӣ ва ягонагии тамоми халқҳои Тоҷикистон аст, ба унвони таъйиди вазъияти мавҷуда ва роҳҳои ҳалли он изҳори ақида намудааст, ки «дар Тоҷикистон барои ташаккули ваҳдати миллӣ монеаҳои зиёде дар шакли омилҳои маънавӣ, иқтисодӣ ва ҷуғрофӣ мавҷуданд.

Барои бартараф кардани онҳо аз байн бурдани таассуби мазҳабию мафкуравӣ, маҳалгарой, таъмини омӯзиш ва эҳтироми арзишҳои маънавию фарҳангии Тоҷикистон, аз сатҳи ифодаи маромҳои маҳал ба савияи баёнгари манфиатҳои миллӣ баровардани фарҳангу санъати касбӣ зарур аст.

Аз ҷиҳати дигар, барои ягонагии миллӣ шароити табиӣ ва тарзи зисти сокинони Тоҷикистонро бояд ба эътибор гирем. Зеро мардум аз сабаби доимо мавҷуд набудани роҳҳои оҳан, ҳавой ва мошингард имкон

надорад, ки тамоми фасли сол бо якдигар робитаю алоқа ва мубодилаи озодона дошта бошад.

Аз ин рӯ барои бо ҳам наздик кардани сокинони минтақаю маҳалҳои гуногун ва таъмини иттиҳоди миллӣ кушодани роҳҳои доимии ҳавоӣ, роҳҳои оҳан ва мошингард, ташкили бозорҳо, намоишгоҳҳо, корхонаҳои муштарак, саҳомӣ ва монанди инҳо лозим аст».

Президенти мамлакат нақши зиёиёни эҷодкор ва аҳли фарҳангу ҳунарро дар ин замина басо муассир ҳисобида, дастур медиҳад, ки онҳо дар парвариши ҳисси ваҳдати ягонагӣ бояд бештар аз ҳар вақт ғаъл бошанд:

«Зиёиёни мо метавонанд мафкураи ваҳдати миллиро дар зехну шуури мардум ҷой карда, халқро барои якдигарфаҳмӣ омода созанд.

Хуб мешуд, агар равшанфикрони ҳуҷандии мо ба водии Ғарм рафта, аз аҳволи мардуми он ҷо хабар гиранд, халқро дилпур созанд.

Бигузор, зиёиёни Ҳисору Хатлон ба Помир рафта, бо мардум вохӯранд ва аҳли ҳунари Бадахшон ба Хатлону Ҳисор ва Ҳуҷанду Исфара сафар намоянд».

Президенти кишвар бо хотиррасон кардани ин, ки «ваҳдати миллӣ, ҳисси ватандӯстӣ, кӯшиши пойдору устувор нигоҳ доштани Ватани аҷдодӣ мавзӯёе ҳастанд, ки ҳамеша диққати аҳли илму адабро ба худ ҷалб менамуданд», бо овардани мисолҳои аз таърихи дуру наздики миллат ин нуктаро таъйид мебахшад ва таъкид мекунад, ки насли эҷодкори имрӯз на фақат *вориси* осори бузурги аҷдоди худ, балки *пайрави* ғаъолиятҳои ватанпарварона ва миллатдӯстонаи онҳо бошанд:

«Фирдавсии бузургро бе Ватани азизаш тасаввур кардан имкон надорад.

«Шоҳнома» дар замоне эҷод гардид, ки ҳокимияти миллии мо - Давлати Сомониён - рӯ ба шикаст ниҳод, аз сӯйи дигар, арзишҳои бостонии Аҷамро арзишҳои сифатан нави исломӣ фаро мегирифт. Ва Фирдавӣ тавонист, ба ранҷу азоби тоқатфарсо нигоҳ накарда, бо сухани ҷаззоби шоирона Аҷамро аз нав зинда карда, мероси бузурги фарҳангӣ ва анъанаҳои ватандӯстии халқашро барои наслҳои оянда ёдгор бимонад.

Ё дур нарафта адибони асри худамонро гирем.

Маҳз гурури миллий, кӯшиш барои бақои Ватан ва нигоҳ доштани фарҳанг ба Садриддин Айнӣ имкон дод, ки очерки пурмуҳтавои «Темурмалик»-ро нависад. Ба азобу шиканча ва калтаккӯбиҳо нигоҳ накарда, устод Айнӣ таърихи адабиёти моро эҷод кард. Вай собит намуд, ки халқи тоҷик на танҳо вучуд дорад, балки дорои тамаддуни бостонӣ ҳам мебошад.

Мирзо Турсунзодаи ҷавон на фақат бо шеърҳои хубаш, балки ҳамроҳи ҳазорҳо ватандӯст кӯҳҳои касногузарро шикойфта, ба маркази Помир роҳ баровард.

Мирсаид Миршакару Боқӣ Раҳимзода, Раҳим Ҷалилу Сотим Улуғзода дар водии Вахш, каналҳои калони Фарғонаю Ҳисор ҳамроҳи халқи худ кор карда, ба заҳмати бунёдкоронаи мардум рӯху илҳом мебахшиданд. Чунки ба онҳо маҳалгарой бегона буд. Онҳо фарзандони Ватани ягона - Тоҷикистони азиз - буданд.

Фидокории Бобочон Ғафуров, ки барои Ватани азизаш ҳам бо қалам ва ҳам бо кори амалӣ хизмати арзанда кардааст, чӣ тавр фаромӯш мешавад? **Китоби ҷовидонаи ӯ «Тоҷикон»** муосирони моро бо таърихи Ватан пайваست.

Дар давраи маҳви бесаводӣ садҳо фарзанди бомаърифат аз Хучанду Исфара, Конибодом, Ёротеппа, Панчакент, аз шахрҳои тоҷикнишини Ёзбекистон дар Фарму Кӯлоб қор карда, ба ҳамватанони худ савод меомӯхтанд.

Дар ҳамон вақт ҳам ҷанг буд, дар ҳамон вақт ҳам гуруснагӣ, домана ва дигар бемориҳо гиребонгири халқамон буданд. Вале ба хотири Ватан ҳеҷ кас аз мушқили намеҳаросид».

Иллати вазъи ҷуғрофӣ ва дар миёни минтақаҳои тоҷикнишин бо сукути сангин қарор гирифтани силсилаи кӯҳҳои бузург аз замонҳои хеле қадим робитаҳои густурдаи миёни тоҷиконро дар ҳадди ниҳоят душвор мегардонид. Ва ҳатто имрӯз бо мавҷуд будани роҳҳои мошингард, ки минтақаҳо, бо роҳи дуру дароз бошад ҳам, мепайвандад, дидорбиниҳои тоҷикон мавсимӣ аст. Ин роҳҳои кӯҳӣ, ки аз фарози ағбаҳои баланду бимнок мегузаранд, ҳанӯз аз охири фасли тирамоҳ бо барфу яхи фаровон пӯшида шуда, то ба оғози фасли тобистон имконияти рафтуомади автомобилҳо ба рӯи мусофирон мебанданд.

Албатта, фақат ҳамин далел омили асосии зухур намудани падидаи номатлубе, ба мисли маҳалгарӣ ва минтақагарӣ, набошад ҳам, яке аз сабабҳои аслии он ба шумор меравад.

Президент Эмомалӣ Раҳмон дар мавриди зикр намудани феҳристи монеаҳое, ки дар сари роҳи густариши ваҳдати миллӣ қарор доранд, ба омили ҷуғрофӣ, яъне роҳҳо, аҳамияти хосса медиҳад. Президенти кишвар роҳро ба шоҳраги пайкари инсон шабоҳат дода, таъкид мекунад, ки барои ҷумҳурии мо, ки наваду се ғоизаш кӯҳсор аст, роҳҳо аҳамияти стратегӣ доранд.

Бо ибтикори шахсӣ ва бо роҳбарии бевоситаи Сарвари давлат бунёд гардидани шоҳроҳи байналхалқии мошингарди Душанбе-Кӯлоб-Кулма-Қароқурум, роҳи оҳани Кӯрғонтеппа-Кӯлоб, туннелҳои Истиқлол, Шаҳристон, Хатлон ва Озодӣ далели ғамхории Президенти кишвар барои даст ёфтан ба қуллаҳои баланди ваҳдату ягонагӣ ва дӯстиву бародарии тамоми тоҷикон ва халқҳои Тоҷикистон аст.

Хотиррасон кардан ва таъкид намудани Президент бо сайре дар таърихи гузашта ва даҳсолаҳои начандон дур, ки бо вучуди монеаҳои зиёди маънавӣ, сиёсӣ ва иҷтимоӣ ниёгони мо баҳри баланд бардоштани савияи маънавии халқ, ташаккул додани ҳисси ифтихор аз Ватани маҳбуб ва бо алоқаи мустақкам ба ҳам пайвастании афроди миллат аз худ намунаҳои барҷастаи фидокорӣ ва қаҳрамонӣ нишон меоданд, бар он равона карда шудааст, ки зиёиёну равшанфикрон, ҳунармандон, роҳбарони иттиҳодияҳои эҷодӣ, шоирону нависандагон ва, умуман, ҳар касе, ки ободии Ватан ва ваҳдату ягонагии халқи кишвар барояш азиз аст, аз мушкилоти мавҷуда наҳаросида, фаъолияти ҳешро аз доираи маҳдудии маҳаллу минтақа ба фазои умумимиллӣ ироя диҳанд. Дастовардҳои иқтисодӣ, фарҳангӣ, маънавӣ ва ахлоқии як минтақа ё маҳал ба таври мустақим мавриди таъбодул бо аҳолии дигар маҳаллу минтақаҳои ҷумҳурӣ қарор гирад. Хурсандиовар аст, ки дар заминаи дастурҳо ва нишондодҳои Президенти мамлакат қорҳои зиёде ба марҳалаи иҷро расидаанд. Рӯзҳои фарҳангу маданияти Бадахшон дар Душанбе, ҳафтаи фарҳангу ҳунари вилояти Суғд дар вилояти Хатлон ва, баръакс, сафари кишоварзони ноҳияҳои вилояти Хатлон ба вилояти Суғд, сафарҳои ҳунарии театрҳои касбии вилояти

Хатлон ба Душанбе ва ба дигар шаҳру навоҳии чумхурӣ ва дахҳо чунин маъракаи муҳим ба сифати беҳтарин намунаҳои рушду густариши робитаҳои доимии байни минтақаҳо ва маҳалҳои Тоҷикистон хидмат мекунанд.

Вазифаи дигаре, ки Эмомалӣ Раҳмон ҳалли онро муҳим мешуморад, ин чараён додани роҳу усули баҳрабардории тамоми мардуми Тоҷикистон аз ҷойҳои таърихӣ ва музейҳои шаҳру навоҳии мухталифи мамлакат аст.

Ҳудуди Тоҷикистони имрӯза, ки мазҳари таърихи қадимтарин ва ғаҳвораи тамаддуни наҷоди ориёӣ аст, дар ҳадди аксари минтақаҳо ҷойҳое ҳастанд, ки нишонаҳои ҳунари воло, катибаҳо, олоту афзори ниёгон дар асари ҳафрии бостоншиносон аз қариб ҳок берун шуда, бо забони безабонӣ аз шукӯҳу таҷаммули рӯзгорони дури пешинӣ ҳикоятҳои аҷиб мекунанд.

Натиҷаҳои ҳафрии бостоншиносӣ ва шарҳу тафсири мукаммали онҳо дар китобҳои зиёд ва дар авроқи бешумори ҳисоботи илмӣ сабт шудаву маҳфузанд. Онҳо, бидуни шубҳа, чун сарчашмаҳои дороии илмӣ барои миллат хидмат мекунанд. Вале бозёфтҳои бостоншиносӣ ва натиҷаҳои тадқиқоти таърихиро дар хидмати умум ва мавриди мушоҳидаи бевосита қарор додан ба мақсаду ҳадафҳои рӯз мувофиқ аст.

Созмон додани рӯзҳои музейи як минтақа ё як шаҳр дар шаҳру ноҳияи дигар дар кори осон намудани шиносӣ бо бозёфтҳои таърихӣ ва кишваршиносӣ хеле судманд хоҳад буд. Бигузор, масалан, кормандони музейи вилоятии шаҳри Хучанд экспонатҳои марбут ба таърихро барои чанд

муддат ба маркази вилояти Хатлон биоваранд. Ё ин ки музейҳои шаҳрҳои Қўрғонтеппа ва Кўлоб ҳамин гуна экспонатҳоро барои чанд ҳафта дар маърази тамошои хучандиён ва бошандагони шаҳру ноҳияҳои ҳамсоя қарор диҳанд.

Роҳи дигари ҳалли масъалаи шиносоии тоҷикистониён бо осори бостоншиносии минтақаҳои мухталифи мамлакат тартиб додани албомҳои бостоншиносӣ бо шарҳу тафсири мукамал ва бо забони содаву раво ва роҳнамоҳои шаҳрҳои бостонӣ ва ҷойҳои таърихӣ аст.

Воситаи дигари муассир ва мувофиқ тартиб додани барномаҳои махсуси телевизионӣ бо ҷалб намудани бостоншиносон ва олимони риштаи таъриху фалсафа аст.

Бардоштани филмҳои мустанад ва ё ба забони тоҷикӣ баргардонидани чунин филмҳое, ки дар ҳазинаи кинои тоҷик мавҷуданд, дар ҳалли масъалаи мазкур то дараҷае сахм мегузоранд.

Барои ҳар як шахси аз таърихи миллат андаке огоҳ маълум аст, ки халқҳои тоҷику эрониву афғонистонӣ пешинаи муштарак доранд ва зиндагиашон аз як сарчашмаи пурфайзе, ки аҷдоди умумиамон ба вучуд овардаанд, шодоб аст. Дар замони дури таърихӣ - мазҳари асотиру ривоятҳои муъҷизанамо, - ки ҳатто таърихшиносон дар абҳоми он раҳгум мезананд ва умри сарчашмаҳои ахлоқиву маънавии аҷдоди моро гоҳо ба ҳафт ҳазор сол ва баъзан ба шаш ҳазор сол муайян мекунанд, ниёғони мо дар паҳнои бузурге, ки имрӯз якҷанд давлатҳои мустақил ҷой гирифтаанд, дар давраҳои мухталиф ба авҷи тараққиёте, ки ҳатто аз нигоҳи имрӯз касро ба ҳайрат меоварад, расида будаанд.

Нишонаҳои ин тамаддуни баланд, ки дар шакли харобаҳо пас аз ҳучуми лашкари ҷунонӣ ва сипас дар асари харобкориҳои шадиди арабҳо боқӣ мондаанд, қисман дар ҳудуди Тоҷикистон ва Эрон воқеъ ҳастанд. Баҳрабардорӣ аз осори зерихокӣ, ки дар Тоҷикистон мавҷуд аст, ба ҳар навъе, барои миллати тоҷик дастрас ҳаст. Аммо осори зерихокӣ, сангинаиштаҳо ва боқимондаҳои хароби Чихилсутун, Таҳти Ҷамшед, Бесутун, Нақши Рустам, Истаҳр (Персиполис), Наҳованд, ки намунаи барҷастаи ҳунари воло ва маданияти баланди ниёгон мебошанд, ба далели равшани дар фазои мустақили сиёсӣ ҷуғрофӣ воқеъ буданашон аз дидаҳои тоҷикон пинҳон мондаанд. Ва низ ба ҳамин сабаб аст, ки тоҷикон наметавонанд оромгоҳи бузургони илму адаби ҳешро зиёрат кунанд ва бӯи турбати пурғурбати онҳоро эҳсос намојанд.

Аз ин лиҳоз моро зарур аст, ки бо истифода аз имкониятҳои техникӣ ва полиграфӣ ин монеаҳоро бартараф намуда, бо воситаи таъбу нашри албомҳо ва ба навор бардоштани ҷойҳои алоқаманд бо зиндагӣ ва оромгоҳҳои Абулқосими Фирдавсӣ, Ибни Сино, Хайём, Саъдӣ, Ҳофиз, Камол пайванди бештари гузаштаву имрӯзо ба даст биоварем.

Зикри ин нукта муҳим аст, ки чун дар Эрон, ки аз оромгоҳи бузургон сола зиёда аз панҷ-шаш миллиён алоқамандони таъриху тамаддун ва шефтагони шеъру ҳикмати олии ниёгон дидан мекунанд, мақбараи устод Рӯдакиро ба зиёратгоҳи ҳар шаҳси ватандӯст ва қадршиноси рисолати бузурги устоди шоирони Аҷам табдил диҳем. Муҷассамаҳои Исмоили Сомонӣ, устод Рӯдакӣ, ҳаким Фирдавсӣ, Абуалӣ ибни Сино, Камоли Хучандӣ, устод Айниро дар ҳолати олии меъмории таҷаллои дархури шаъну

эътибор ва мақому мартабаи таърихиашон нигоҳ дорем. Вале самимитарин арзи сипос аз ин симоҳои бузурги таъриху Ватану миллат гиromидошти ғояҳои ватандӯстӣ, озодиву истиқлол ва ваҳдату ягонагии мардуми Тоҷикистон аст.

Ҳалли масъалаҳои мазбур, ки аз нишондодҳои Сарвари давлат бармеоянд, заминаи боэътимode барои парвариш ёфтани ҳисси худшиносӣ, ифтихори таърихӣ ва ваҳдату ягонагӣ хоҳад шуд.

Расму оинҳои миллӣ ва ҷашнҳои бузургдошти ниёгон

Таҷлили идҳои миллӣ ва ҷашнҳои бузургдошти ниёғони шуҳратманди тоҷик омилҳои ҳастанд, ки метавонанд, пеш аз ҳама, бо маънову муҳтавоашон ба густариш ва тақомули эҳсоси умумияти милливу наҷодӣ мусоидат намоянд. *Ҷазои тантанаву шодӣ ба ҳастии иҷтимоии шахсият таъсири муъҷизаосо дорад.* Зеро ҳамагон дар атрофи як ҳодиса, як чиз ва ё як шахсият фароҳам меоянд, ки ба ҳар кас ва ба ҳама тааллуқ дорад.

Дар рӯзгори даврони шӯравӣ, дар солҳои ҳафтодум эҳё гардидани таҷлили ҷашни Наврӯз аз хурсандибахштарин рӯйдодҳои фарҳангӣ буд ва дар он солҳои ташнағҳои шадид ба идҳои миллӣ чун оби ҷонбахш ба дашти лабташнаи маънавияти халқ равон шуд. Ва, бидуни шубҳа, яке аз омилҳои тақондиҳанда ба шинохти миллӣ ва дарки асолати таърихӣ гардид.

Шароити истиқлолияти Тоҷикистон ва, бахусус, бӯҳрони маънавие, ки дар оғози истиқлолият ба амал омад ва ҳанӯз нишонаҳояш дар ҷомеа мушоҳида мешаванд, тақозо мекунад, ки маъно ва муҳтавои

расму оинҳои миллиро, дар баробари рангин гардонидани зиндагии маънавӣ, дар роҳи шинохти миллий, идроки умумияти таърихиву фарҳангӣ ва ваҳдату ягонагии мардуми тоҷик ва халқҳои Тоҷикистон истифода намоем.

Аҳамияти расму оинро ҳамчун сарчашмаи муҳим барои тарбият кардани рӯҳияи ватанпарастӣ, ифтихори миллий ва густариш додани худшиносӣ ба назар гирифта, Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон хотирнишон месозад, ки «миллате, ки бо анъанаҳо ва оинҳои миллии хеш ифтихор надорад, наметавонад аз неъматҳои бебаҳои истиқлол баҳра гирад, дар бунёди давлат ва давлатдорӣ навин саҳм гузорад».

Сарвари давлат таъкид мекунад, ки «мо вазифадор ҳастем, ки, пеш аз ҳама, боигарӣҳои маънавии қадимаи халқамонро ҳамчун манбаи нодиру гаронбаҳо дар тарбияи ҷавонон истифода барем».

Бузургтарин иде, ки роҳи дуру дарози таърихро паймуда, то ба рӯзгори мо расидааст, Иди Наврӯз мебошад. Президенти кишвар бобати бақои ин ҷашни бостонӣ андешида, мегӯяд:

«Биёед, як лаҳза биандешем, ки чаро Наврӯз - ин оини бостонӣ - аз қазри асрҳо гузашта, то ба замони мо омада расид? Умуман, ин иди деҳқон, иди киштукор ва меҳнат аст. Наврӯз оғози бедории табиат, оғози нафаси гарми хок асту мардумро ба иҷрои корҳои муфид ва созанда ташвиқ мекунад.

Ҷашни Наврӯз зодаи хирад, андеша, ҷаҳонбинӣ, тафаккури гузаштагони бузурги мост ва маҳз ҳамин категорияҳои ахлоқию фалсафиро, ки ҷомеаи мо имрӯз, аз ҳарвақта дида бештар, ба онҳо ниёзманд аст, дар ниҳоди худ дорад.

Ин иди мубораки бостониро чун оини ниёгон бояд ба таври сазовор чашн гирем. Зеро бо таҷлили он дар шуури насли наврас ҳисси ватанпарастӣ, меҳри заҳмати ҳалол ва эҳсоси ҳамдигарфаҳмиву созандагӣ чой мегиранд».

Ба чуз иди мубораки Наврӯз, ки воқеан ба таври сазовор таҷлил мегардад, барои мардуми тоҷик боз идҳои асилаи ориёӣ, аз қабилҳои Сада ва Меҳргон, фақат бо номашон шиносанд ва ба таври густурда истиқбол намешаванд. Дигар қисмати иду чашн ва расму оин пайдошудаи даврони исломианд, ки дар дарозии зиёда аз ҳазору дусад сол ба суннатҳои мардуми тоҷик табдил ёфтаанд.

Чӣ тавре ки ёдгориҳои меъморию таърихӣ ба нигоҳубину таъмир зарурат доранд, расму оинҳои мардумӣ низ ниёзманди ислоҳоту дигаргунӣ мебошанд. Чунки онҳо аз ҷиҳати мазмун ва шакл бояд ҷавобгӯии талаботи замони бошанд.

Президенти мамлакат, дар баробари зикр намудани аҳамияти маросимҳои миллии тоза аз хурофот, нақши созандаи маросимҳои навро, ки дар даврони пас аз соҳиби сохтори сиёсӣ шудани Тоҷикистон дар зиндагии мардум ба зуҳур пайвастанд, тавсиф намуда, густариши ҳарчи бештари онҳоро таъкид менамояд. Пешвои миллат бар он аст, ки маросими гусели ҷавонон ба хизмати ҳарбӣ, доир намудани маҷлисҳои ботантана ба муносибат ба нафақа баромадани кормандони шоистаи давлативу ҷамъиятӣ, чашн гирифтани синни камолоти ҳодимони барҷастаи давлатӣ, олимону ҳунаrpешагон ва шоирону нависандагон барои тарбияи насли ҷавон дар рӯҳияи ватандӯстӣ, гиромӣ доштани насли калонсол ва ғанӣ гардонидани маънавиёт ва фарҳанги миллии мусоидат меkunанд.

Сарвари давлат ҳамчунин хотиррасон мекунад, ки шароити истиқлолият ва низ кӯшиши баробар будан бо сатҳи тамаддуни умумибашарӣ аз ҳамаи мо тақозо доранд, ки аз арзишҳо ва суннатҳои шоистаи даврони навин бархӯрдор бошем:

«Тоҷикистони соҳибистиклол ҳамчун давлати демократӣ ба ҳомаи ҷаҳонӣ пайвастааст. Мо бояд ба арзишҳои умумибашарӣ эҳтиром гузошта, кӯшиш намоем, ки сарватҳои маънавию фарҳангии дар тӯли асрҳо андӯхтаи инсониятро бо падидаву мазмунҳои нав ғанӣ гардонем.

Аз ин нуқтаи назар, риояи баъзе суннатҳо ва маросимҳои байналхалқӣ бо назардошти хусусиятҳои хосси миллӣ лозим меояд. Аз ҷашнҳои байналхалқӣ таҷлил намудани Рӯзи куҳансолон, Рӯзи байналхалқии занон, Рӯзи хифзи кӯдакон бо меъёрҳои ахлоқию фарҳангӣ ва орзую ормонҳои мардуми мо созгор ҳастанд.

Ифодаи меҳру шафқат ва қадршиносӣ нисбати пиронсолон, арзи эҳтиром ба зан-модар ва кӯдакон ба расму оинҳои мо мусоидат мекунанд.

Дар ин бобат низ ҳукуматҳои маҳаллӣ якҷоя бо шӯроҳои мӯйсафедон, шӯрои занон ва созмонҳои ҷавонон корҳои зиёди тарбиявиро метавонанд анҷом диҳанд».

Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон Ҷашни Ғалабаро аз ҷашнҳои муҳими мардуми Тоҷикистон ҳисоб мекунад:

«Мо ба ин ҷашн - Ғалабаи халқи шӯравӣ бар фашизм - эҳтиром ва таваҷҷуҳи хосса дорем. Ин амри тасодуф нест. Зеро мо ҳам дар тӯли 70 сол узви комилҳукуқи ин иттиҳоди ягонаи халқҳо будем. Аз ин рӯ тамоми бурду боҳти он давра, аз ҷумла Ҷанги

Бузурги Ватанӣ, як чузъи таърихи халқи тоҷик низ мебошад».

Президенти мамлакат бар он аст, ки ба даврони шӯравӣ ва иттиҳоди бародаронаи халқҳои гуногуни мамлакати мо дар он замон ва маҳсули ин иттиҳоди созанда - роҳҳои оҳану мошингарди Душанбе-Тирмиз, Душанбе-Помир, Душанбе-Хучанд, Душанбе-Кӯлоб, канали калони Ҳисор, неругоҳи барқии Норак, заводи алюминии тоҷик ва иншооти дигар, - ки аҳамияти ин иншооти азим дар рушди иқтисодию иҷтимоии давлати соҳибистиклоли мо бағоят бузург аст, бо ҷашми ибрат назар андозем. Ин сохтмонҳо натиҷаи дӯстиву ягонагӣ ва нишонаи таърихи муштаракӣ халқҳои шӯравӣ мебошанд.

Чун ин нишонаҳои бузурги ягонагӣ ва дӯстиву ёрии байниҳамдигарӣ, ки дар боло зикр шуд, ғалаба бар фашизм низ таърихи бо гузашти солҳо хиранашавандаи ягонагӣ ва ватандӯстиву озодипарастии мардумони бародари шӯравӣ аст. Президент Эмомалӣ Раҳмон дар ин бора мегӯяд:

«Ҳар халқе, ки худро шинохтааст, таърихи худро кадр мекунад ва гиромӣ медорад.

Ба Ҷанги Бузурги Ватанӣ низ, пеш аз ҳама, аз ҳамин нуқтаи назар бояд муносибат кард.

...Торумор намудани фашизми гитлерӣ хизмати халқи ҷудогона набуда, балки намунаи олии якдилӣ ва хизмати таърихӣ тамоми халқу миллатҳои собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ мебошад».

Президенти мамлакат бо ибраз намудани он, ки Ҷашни Ғалаба бар фашизм ҷашни эҳтиром ба насли калонсол - бобоёну падарони мо, иди пирӯзии якдилию муттаҳидӣ мебошад, таъкид мекунад, ки ин санаи муборак лаҳзаи андешаву мулоҳиза бар

сабабҳо ва омилҳои пирӯзии ачдоди мо бар душмани озодиву истиқлол аст. Сарвари давлат меғӯяд:

«Ғалабаи бузург бар фашизм исбот намуд, ки дар ҳама ҳолат сарчашмаи аввалиндараҷаи пирӯзӣ ин доштани марому мақсади ягона, иттиҳоду якдилӣ, ватандӯстӣ ва муқаддас доштани ҳимояи халқу Ватан мебошад. Бояд тамоми аҳли ҷомеа, алалхусус насли ҷавон, маҳз дар ҳамин рӯҳияву мароми мағлубнашаванда тарбия ёбад».

Эмомалӣ Раҳмон дар баробари ҳидоят намудани аҳли ҷомеа бобати сабақи таърихӣ қарор додани азму разми қаҳрамонона ва ҷоннисоронаи ачдоди худ дар роҳи раҳо намудани Ватан аз панҷаи истилогарон ҳамзамон таъкид мекунад, ки ҳамаи мо ба қадри ҷоннисориву заҳмати ачдоди худ бирасем:

«Расидан ба қадри ҷоннисориву заҳмати насли калонсол ва кумаку ғамхорӣ дар ҳаққи иштирокчиён ва собиқадорони ҷангу меҳнат қарзи инсонии ҳар шаҳрванди баору номус аст. Роҳбарони идораву муассисаҳо, корхонаву ширкатҳо, тоҷирону соҳибкорон ва, умуман, онҳое, ки имконияти молии мусоид доранд, метавонанд дар ин кори хайр ба қадри тавони худ саҳм гиранд».

Зикри ин нукта муҳим аст, ки барои Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон ғамхорӣ ба собиқадорони ҷангу меҳнат ҷузъи иқдомҳои инсондӯстонаи ӯст. Вай дар ҳар маҷлису машварат ва суҳбатҳои корӣ бо роҳбарони вилоёту шаҳру ноҳияҳо таъкид мекунад, ки аз аҳволи пиронсолон, онҳое, ки ба ёрию кумаки ҷомеа муҳтоҷанд, бохабар бошанд. Сарвари давлат аз ҳар имконияти пешомада истифода намуда, барои сабук кардани бори заҳмату зиндагии эҳтиёҷмандон ба иқдом мепардозад.

Чашни Ғалаба бар фашизм дар тӯли солҳои зиёд на фақат иди миллӣ, ҳамчунин китоби қаҳрамонӣ ва ҷоннисориҳои аҷдоди мо баҳри ҳифзи Ватан ва дастури худшиносӣ барои наслҳои имрӯзу оянда хоҳад буд.

Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо раъйи ҳуди халқи мамлакат давлати тоҷиконро иҷтимоӣ эълон намудааст. Иҷтимоӣ будани давлат маънои онро дорад, ки ҳар шаҳрванд новобаста ба мақому мартабаи иҷтимоиаш ва вазифаҳои давлативу ҷамъиятиаш, дар пайвастагӣ бо дигар афроди ҷомеа, манбаи асосии ҳокимияти давлатӣ, танзимгари сохтори ҳукумати ва бунёдкори зиндагии хеш аст. Яъне, бо таъбири дигар, шаҳрванди кунунӣ на назоратчи бестараф ва бесалоҳият, балки иштирокчи фаъоли ҳокимияти давлатӣ ва муайянкунандаи пешрафт ё рукуди ҳаёти сиёсӣ иҷтимоӣ ва иқтисодиву фарҳангӣ аст. Аз ин рӯ чӣ гуна сурат гирифтани симои давлат ва дар чӣ вазъ қарор доштани давлатдорӣ ба куллӣ вобаста аз ҳисси масъулиятшиносӣ, ватандӯстӣ, худшиносиву ифтихори миллӣ доштани ҳар фарди Тоҷикистон аст.

Шароити истиқлолияти мамлакат, ин неъматҳои бебаҳои таърих, ки пас аз гузашти ҳазор сол ба мо даст додааст, тақозо мекунад, ки мо имрӯз дар ҳар чиз аз нуқтаи назари манфиатҳои давлатӣ нигарем, қорамон, рафторамон ва пиндорамон ҷанбаи ватандӯстӣ, худшиносӣ ва миллатшиносӣ дошта бошад.

Сиёсати хориҷӣ - ҳавзаи дӯстӣ ва равобиту ҳамкорӣ

Нақши Эмомалӣ Раҳмон - ҳамчун бунёдгузори сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон - дар поягузорӣ, равшан сохтани ҳадафҳои асосӣ ва усулҳои сиёсати хориҷии давлат ва дипломатияи миллии тоҷик бисёр муассир ва корсоз аст.

Расми шиносӣ ва робитаҳои дӯстӣ пайдо кардан дар дунёи сиёсату иқтисод чун дар байни инсонҳост. Дар арсаи байналмилалӣ миллатҳое, ки бо сулҳдӯстию муросочӯйии худ ном баровардаанд, дар сарзамини ҳеш бо ҳамватанон дар ниҳояти сулҳу салоҳ ва бо ҳамсоғон дар ҳамдигарфаҳмӣ ва ҳусни ҳамҷаворӣ зиндагӣ ба сар мебаранд, имкони бештари гуфтугузор ва робитабандӣ бо давлатҳо ва миллатҳои зиёдеро доранд. Дар дунёи имрӯз, ки арзишҳои башардӯстона моҳияти аслии сиёсатҳоро муайян мекунанд, ҳеҷ давлати пешрафтаи демократӣ моил нест, ки бо давлатҳои пайрави режимҳои томравою шадид, ки шаҳрвандони худро дар панҷаи фишору тазйиқ нигоҳ дошта, онҳоро аз одитарин озодиҳои инсонӣ маҳрум месозанд, омадурафт ва додугирифтҳои иқтисодиву фарҳангиро ба роҳ андозад.

Аз ин нигоҳ маҳз сулҳи пойдоре, ки дар Ватани азизи мо ҳукмфармост, боис гардид, ки Тоҷикистон азизи мо дар ҷомеаи ҷаҳонӣ симои хосси худро соҳиб гардад ва мавриди таваҷҷуҳи бисёре аз мамлакатҳои пешрафтаи дунё қарор гирад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки сиёсати хориҷии худро бар усули ҳамгирӣ ва равобити дӯстона бо тамоми кишварҳои ҷаҳон ба роҳ мондааст, аз ҷумлаи ҳадафҳои гуногун, ки асоси муносибатҳои байнидавлатиро

муайян мекунанд, ҳадафҳои иқтисодиро дар мадди аввал мегузорад. Зеро ҳадафи асосии мо ҳарчи зудтар барҳам додани камбизоатӣ ва муҳайё сохтани шароити зарурӣ барои зиндагии шоистаи тоҷикистониён мебошад.

Тоҷикистон дар тӯли беш аз 25 соли истиқлоли давлатӣ дар роҳи тавсеаи сиёсати хориҷии худ ҳам дар сатҳи муносиботи дучониба ва ҳам дар чорчӯби равобити байналмилалӣ ва минтақавии тичоративу иқтисодӣ қадамҳои баланд бардоштааст. Ҳадафҳои асосии сиёсати давлат дар ин самт тавсеаи равобити иқтисодӣ, бозсозии зерсохтҳо, ҷалби сармоя, эҷоди шароит барои тичорати озод, коҳиши додани пардохтҳои ғумрукӣ ва монеаҳо дар савдои бурунмарзӣ, ҳалли мушкилоти вобаста ба раҳо намудани мамлакат аз бунбасти иртиботӣ, гуногунабӯсозии масирҳои тичоратӣ барои кушодани роҳ ба бозорҳои ҷаҳонӣ мебошанд.

Имрӯз Ҷумҳурии Тоҷикистон бо беш аз 124 кишвари ҷаҳон, аз ҷумла бо 10 мамолики аъзои ИДМ ва 114 кишвари хориҷаи дур, равобити иқтисодиву тичоратӣ дорад. Бино ба омори дастрас, муомилоти тичоратии хориҷии кишвар дар соли 2015 4325,55 миллион доллари амрикоиро ташкил додааст, ки аз ин ҷумла саҳми воридот 3434,9 миллион доллар ва саҳми содирот 890,6 миллион доллар мебошанд.

Ҳаҷми умумии сармоягузории хориҷӣ дар иқтисоди миллӣ батадриҷ раванди рӯ ба афзоишро ба даст меоварад. Барои мисол, дар соли 2007 - дар қиёс бо соли 1997 - ҳаҷми сармояҳои анбошта аз шарикони хориҷӣ 11 бор ва мизони воридоти солонаи сармоя 26 маротиба афзоиш ёфтаанд.

Дар соли 2015 бухрони шадиди молиявӣ дар ҷаҳон, ки инак чанд сол идома дорад, коҳишҳои

намояи нархҳои мол ва ашёи хом дар бозорҳои ҷаҳон ба рушди иқтисодиёти аксарияти кишварҳои минтақа, аз ҷумла Тоҷикистон, таъсири манфӣ расонданд. Кам шудани ҳаҷми сармоягузориҳои хориҷӣ боиси ноустувории пули миллӣ, коҳиш ёфтани сатҳи даромади аҳоли ва қудрати харидории мардум, инчунин суст шудани рушди иқтисодӣ гардид. Бо вучуди ин, ҳаҷми умумии сармоягузориҳои хориҷӣ дар нӯҳ моҳи соли 2017 2868,6 миллион доллари амрикоиро ташкил кард.

Ҳамкорони асосии тичоративу иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар равобити иқтисодии хориҷӣ, пеш аз ҳама, мамолики аъзои Иттиҳоди давлатҳои мустақил мебошанд, ки 48 дарсади муомилоти тичорати хориҷии кишварро ташкил медиҳанд.

Аз самтҳои муҳим дар ҳамкориҳои иқтисодӣ дар ҳавзаи Иттиҳоди давлатҳои мустақил ин ширкати фаъол дар чунин ниҳодҳои муҳим, ба монанди Минтақаи тичорати озоди кишварҳои муштаракулманофеъ ва Ҷомеаи иқтисодии Авросиё, мебошад. Бо ин ки соли 2014 фаъолияти Ҷомеаи иқтисодии Авросиё (ЕврАзЭС) қатъ гардид, тамоилҳои дар солҳои гузашта шаклгирифта дар ҳамкорию ҳамгироии кишварҳои аъзои он ҳамоно таъсири мусбати худро хифз намудаанд ва дар равобити дучонибаи иқтисодии давлатҳои аъзои ИДМ идомаи мантиқӣ доранд.

Бо иноят ба гуфтаҳои боло, Тоҷикистон ба манзури касби пешрафт ва муҳайё кардани зиндагии беҳинаву шоиста барои мардуми кишвар равобити хориҷии худро дар самтҳои зерин роҳандозӣ менамояд:

- бо кишварҳои аъзои Иттиҳоди давлатҳои мустақил;
- бо кишварҳои форсизабон;
- бо дигар кишварҳои ҷаҳон;
- бо созмонҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ ва ниҳодҳои молиявӣ байналмилалӣ.

Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои аъзои ИДМ

Равобити дучонибаи сиёсӣ ва иқтисодӣ фарҳангӣ бо давлатҳои аъзои Иттиҳоди давлатҳои мустақил аз муҳимтарин самтҳои сиёсати хориҷии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад ва метавон гуфт, ки ҳамкориҳои кишварӣ мо бо мамлакатҳои аъзои ИДМ дар тӯли ҳамаи солҳои гузашта дар сатҳи баланд анҷом мегиранд.

Сатҳи баланди муносибатҳои сиёсӣ ва иқтисодӣ ва фарҳангӣ ва раवобити дӯстонаи Тоҷикистонро бо кишварҳои Иттиҳоди давлатҳои мустақил, пеш аз ҳама, гузаштаи начандон дур, ки ин ҷумҳуриҳо аъзои низоми воҳиди сиёсӣ ва иқтисодӣ буданд, боис гаштааст. Имрӯзҳо, бо ин ки ҳар як аз ҷумҳуриҳои собиқ давлати мустақил гаштаанд, шахрвандони ин кишварҳо бо ҳам бо риштаҳои маҳками умумияти иҷтимоӣ ва фарҳангӣ пайванд мебошанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Федератсияи Россия

Шарикии стратегӣ бо Федератсияи Россия, ҳамкориҳои судманд, рушду густариши минбаъдаи равобити ҳамаҷониба, устувортар намудани пайвандҳои иқтисодӣ ва алоқаҳои фарҳангӣ, амиқтар сохтани ҳамкориҳои амниятӣ, низомӣ ва низомӣ-

техникӣ бо ин абардавлати дӯсту бародар умдатарин ҳадафи Тоҷикистон ҳаст ва хоҳад монд.

Ба ин далел аст, ки ҳамкориҳои Тоҷикистону Россия сол аз сол тавсеа пайдо мекунад. Имрӯз дар соҳаҳои гуногуни иқтисодӣ кишвари мо бештар аз 160 корхонаи муштараки Тоҷикистону Россия ҷаъолият мекунад. Дар соли 2010 ҳаҷми сармоягузориҳои мустақими Россия ба иқтисоди Тоҷикистон 110 миллион доллари амрикоиро ташкил дод.

Равобити мустақими Тоҷикистон бо минтақаҳои гуногуни Россия низ дар сатҳи матлуб аст. Дар ин замина беш аз 230 созишномаи муҳими ҳамкорӣ ба имзо расидаанд.

Ҳамкориҳои иқтисодӣ бо Россия, ҷуноне ки пеш аз ин зикр шуд, аз аҳамияти вижа бархӯрдор аст. Бо саҳми ширкати РАО ЕЭС неругоҳи «Сангтӯда-1» бунёд гаштааст, ки 15 фоизи ҳаҷми умумии неруи барқи кишварро тавлид мекунад. Ҷамъияти саҳомии «Газпром-нефт» дар якҷанд майдонҳои ояндадори нафту газ бо корҳои ҷустуҷӯйиву иктишофӣ машғул аст.

Мулоқотҳои пайвастаи президентҳои кишварҳои мо ғурсати муҳиме барои пайдо кардани роҳи равиши муассир барои ҳаллу ҷасли масъалаҳои мубрами равобити стратегии Тоҷикистону Россия мебошанд. Масалан, танҳо дар соли 2015 сарони давлатҳои мо се мулоқоту дидору гуфтугӯ бо ҳамдигар доштанд, ки ин воқеият баёнғари пӯйи равобити байни кишварҳои Тоҷикистону Россия мебошад.

Таъкиди ин нуқта муҳим аст, ки Федератсияи Россия тайи солҳои гузашта ва то имрӯз мақоми шарикӣ рақами аввали сармоягузори Тоҷикистонро ҳифз намудааст. Сармояи мустақими ин кишвари дӯст дар тавсеаи соҳаҳои гуногуни иқтисоди

Тоҷикистон хидмат мекунад. Бо ин ки, бино ба таъсири манфии бухрони фарогири молиявии ҷаҳонӣ, ҳаҷми табодули молу маҳсулот миёни Тоҷикистону Русия коҳиш ёфта, аз 5274,7 миллион доллар дар соли 2014 ба 672,4 млн доллар дар нухмоҳи соли 2017 поён фаромадааст, равобити иқтисодии миёни кишварҳоямон тамоили мусбати рушд ва устувории худро нигоҳ доштааст.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Россия дар соҳаи таҳсилоти олии низ хеле назаррасанд. Таъсис шудани Донишгоҳи славянии Русия ва Тоҷикистон дар соли 1996, ифтитоҳи филиалҳои Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М. В. Ломоносов, Донишқадаи пӯлод ва ҳӯлаи Москва дар шаҳри Душанбе, факултетҳои муштараки тоҷикӣ-россиягӣ дар филиали Донишгоҳи технологии Тоҷикистон дар шаҳри Кӯлоб имкониятҳои васеи ҳамгирии илмиву таълимиро дар ин самт фароҳам овардаанд.

Донишгоҳҳои Тоҷикистон бо муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Федератсияи Россия шартномаҳои ҳамкориро дар самти тайёр кардани мутахассисон барои Тоҷикистон, кадрҳои илмиву омӯзгорӣ ва татбиқи лоиҳаҳои муштараки илмиву тадқиқотиву инноватсионӣ ба имзо расонида, онҳоро пайваста амалӣ менамоянд. Садҳо толибилмони тоҷикистонӣ айни замон дар як қатор донишгоҳҳои Маскаву Санкт-Петербург, Донишгоҳи давлатии химиявӣ-технологӣ ва Академияи давлатии кишоварзии шаҳри Иваново, Донишгоҳи давлатии технологии шаҳри Кострома, Донишгоҳи давлатии технологии шаҳри Воронеж ва дигар мактабҳои олии Россия таҳсил мекунанд.

Яке аз мавзӯҳои, ки дар мулоқоти сатҳи олии ду кишвар мавқеи доимӣ доранд, ин ҳаллу фасли

масъалаи муҳочирони меҳнатӣ ва ҳифзи ҳуқуқи онҳо дар Федератсияи Россия мебошад.

Ба хотири ба танзим даровардани раванди муҳочирати меҳнатӣ чандин қонун, фармонҳои Президенти кишвар ва қарорҳои Ҳукумат, аз ҷумла Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муҳочират», Консепсияи сиёсати давлатии муҳочирати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Консепсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муҳочирати меҳнатӣ ба хориҷа», ба тасвиб расидаанд.

Барои таҳкими ҳамкориҳои байнидавлатии Тоҷикистон ва Россия дар соҳаи муҳочирати меҳнатӣ якҷанд ҳуҷҷатҳои муҳим, аз ҷумла созишномаҳо «Дар бораи ташкили биржаи муҳочирати меҳнатии «Россия-Тоҷикистон», «Дар бораи ҳамкорӣ дар соҳаи суғуртаи иҷтимоӣ», созишнома байни Ҳукумати Тоҷикистон ва Ҳукумати Тотористони Федератсияи Россия «Дар бораи фаъолияти меҳнатӣ» ба имзо расидаанд.

Ва, ниҳоят, бо дарки аҳамияти масъалаи танзими муҳочирати меҳнатӣ ва бо максоди ташкили низоми ягонаи идоракунии раванди муҳочирати меҳнатӣ, истифодаи самараноки захираҳои меҳнатӣ дар хориҷи кишвар ва ҳимояи ҳуқуқи манфиатҳои муҳочирони меҳнатӣ, дар таърихи 21 январи соли 2011 Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо фармони худ дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Хадамоти муҳочиратро таъсис дод. Вазифаҳои ин ниҳод аз танзими муҳочирати меҳнатии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хориҷа, таълими касбии муҳочирони меҳнатӣ, бақортаъминкунии шаҳрвандон дар хориҷи кишвар, робита бо ҳамватанони бурунмарзӣ ва танзиму назорати муҳочирати меҳнатии шаҳрвандони хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат мебошанд.

Боиси қаноатмандист, ки мо дар шароити нави рушди мустақилонаи ҳар ду мамлакат, чун пештара, ба таҳкурсиҳои мустаҳкам така намуда, муносибатҳоямонро дар рӯи шарикӣ ва ҳамкориҳои стратегӣ густариш медиҳем. Дар шароити имрӯза маҷмӯи ҳамкориҳои ҳамаҷонибаи байни давлатҳоямон ва ҳамфикрии соҳаи фарҳангию гуманитарӣ аҳамияти ҳарчи муҳимтаре пайдо мекунад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Қазоқистон

Дигар аз шарикони бозғатимоди Тоҷикистон дар фазои пасошӯравӣ Ҷумҳурии Қазоқистон мебошад.

Равобити Тоҷикистон ва Қазоқистон ба 7 январи соли 1993, ки ҳар ду кишвар созишномаи марбутро ба имзо расонданд, бармегардад. Аз он даврон то имрӯз ҳамкориҳои дуҷониба ва бисёрҷонибаи миёни Тоҷикистону Қазоқистон дар фазои дӯстӣ ва барои тарафҳо муфид идома доранд ва беш аз пеш мазмуну муҳтавои тоза касб мекунад.

Бунёди ҳуқуқии равобити Тоҷикистону Қазоқистонро беш аз 75 санад ташкил медиҳанд. Ин санадҳо равобити ду кишварро дар самтҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, сармоягузорию андозбандӣ, бонкӣ, гумрукӣ, ҳарбӣ ва ҳарбию техникӣ танзим менамоянд.

Сафарҳои расмӣ кории сарони давлатҳои Тоҷикистону Қазоқистон ба кишварҳои якдигар ва дидорҳои онҳо дар чорҷӯби созмонҳои минтақавию байналмилалӣ, ки кишварҳои мо шомиланд, зомини тақвияту густариши ҳамкориҳо мебошанд.

Ҳамкориҳои иқтисодии Тоҷикистону Қазоқистон, ба таври умда, дар бахшҳои саноати сабук,

металлургияи ранга, энергетика, нақлиёт, иртиботот ва кишоварзӣ сурат мегиранд. Тоҷикистон ба Қазоқистон неруи барқ, пахта, алюминий, маҳсулоти кишоварзӣ ва нассочӣ содир мекунад ва аз Қазоқистон ба кишвар ғалла, орд, фаровардаҳои нафтӣ, фулузоти оҳанӣ ва маҳсулоти кимийё ворид месозад.

Сармоягузори Қазоқистон тасмим гирифта буданд, ки дар бунёди неругоҳҳои миёна ва хурд дар ҳавзаҳои дарёҳои дохилии кишвар саҳм гузоранд.

Кумаки Қазоқистон дар ҳавзаҳои омӯзиш низ қобили таваҷҷуҳ аст. Ҳар сол барои шаҳрвандони Тоҷикистон 100 бурсияи давлати Қазоқистон барои таҳсил дар мактабҳои олии ин кишвар ихтисос дода мешавад.

Шоёни зикр аст, ки дар заминаи ҳамкориҳои фарҳангӣ ва инсонӣ Тоҷикистону Қазоқистон аз равобити рӯбарушд бархӯрдор ҳастанд, ки мавриди пуштибонӣ ва таҳсини мардумони дӯсти ҳар ду кишвар қарор гирифтааст.

Баргузориҳои муваффақомези Рӯзҳои фарҳангии Тоҷикистон дар Қазоқистон дар моҳи августи соли 2007 ва доир гардидани Рӯзҳои фарҳангии Қазоқистон дар кишвари мо дар моҳи октябри соли 2008 далели густариши робитаҳои фарҳангии мардум ва кишварҳои мо мебошанд.

Нигоҳе ба 25 соли равобити гуногунпахлуи дӯстонаю самимии кишварҳои мо ва дастовардҳои муштараке, ки дар ин замина ба даст омадаанд, итминон медиҳанд, ки ҳамкориҳои Тоҷикистону Қазоқистон, инак дар мақоми шарикони стратегӣ, пешрафти босуръаттар аз пешро касб хоҳанд кард.

Ҳамкорӣҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Беларус

Аз замони барқарор шудани муносибатҳои дипломатӣ миёни Тоҷикистону Беларус дар таърихи 5 сентябри соли 1996 ба ҳукми анъана даромадааст, ки муносибатҳои дучониба дар фазои ҳамкории мутақобилан судманд ва мусоидати дутарафа барои тавсеаи муваффақиятомези ҳамкорӣ дар самтҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, тичоратӣ, илмӣ ва техникаӣ ва фарҳангӣ роҳандозӣ гарданд.

Ба ҷайзи талошу эҳтимоми роҳбарони ду кишвар - Эмомалӣ Раҳмон ва Александр Лукашенко - равобигии дучонибаи байни ду кишвар имрӯз мақоми дӯстии мустаҳкам ва пуштибонии тарафайнро касб кардаанд. Дидору мулоқотҳои мунтазами сарони давлатҳо, ҳайатҳои сатҳи баландпоя баҳри густариши муносибатҳо ва тақвияти появу асоси ҳукуқии ҳамкорӣ мусоидат менамоянд.

Бунёди ҳукуқии ҳамкорӣҳои дучонибаи байни Тоҷикистону Беларусро зиёда аз 75 ҳуҷҷат ташкил медиҳанд. Санадҳое, ки аз тарафи роҳбарони ду кишвар қабул шудаанд, соҳаҳои муҳимтарини равобигии ҷонибхоро фаро гирифта, таъмини заминаи боэҳтимоми ҳукуқӣ барои таҳкими минбаъдаи ҳамкории дучониба миёни Тоҷикистон ва Беларус дар соҳаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, сармоягузорӣ, бонкӣ, ҳарбӣ, ҳарбӣ-техникӣ ва андозу гумрук аз ҷумлаи онҳо мебошад.

Робитаҳои фарҳангии Тоҷикистону Беларус рӯ ба густариш мебошанд. Осори чанде аз адибони тоҷик ба забони беларусӣ тарҷума ва нашр шудааст. Ходимони фарҳанг ва адибони ду кишвар дар анҷуманҳои байналмилалӣ фарҳангӣ, форумҳои илмӣ ва

намоишгоҳҳои осори ҳунарие, ки дар Тоҷикистону Беларус баргузор мешаванд, ширкат меварзанд. Баргузор шудани Рӯзҳои фарҳангии Ҷумҳурии Беларус дар Тоҷикистон аз 15 то 18 октябри соли 2015 рӯйдоди муҳиме дар ҳаёти фарҳангии мардуми кишвари мо гашт. Сокинони пойтахт ва ноҳияҳои атрофи Душанбе, ки макони баргузории чорабиниҳои фарҳангӣ дар доираи Рӯзҳои фарҳангии Ҷумҳурии Беларус буданд, имкони онро доштанд, ки бо фарҳанги бою пурғановати мардуми Беларус аз наздик ошно гарданд.

Самти муҳими ҳамкориҳои гуногунпаҳлуи Тоҷикистону Беларус равобита иқтисодию тоҷоратӣ мебошад. Ҷумҳурии Тоҷикистон аз Ҷумҳурии Беларус трактор, асбобҳои хонагӣ, яхдон, меҳел, мошин, маводи хом барои истеҳсоли таҷҳизоти гуногун, масолеҳи сохтмон, доруворӣ, маҳсулоти хӯроқворӣ, шакар ворид мекунад.

Ҳаҷми муомилоти тижоратии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Беларус дар нӯх моҳи соли 2017 27,2 млн. доллари амрикоиро ташкил дод, ки дар ин ҷумла ҳаҷми содирот 1,8 миллион доллар ва ҳаҷми воридот 25,4 миллион доллари амрикоӣ мебошанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Туркменистон

Муносибатҳои байни Тоҷикистон ва Туркменистон бар муштарақоти фарҳангӣ ва таърихии деринаи ду кишвари ҳамсоя ва наздикии маънавию фикрии ду халқ устувор аст.

Пояи ҳуқуқии равобита дучонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Туркменистон дар таърихи 27 январӣ соли 1993 бо имзо шудани тавофуқнома

«Дар бораи барқарор намудани муносибатҳои дипломатӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Туркменистон» гузошта шуд.

Кишварҳои мо ба иҷрои лоиҳаҳои бузурги энергетикӣ, нақлиётӣ ва зербиноии нақлиётӣ дар ҳамкории зич аҳамияти вижа медиҳанд.

Тоҷикистон ва Туркменистон нисбат ба масоили пуштибонӣ ва ҳифзи сулҳу субот дар тамоми ҷаҳон, мубориза бо терроризми байналмилалӣ, ифротгароӣ ва гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир рӯйкард (подход)-ҳои ҳаммонанд доранд.

Роҳбарияти олии кишварҳои мо ба ҳаллу фасли мушкилоти обу энерҷӣ дар Осиёи Марказӣ таваҷҷуҳи вижа доранд ва чунин мешуморанд, ки ин масоил бояд бар пояи меъёрҳои эътирофшудаи ҳукуки байналмилалӣ, эҳтироми мутақобил ва бо таваҷҷуҳ ба манфиатҳои ҳамаи кишварҳои минтақа ва бо иштироки созмонҳои байналмилалӣ ҳаллу фасл гардад.

Яке аз самтҳои муҳимтарини ҳамкориҳои Тоҷикистону Туркменистон энергетика ва ҳамлу нақл мебошад. Кишварҳои мо ба иҷрои лоиҳаи эҷоди хатти лӯлаи Туркменистон-Ўзбекистон-Тоҷикистон-Қирғизистон-Чин аҳамияти ҷиддӣ медиҳанд.

Роҳи оҳани Туркменистон-Афғонистон-Тоҷикистон, ки дар ҳамкории ин се кишвар дар ҳоли сохт аст, ҳалқаи пайванд байни минтақаҳои Осиёи Марказӣ ва Осиёи Ҷанубӣ хоҳад буд.

Тоҷикистон ва Туркменистон ҷонибдори ҳамкориҳои танготанг дар заминаҳои ҳамлу нақл ва транзит, иҷрои лоиҳаҳои бунёди долонҳои байналмилалӣ нақлиётӣ бо таваҷҷуҳ ба мавқеи ҷуғрофии матлуби худ мебошанд.

Байни кишварҳои мо ҳамкориҳои хуб дар заминаҳои фарҳангӣ, инсонӣ, илмӣ, омӯзишӣ ва варзиш роҳандозӣ шудаанд.

Ба манзури истифодаи ҳарчи бештар аз зарфиятҳои иқтисодии ду кишвар ва рушди равобити мутақобилан судманди тичоратӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Туркменистон Комиссияи байниҳукумати муштарак оид ба ҳамкориҳои тичоратӣ иқтисодӣ ва илмӣ техникаӣ фаъолият дорад.

Туркменистон дар байни кишварҳои ҳамсарҳад бо Тоҷикистон дорои бештарин ҳаҷми гардиши мол бо ҷумҳурии мо мебошад. Дар нух моҳи соли 2017 ҳаҷми умумии савдои ду кишвар 37,1 миллион доллари амрикоиро ташкил кард.

Ҳамкориҳои стратегии миёни Тоҷикистон ва Туркменистон ба таври матлуб ва посухгӯ ба ҳадафҳои дарозмуддати мардумон ва кишварҳоямон пайваста дар ҳоли тавсеаю густариш мебошанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Ўзбекистон

Ҳамкориҳои Ўзбекистону Тоҷикистон бар пояи ҳамсоғии нек, дӯстӣ, эҳтирому эътимоди тарафайн, хайрхоҳӣ ва ҳамкориҳои судманду созанда асос ёфтаанд. Умумияти зиёди таърихӣ, фарҳангӣ, динӣ ва пайвандҳои устувори дӯстӣ миёни халқҳои тоҷику ўзбек омили муҳими густариши равобити ду кишвар мебошанд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо тавачҷуҳ ба муносибатҳои таърихан ташаккулёфтаи халқҳои ду кишвар, ба рушду таҳкими минбаъдаи ҳамкориҳои мутақобилан судманд бо Ҷумҳурии Ўзбекистон некбин

мебошад ва барои густариши равобити гуногунчанбаи посухгӯ ба алокаи мардумони ду кишвар пайваста талош меварад.

Боиси қаноатмандист, ки дар солҳои охир ҳамкориҳои кишвари мо беш аз пеш рушд меёбанд ва шумораи шахрвандони ду ҷумҳурӣ, ки ба кишварҳои якдигар сафар мекунанд, аз соли ба соли дигар меафзояд.

Лозим ба зикр аст, ки Ёзбекистон яке аз шарикони асосии Тоҷикистон дар заминаи ҳамкориҳои тичоратию иқтисодӣ, иҷтимоӣ, илмию техникӣ мебошад. Ба манзури рушди ҳамкориҳо дар заминаҳои мазкур Комиссияи байниҳукумати Тоҷикистону Ёзбекистон оид ба масъалаҳои ҳамкориҳои тичоратию иқтисодӣ ташкил гардидааст. Дар ҷаласаҳои ин комиссия масъалаҳои муҳими ҳамкориҳои дучониба дар соҳаҳои неруи барқ, об, саноат, кишоварзӣ, нақлиёту иртиботот ва масоили дигари равобити тичоратию иқтисодӣ мавриди баррасӣ ва ҳаллу фасл қарор мегиранд.

Бо он ки ҳаҷми савдои миёни ду кишвар - дар муқоиса бо нишондоди савдои хориҷии Тоҷикистон ба кишварҳои минтақа - чандон қобили таваҷҷуҳ набуд, дар солҳои охир рӯ ба беҳбудӣ рафта, дар нух моҳи соли 2017 92,0 миллион доллари амрикоиро ташкил додааст, ки ин нишондод нисбат ба соли 2015 7,6 баробар зиёд мебошад ва аз тамоили рӯбарушди равобити ҷумҳуриҳои мо ва имкониятҳои зиёди ҳамкориҳо навид медиҳад. Умед аст, ки дар ояндаи наздик додугирифти кишварҳоямон ба сатҳи боз ҳам болотар хоҳад расид.

Собиқаи таърихии муштарак, арзишҳои умумии фарҳангию маънавӣ, пайравӣ аз анъанаю одоби ҳаммонанд, бархӯрдорӣ аз таҷрибаи дерини ҳамсоғии нек омилҳои пешбари рушди ҳамкориҳои ҳамаҷониба байни Тоҷикистон ва Ёзбекистон мебошанд.

Ҳамкорӣҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Қирғизистон

Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон ду ҳамсояе бо муносибатҳои самимона ҳастанд, ки аз оғози барқарорӣи равобити дипломатӣ дар таърихи 14 январи соли 1993 то имрӯз аз равобити пешрафтаву муносибе бархӯрдор ҳастанд.

Ҳифзу таъмини суботу амният ва мусоидат ба рушди минбаъдаи равандҳои ҳамгирӣ дар минтақа аз афзалиятҳои равобити сиёсии ду кишвар мебошанд.

Дар зарфи солҳои гузашта мулоқоту дидорҳои сершумори Президентҳои Тоҷикистону Қирғизистон ба вуқӯъ пайваستا, дар чараёни онҳо масоили рушду густариши ҳамкорӣҳои дучониба ва ҳамоҳангсозии мавқеи байни ду давлат оид ба масъалаҳои мубрами байналмилалӣ ва масъалаҳои минтақавӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд.

Тоҷикистон ва Қирғизистон ҷонибдори садоқатманди ҳамкорӣҳои минтақавӣ ва таҳкими равандҳои ҳамгирӣ мебошанд. Ду кишвар ба ҳамкорӣҳои фаъолона дар чорҷӯби созмонҳои байналмилалию минтақавӣ аз ҷумлаи Созмони Милали Муттаҳид, Иттиҳоди давлатҳои мустақил, Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо, Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ, Созмони ҳамкории Шанхай, ниҳодҳои молиявӣ ва дигар созмонҳо, ки Тоҷикистону Қирғизистон аъзои онҳо мебошанд, аҳамияти ҷиддӣ медиҳанд.

Ба таври кулӣ, равобити сиёсии миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон - чи дар сатҳи дучониба ва чи бар асоси бисёрҷониба - муваффақомез густариш меёбад.

Пояҳои ҳукукии ҳамкориҳои Тоҷикистону Қирғизистонро 88 аснод, ки дар давраи солҳои 1993-2014 ба имзо расидаанд, ташкил медиҳанд. Дар ҳоли ҳозир, тибқи созишномаҳои ҳосилшудаи миёни ду кишвар, ҳамкориҳо дар соҳаҳои иқтисодиёт, маориф, илм, фановарии иттилоотӣ, фарҳанг, варзиш, ҳифзи ҳукук сураат мегиранд.

Дар ҳавзаҳои тиҷоратию иқтисодӣ ҳамкориҳои Тоҷикистону Қирғизистон бештар дар бахшҳои ҳамлу нақли автомобилӣ, саноати кӯҳӣ, энергетикаи обӣ, афзорҳои хонадорӣ ва амсоли инҳо тавсеа ёфтаанд.

Соҳаҳоеро, монанди гидроэнергетика, истифодаи оқилонаю самараноки захираҳои об, иктишоф ва истехсоли муштаракӣ маводи маъданӣ, тақмили зерсохтҳои ҳамлу нақл, роҳандозии сиёсати муштарак дар соҳаи нақлиёт, бунёди корхонаҳои муштаракӣ саноатӣ, тавсеаи феҳристи маҳсулоти содиротию воридотӣ ва ғайраро метавон ҳамчун афзалиятҳои дарозмуддати ҳамкориҳои мумкинӣ ду кишвар баршумурд.

Бино ба омили расмӣ, ҳаҷми мубодилаи мол миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон дар соли 2015 33,8 миллион доллари амрикоиро ташкил додааст, ки аз ин ҷумла ҳаҷми содирот 9,4 миллион ва ҳаҷми воридот 24,4 миллион доллар мебошанд. Бидуни шубҳа, ин нишондоди муомилоти тиҷоратии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон инъикоскунандаи имкониятҳои ҳамкориҳои иқтисодии ду кишвар намебошад.

Равобити дучонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон дар заминаҳои фарҳангию инсонӣ ва дигар самтҳо низ дорои тамоили мусбат мебошад. Бавижа ҳамкориҳо дар ҳавзаи фарҳангӣ ба

таври муассир сурат мегиранд. Муколамаи фарҳангии мардумони ду кишвар ба ҳукми анъанаи неке даромадааст. Дар заминаи шиносонидани фарҳанги миллии якдигар гурӯҳҳои театрии Тоҷикистон ва Қирғизистон нақши бузург ифода менамоянд. Баргузориҳои фестивалҳо, ки ба таври муназзам сурат мегирад ва дар онҳо ҳунармандони ду кишвар ширкати ғаёла мебаранд, барои таҳкими дӯстӣ ва тақвияти равобити фарҳангии мардумони ҷумҳуриҳои мо мусоидат менамояд.

Рӯзҳои фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Ҷумҳурии Қирғизистон, ки аз 8 то 13 июли соли 2015 баргузор шуданд, фурсати хубе барои шиносондани фарҳанги ғанию рангоранг ва ҳунари миллати тоҷик ба мардуми Қирғизистон гардид.

Ба таври кулӣ, ҳамкориҳои Тоҷикистону Қирғизистон дар сатҳи баланду матлуб қарор доранд ва масъулони ҳар ду давлат талош доранд, ки ҳамкориҳои ду кишвар беш аз пеш тавсеа ёбанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Озарбойҷон

Равобити дӯстии ба ва бисёрҷонибаи Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Озарбойҷон бо садоқат бар анъанаҳои дӯстии миёни мардумони ду кишвар ва бар пояи рӯҳияи эҳтироми мутақобил густариш меёбад.

Дар ҳоли ҳозир пояи ҳукукии ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Озарбойҷонро беш аз 30 ҳуҷҷат ташкил медиҳанд. Муҳимтарин ҳуҷҷат дар миёни ин аснод Аҳдномаи дӯстӣ ва ҳамкорӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Озарбойҷон мебошад, ки 16 марти соли 2007 ба имзо расидааст. Ин санад ва дигар асноди имзогардида заминаҳои густариши

равобити дучонибаи Тоҷикистон ва Озарбойҷонро дар самтҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, тижоратӣ, андозбандӣ, гумрук, равобити бонкӣ ва ҷалби сармоя таъмин менамоянд.

Дидору мулоқоти роҳбарони ду кишвар, ки Ҳангоми сафарҳои мутақобил ба кишварҳои якдигар ва дар ҳошияи иҷлосияҳои созмонҳои минтақавӣ ва байналмилалӣ ба вуқӯъ мепайванданд ва дар ҷараёни онҳо маҷмӯи масъалаҳои муҳими ҳамкорӣ мавриди баррасӣ ва ҳаллу ҷалб қарор мегиранд, ба таҳким ва густариши ҳамкориҳо мусоидат менамоянд ва тақони тоза мебахшанд.

Самтҳои афзалиятноки ҳамкориҳои иқтисодии миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Озарбойҷон металлургияи ранга, кишоварзӣ, энергетика, саноати сабук, нақлиёт ва иртиботот мебошанд.

Ҳаҷми муомилоти тижоратӣ миёни ду кишвар таъмин ба афзоиш дорад. Бахши умдае аз савдои миёни Тоҷикистону Озарбойҷонро маҳсулоти корхонаи арзизи «ТАЛКО» таъмин мекунад, ки - ба ҷуз ба худ ин кишвар - аз тариқи роҳҳои обӣ ва роҳи оҳани он ба мамлакатҳои Аврупо содир мегардад. Тоҷикистон аз Озарбойҷон гилхок, кокс ва дигар маводи хом мекунад.

Ҳамкориҳои минтақаҳои ду кишвар низ рушди матлуб доранд. Инак, ҷалб сол аст, ки шаҳрҳои Хуҷанд ва Ганҷаи Озарбойҷон равобити фаъоле доранд.

Равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Озарбойҷон дар ҷорҷӯи созмонҳои байналмилалӣ минтақавӣ низ дар сатҳи матлуб қарор дорад.

Баҳрабардорӣ аз имкониятҳои то имрӯз истифода нашуда, ки дар ҳавзаҳои иқтисодӣ, тижоратӣ, фарҳанг, сайёҳӣ, маориф ва ғайра дар равобити ҳар ду

кишвар ҳанӯз хеле зиёданд, имкон медиҳад, ки сатҳи равобити Тоҷикистону Озарбойҷонро ба зинаҳои баландтар аз имрӯзи ҳамкориҳои ба ҷонибҳо судманд бароварад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Арманистон

Равобити дипломатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Арманистон 12 октябри соли 1992 оғоз шудааст. Равобити дипломатӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Арманистон дар таърихи 12 октябри соли 1992 бо имзои созишномаи дучониба байни ду кишвар барқарор гардидааст ва дар марҳалаи кунунӣ - чи дар сатҳи дучониба ва чи дар сатҳи бисёрҷониба - аз раванди густариши солим бархӯрдор мебошад.

Эътимод ба ҳамдигар, ҳаммонандӣ ва ё наздикии мавқеи ҷонибҳо ба масъалаҳои рӯзмарраи байналмилалӣ ва минтақавӣ аз вижагиҳои ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Арманистон мебошанд.

Дар зарфи солҳои гузашта барои барқарорӣ ва густариши ҳамкориҳои рӯёруйии ширкатҳо ва корхонаҳои ду кишвар, ташкили додугирифтҳои маҳсулоти техникӣ, молҳои ниёзи мардум ва ашёи хом қадамҳои устувор гузошта шудаанд.

Ба манзури ҳаллу фасли ҳарчи зудтари масоили ҳамкориҳо дар соли 2004 Комиссияи байниҳукумати доимоамалкунандаи Тоҷикистону Арманистон доир ба ҳамкориҳои тичоратӣ иқтисодӣ таъсис гардид. Ин комиссия ҳамкориҳои ду кишварро дар ҳавзаҳои гуногуни ҳамкориҳои иқтисодӣ тичоратӣ танзим

намуда, дар чаласоти худ доир ба таҳкиму густариши равобити ҷонибҳо қарорҳои лозим қабул менамояд.

Таҷрибаи ҳосилшуда дар солҳои гузаштаи ҳамкорихои ду кишвар нишон медиҳад, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Арманистон ба тавсеаи ҳамкорихои гуногунҷанба ва барои тарафҳо судманд беш аз пеш алоқаманд мебошанд.

Дар нух моҳи соли 2017 ҳаҷми умумии савдои хориҷии ду кишварро бо якдигар ҳамагӣ 0,2 миллион доллари амрикоӣ ташкил дод, ки ин далели ҳанӯз нокифоя будани пӯёии равобити иқтисодии ду кишвар мебошад.

Ҳамкорихои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Украина

Муносибатҳои дипломатӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Украина 24 апрели соли 1992 барқарор шудаанд.

Унсuri муҳими ҳамоҳангсозӣ ва таъмиқи ҳамкорихои гуногунҷанбаи ду кишвар Комиссияи байниҳукумати Тоҷикистону Украина оид ба ҳамкории иқтисодӣ мебошад, ки соли 2003 таъсис шудааст.

Аз лиҳози табодули молу коло Украина яке аз шарикони фаъоли Тоҷикистон мебошад. Муҳимтарин молу колои содироти Украинро ба кишвари мо маводи хӯрокворӣ, маҳсулоти консерв, шакар, маҳсулоти қаннодӣ, маводи дору, симон, гилҳок, ангишт, кокс, қир, нафт, сунбодҳои сунъӣ, оксиди алюминий, гидрооксиди алюмин, муҳаррик ва турбинаҳои обӣ, коғаз, масолеҳи сохтмон, маҳсулоти фулузӣ, абзорҳои хонадорӣ, техникаи кишоварзӣ, вагонҳои нақлиёти роҳи оҳан, мебел ва ғайра ташкил

медиҳанд. Украина аз Тоҷикистон ба таври умда нахи пахта, маҳсулоти кишоварзӣ, аз ҷумла мева, сабзавот ва меваи хушк, меҳарад.

Равобити иқтисодии Тоҷикистон бо Украина, ба ҷуз ҳамкориҳо дар гидроэнергетика, ки яке аз бахшҳои анъанавӣ ба ҳисоб меравад, дар дигар соҳаҳо низ босуръат тавсеа меёбад. Аз афзалиятнокии соҳаи гидроэнергетика дар равобити ду кишвар ҳамин далел, ки наздик ба 90 ҷисди тамоми таҷҳизоти техникаи дар неругоҳҳои барқи обии Тоҷикистон истифодашаванда маҳсулоти корхонаҳои саноатии Украина мебошад, ба ҳубӣ шаҳодат медиҳад.

Дар нух моҳи соли 2017 ҳаҷми мубодилаи мол миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Украина 25,1 миллион доллари амрикоиро ташкил дод, ки дар ин ҷумла ҳаҷми содирот 0,4 миллион доллар ва ҳаҷми воридот 24,7 миллион доллари амрикоӣ мебошанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Украина дар ҳавзаҳои фарҳангию инсонӣ низ батадриҷ тавсеа меёбанд. Ҳар сол ҷавонони Тоҷикистон бо истифода аз бурсияҳои давлати Украина ба мактабҳои олии ин кишвар ба таҳсил мераванд.

Иртиботи донишмандони ду кишвар густариш меёбад. Дар солҳои охир ҳамкориҳои Академияи илмҳои Тоҷикистон бо Академияи миллии илмҳои Украина тавсеаи пурборе пайдо намудааст.

Дар ҳоли ҳозир равобити Тоҷикистон ва Украина дорои тамоили тавсеаи пӯё буда, умед аз дурнамои равшане медиҳад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Молдова

Равобити дипломатӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Молдова дар таърихи 26 январи соли 1993 барқарор гашт ва имрӯз тамоили рӯбарушд дорад.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Молдова дар рӯҳияи эътимоди мутақобила, ҳаммонандӣ ва ё наздикии мавқеи ҷонибҳо нисбат ба масъалаҳои алоҳидаи байналмилалӣ ва минтақавӣ тавсеа меёбанд.

Тоҷикистон ва Молдова, ки дар доираи созишномаҳои солҳои пешин Барномаи ҳамкориҳои иқтисодию тиҷоратии ду кишварро барои солҳои 2015-2020 таҳия ва тасвиб намудаанд, дар садади он ҳастанд, ки ҳамкориҳоро дар ин замина аз сар гиранд ва фаъол намоянд.

Барномаи мазкурро Комиссияи байниҳукумати Тоҷикистон ва Молдова доир ба ҳамкориҳои иқтисодию тиҷоратӣ ва илмию техникӣ, ки соли 2004 ташкил шуда буд, таҳия намудааст.

Ҷонибҳо талош доранд ҳамкориҳоро ҳамчунин дар бахшҳои кишоварзӣ, саноат, сармоягузорӣ, дастгирии соҳибкории хурду миёна, тандурустӣ, ҳифзи муҳити зист, энергетика, зерсохтҳои нақлиётӣ, маориф, илм, фарҳанг, сайёҳӣ, варзиш, рушди минтақавӣ роҳандозӣ намоянд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Гурҷистон

Равобити дипломатии миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Гурҷистон аз 4 августи соли 1994 оғоз шудааст.

Зикри ин нукта муҳим аст, ки бо ин ки Гурҷистон аз 18 августи соли 2009 фаъолияти худро дар

Иттиҳоди давлатҳои мустақил расман қатъ кардааст, бино ба ин далел, ки равобити ин кишвар бо ҳамаи ҷумҳуриҳои Шӯравии собиқ - чи дар замони шӯравӣ ва чи дар даврони пасошӯравӣ - ба таври қобили таваҷҷуҳ ғаёл буд, тамоили мусбати худро ҳамоно ҳифз кардааст.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Гурҷистон ба таври анъанавӣ бар пояи усули эътимоди мутақобил, дӯстӣ, баробарӣ ва эҳтироми ҳамдигар сурат мегиранд.

Дар савдои хориҷӣ Тоҷикистон аз Гурҷистон ба таври умда маводи ғизоӣ, дору, ҷӯб, абзорҳои барқӣ, мебел ва ғайра ворид мекунад.

Ҳамкориҳои иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Гурҷистон дар ҳоли ҳозир, ба таври кулӣ, дар ҷорҷӯби иҷрои Барномаи ТРАСЕКА-и Иттиҳоди Аврупо анҷом мегирад. Ҳадаф аз ин барнома тавсеаи долони нақлиёти Аврупо-Қафқоз-Осиё мебошад. Мушорикати Тоҷикистон дар ин барнома дастрасии кишвари моро ба шабакаҳои нақлиёти Қафқоз ва Осиёи Марказӣ таъмин менамояд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои форсиабон

Халқҳои тоҷику эрониву афғонистонӣ пешинаи муштарақ доранд ва зиндагиашон аз як сарчашмаи пурфайзе, ки аҷдоди умумиамон ба вучуд овардаанд, шодоб аст. Дар замони дури таърихӣ - мазҳари асотиру ривоятҳои муъҷизанамо, ки ҳатто таърихшиносон дар абҳоми он раҳгум мезананд ва умри сарчашмаҳои ахлоқиву маънавии аҷдоди моро гоҳо ба ҳафт ҳазор сол ва баъзан ба шаш ҳазор сол муайян мекунанд, ниёғони мо дар паҳноӣ бузурге, ки имрӯз якҷанд

давлатҳои мустақил ҷой гирифтаанд, дар даврони мухталиф ба авҷи тараққиёте, ки ҳатто аз нигоҳи имрӯз касро ба ҳайрат меоварад, расида будаанд.

Ҳамзабонӣ ва фарҳанги муштаракӣ Тоҷикистону Эронро Афғонистон яке аз неъматҳои бузурги таърих ба миллатҳои се кишвар аст. Забону адабиёти форсӣ, ки муҳимтарин ва аслитарин василаи пайванди маънавӣ ва фарҳангии тоҷикону эронӣро афғонистониҳо мебошанд, омили муҳими густариши ҳамкориҳо ба шумор мераванд.

Равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои бародари Эрон ва Афғонистон дар сатҳи дучониба низ аз раванди тавсеаи солиму пойдор бархӯрдор аст ва бо таваҷҷуҳ ба тавоноӣ ва зарфиятҳои мавҷуд ва садоқату дӯстие, ки миёни кишварҳоямон барқарор аст, ин ҳамкориҳо дар оянда бештар аз имрӯз густариш хоҳанд ёфт.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Ислонии Эрон

Эрон аввалин кишваре буд, ки соҳибистиқлолии Тоҷикистонро ба расмият шинохт ва намоёндагии дипломатии худро дар Душанбе боз кард. Ин рӯйдод, ки соли 1991 ба вуқӯъ пайваست, асоси он сатҳи болои равообити байни ду кишварро пайрезӣ намуд.

Мушорикати байни Тоҷикистон ва Эрон имрӯз зоҳири муътабаре дорад. Ҳамакун дар Тоҷикистон беш аз 220 корхонаи эронӣ дар заминаҳои энергетика, ҳамлу нақл, роҳсозӣ, кишоварзӣ, фароварии маҳсулоти кишоварзӣ, истеҳсоли маводи сохтмонӣ ва ғайра фаъолият мекунанд ва қарор аст, ки дар ояндаи наздик чанд ширкати дигар бунёд шаванд. Афзоиши мизони мубодилоти коло низ

миёни ду кишвар хеле баланд аст ва дар даҳ соли охир шаш баробар зиёд шудааст.

Эрон аз назари сармоягузорӣ дар иқтисоди Тоҷикистон дар яке аз мақомҳои асосӣ қарор дорад. Дар чанд соли охир байни ду кишвар беш аз 100 мувофиқатнома дар бораи ҳамкорӣ дар заминаҳои мухталиф ба имзо расидаанд. Тарҳҳои бузурге, аз ҷумлаи неругоҳи барқи обии «Сангтӯда-2» ва тунели Анзоб, ки то имрӯз аз ҷониби Эрон иҷро шудаанд, имзои мувофиқатномаҳо, ки тибқи онҳо оби ошомиданӣ аз Тоҷикистон тавассути кишвари Афғонистон ба Эрон интиқол мегардад ва бо ҳамин масир хатти лӯлаи нафти Эрон ба Тоҷикистон қашида хоҳад шуд.

Ҳаҷми тиҷорати дучониба байни Тоҷикистон ва Эрон дар нӯҳ моҳи соли 2017 62,9 миллион доллари амрикоиро ташкил кардааст, ки аз ин ҷумла ҳаҷми содирот 16,4 миллион ва ҳаҷми воридот 46,5 миллион доллар мебошанд.

Молҳои асосии содироти Тоҷикистон ба Эрон аз пахта ва алюминии хом иборат мебошанд. Молҳои асосии воридотиро масолеҳи сохтмонӣ, маҳсулоти саноати химия ва мошинсозӣ, маводи хӯроқӣ ва маҳсулоти дигар ташкил медиҳанд.

Президенти Эрон Ҳасан Рӯҳонӣ дар ҷараёни сафари расмӣ худ ба Тоҷикистон дар иртибот бо пурра ба қор даромадани неругоҳи «Сангтӯда-2», изҳор намуд, ки «ба анҷом расидани сохтмони неругоҳи «Сангтӯда-2» на анҷоми қор, балки оғози ҳамкориҳои густурдаи иқтисодии Эрону Тоҷикистон, бавижа дар бахши энерҷӣ, мебошад». Итминони он аст, ки ин ҳамкориҳои густурдатар барои боз ҳам устувор шудани равобити бародаронаи Тоҷикистону Эрон мусоидат хоҳанд кард.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Ислонии Афғонистон

Тоҷикистон устувор намудани робитаҳои дӯстона ва бисёрҷонибаро бо кишвари дӯсту бародар ва ҳамзабони Афғонистон аз афзалиятҳои сиёсати хориҷии худ медонад.

Аҳамияти масири роҳи оҳани Тоҷикистон-Афғонистон, ки ба шоҳаҳои роҳи оҳани Туркманистон-Афғонистон ва қисматҳои дигари он пайваст хоҳад шуд, аз ҳоло аз ҷониби коршиносони байналмилалӣ арзёбӣ шудааст. Масири мазкур дар оянда бо Қирғизистон ва Чин пайваст шуда, метавонад ҳамчун хатти транзитии минтақа бо бамаротиб афзудани гардиши мол байни кишварҳо ҳамасола фоидаи зиёдеро ба буҷаи Афғонистон ворид намояд.

Лоихаи CASA-1000 метавонад камбуди неруи барқро дар Афғонистон ва Покистон аз ҳисоби интиқоли он аз Тоҷикистон ва Қирғизистон ба таври назаррас ҷуброн намояд.

Ҳамчунин бунёди лӯлаи интиқоли газ аз Туркманистон ба Покистону Ҳиндустон тавассути хоки Афғонистон метавонад ниёзи кишварҳои минтақаро ба гази табиӣ бароварад. Бидуни шак, ин лоиха низ ба суди Афғонистон хоҳад буд.

Итминони он аст, ки ҷомеаи ҷаҳонӣ - бо дарки таъхирнопазирии ҳаллу фасли мушкилоти фаровони ҷомеаи Афғонистон - ба иқдомҳои муассир дар ростои таъмини сулҳу субот ва рушди иқтисодии ин кишвар эҳтимом меварзад. Ва Тоҷикистон, ҳамчун кишвари дӯсту бародар ва ҳамзабону ҳамфарҳангу ҳамкеши мардуми Афғонистон, аз ин фароянди сарнавиштсоз дар канор нахоҳад монд.

Ҳамкорӣҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои ҷаҳон

Ҳамон тавр ки дар боло гуфта шуд, Ҷумҳурии Тоҷикистон бо беш аз 124 кишвари ҷаҳон ҳамкорӣҳои гуногунчанба дорад. Дар ин рисола, ки ба таври умда ба масоили равишҳо ва рӯйкардҳои сиёсати хориҷӣ бахшида шудааст, мо фақат ба таври фишурда ба ҳамкорӣҳои Тоҷикистон бо баъзе аз кишварҳои ҷаҳон таъкид менамоем. Албатта, Тоҷикистон, бо тавачҷуҳ ба фалсафаи сиёсати хориҷии худ ва низ бар тибқи сиёсати «дарҳои боз», бо ҳамаи кишвари ҷаҳон, ки майл ба ҳамкорӣҳои ҳубу созанда бо кишвари мо намоянд, равобит дорад ва хоҳад кард.

Тоҷикистон дар оянда низ дипломатияи мубтаиъ бар усули эҳтиром, суди мутақобил ва ҳусни тафоҳумро бо ҳамаи кишварҳои дунё густариш хоҳад дод ва дар солҳои оянда мақсад дорад шуморе сафоратхонаҳоро дар кишварҳои дуру наздик роҳандозӣ намояд.

Ҳамкорӣҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Британияи Кабир

Равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Британияи Кабир маҷмӯи муровидоти сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии васеъеро дар бар мегирад. Ин муносибатҳо аз замони барқарории равобити дипломатии ду кишвар дар таърихи 15 январи соли 1992 то имрӯз дар сатҳи матлуб қарор доранд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Британияи Кабир дар хошияи барномаи ҳамкории Тоҷикистон бо СААШ, ҳамчунин дар ростои мусоидати кишвари мо ба неруҳои эътилофии СААШ дар Афғонистон ҳамкорӣ ҳарбиро роҳандозӣ намудаанд. Ҳамасола

байни вазоратҳои мудофияи ду кишвар машваратҳои ҳарбӣ баргузор мешаванд.

Ҳамкориҳои ду кишвар дар заминаи инсонӣ низ дар сатҳи шоён қарор доранд. Вазорати байналмилалӣ рушди Британия дар ростои барномаи коҳиш додани сатҳи камбизоатӣ, ки дар кишварҳои рӯ ба тараққӣ пиёда мегардад, аз соли 2003 фаъолияти худро дар Тоҷикистон роҳандозӣ менамояд.

Британияи Кабир дар тайи панҷ соли охир дар ҳаҷми 75 миллион доллари амрикоӣ лоиҳаҳои мухталифро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳандозӣ намудааст. Илова бар ин, Британияи Кабир лоиҳаи минтақавии CASA-1000-ро ба маблағи 37 миллион доллари амрикоӣ сармоягузорӣ кардааст.

Густариши муносибатҳо бо Британияи Кабир дар соҳаи иқтисоду тиҷорат дар ҳоли инкишоф аст. Бино бар маълумоти расмӣ, ҳаҷми тиҷорати дучониба байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Британияи Кабир дар нӯҳ моҳи соли 2017 3,4 млн. доллари амрикоиро ташкил дод.

Бахшҳои асосии содирот: маҳсулоти пахтагӣ, маъдан ва концентрат. Бахшҳои асосии воридот: маҳсулоти нафть, таҷҳизоти истеҳсолӣ-техникӣ.

Дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон якчанд корхонаҳои муштаракӣ Тоҷикистон ва Британияи Кабир фаъолият мекунанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Федеролии Олмон

Тоҷикистон ба равобити худ бо Олмон таваҷҷуҳи махсус медиҳад. Зеро Олмон аз миёни кишварҳои аъзои Иттиҳоди Аврупо зиёдтар аз ҳама ба соҳаи тандурустии Тоҷикистон кумакҳои бедареғ мерасонад.

Муносибатҳои дипломатӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Федеративии Олмон моҳи декабри соли 1992 барқарор шуданд.

Қобили зикр аст, ки аз байни кишварҳои Аврупо Тоҷикистон беш аз ҳама бо Олмон созишномаҳо имзо кардааст. Созишномаҳо равобити давлатҳои моро дар соҳаҳои гуногун фароҳам овардаанд.

Соҳаҳои асосии ҳамкории иқтисодии ду кишвар ба таври умда дар заминаҳои истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ, истеҳсол ва фароварии навъҳои гуногуни сангҳои сохтмонии декоративӣ ва чорӣ намудани технологияҳои муосири хориҷӣ сурат мегиранд.

Тайи солҳои пас аз барқарории равобити дипломатии Тоҷикистону Олмон маблағи умумие, ки Ҳукумати Олмон ба Тоҷикистон дар чаҳорчӯби ҳамкориҳои техникӣ ва молиявӣ кумак намудааст, беш аз 150 миллион евро мебошад.

Таъкид кардан бамаврид хоҳад буд, ки дар ҷаласаи Комиссияи байнихукумати Тоҷикистону Олмон, ки дар моҳи октябри 2014 баргузор шуд, ҳукумати Олмон дар доираи «Барномаи ҳамкориҳо баҳри рушд» ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи навбатӣ наздики 55 миллион евро кумакҳои молиявӣ ва техникӣ ихтисос дод.

Сатҳи ҳамкориҳо дар соҳаи фарҳанг, маориф ва илм низ миёни ду кишвар тамоили рӯ ба таҳким доранд. Ҷониби Олмон бо роҳандозии барномаи мубодилаи академиявӣ барои баланд бардоштани сатҳи таҳассусии донишҷӯён ва аспирантҳои муассисаҳои олии Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолона кумак менамояд.

Аз соли 2010 ба баъд - ҳарсола - ҳафтаҳои фарҳангии Олмон дар Тоҷикистон баргузор мегарданд.

Ҳаҷми муомилоти тижоратии Тоҷикистону Олмон, масалан, фақат дар ҳафт моҳи соли 2015 117,952 миллион доллари амрикоиро ташкил дод, ки аз ин ҷумла ҳаҷми содирот 1,064 миллион ва ҳаҷми воридот 116,888 миллион доллар мебошанд. Аммо зерӣ таъсири оқибатҳои бӯҳрони молии ҷаҳонӣ ҳаҷми савдои ду кишвар ба коҳиш рафта, дар нӯҳ моҳи соли 2017 67,7 млн. доллари амрикоиро ташкил дод.

Ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон корхонаҳои муштараки «Мах Хуросон», «Мюллер ва Шелл», «Зимменс-Шивас ЛТД» ва «Дӯстӣ» фаъолият мекунанд.

Доираи фаъолиятҳои ин корхонаҳо аз истеҳсоли маводҳои сохтмонӣ, сангҳои декоративӣ, маҳсулоти кишоварзӣ дар заминаи техника ва технологияҳои муосири олмонӣ иборат мебошад.

Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Фаронса

Муносибатҳои байнидавлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Фаронса алҳол дар соҳаҳои иқтисод, фарҳанг ва ҳарбӣ ҷараён доранд. Бунёди равобити дипломатии миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Фаронса 3 марти соли 1992 пайрезӣ шудааст.

Ҷумҳурии Фаронса дар шаҳри Душанбе сафоратхонаи худро 3 ноябри соли 2001 кушод.

Сатҳи робитаҳои дуҷониба солҳои охир тамоили ру ба инкишоф пайдо намудаанд.

Ҳамкории ҳарбии ду кишвар низ батадрич густариш меёбанд. Моҳи декабри соли 2002 Тоҷикистону Фаронса Созишнома оид ба ҳамкории байни муассисаҳои ҳарбии ду кишварро ба имзо расонданд. Ин созишнома ҳамкории ҳарбӣ дар соҳаи тайёр намудани кадрҳои ҳарбӣ барои Тоҷикистон

пешбинӣ менамояд. Тибқи нуктаҳои созишномаи мазкур, ҷониби Фаронса ҳар сол ба низомии тоҷик барои гузарондани машқҳо ва дигар чорабиниҳо кумак мекунад.

Дар ҳавзаи равобити инсонӣ низ ҳамкориҳои ду кишвар дар сатҳи матлуб қарор дорад. 28 ноябри соли 2012 дар Париж дар бинои Сенати Фаронса гурӯҳи Ассотсиатсияи дӯстии «Фаронса-Тоҷикистон» таъсис дода шуд.

Ҳаҷми савдои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Фаронса дар нӯҳ моҳи соли 2017 3,4 миллион доллари амрикоиро ташкил дод.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Швейтсария

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷонибдори густариши ҳарчи бештари муносибатҳои дӯҷониба бо Швейтсария мебошад.

Равобити дипломатӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Конфедератсияи Швейтсария 9 декабри соли 1992 барқарор шудааст.

Табодули бозиди мақомоти олии ду кишвар фурсатҳое мебошанд, ки Тоҷикистону Швейтсария масоили муҳими ҳамкориҳоро мавриди баррасӣ ва ҳаллу фасл қарор медиҳанд.

Дар ҳамкориҳои дӯҷониба равобити иқтисодӣ ҳавзаи бархӯрдор аз густариши бештар мебошад.

Конфедератсияи Швейтсария тавсеаи Тоҷикистонро аз тариқи таҳсиси кумакҳои молӣ дар ҷорҷӯби се тарҳ - кумакҳои дарозмуддати техникӣ, молиявӣ ва башардӯстона - дастгирӣ менамояд.

Ба таври кулӣ, ин барномаҳои кумакӣ дар заминаҳои ислоҳоти идораи давлатӣ, бахши хусусӣ

ва иқтисоди куллӣ, манбаъҳои табиӣ ва зерсохтҳо, хоҳиши хатари офатҳои табиӣ эҳтимолӣ роҳандозӣ мешаванд.

Молҳои содироти Швейтсария аз кишвари мо, асосан, пахтаи маҳиннах, сангҳои қиматбаҳо ва алюминий мебошанд. Ва молҳои воридоти ин кишвар ба Тоҷикистон аз маҳсулоти химиявӣ, лавозимоти техникӣ, қисмҳои эҳтиётӣ барои дастгоҳҳои саноати бофандагӣ иборат аст. Беш аз 98 % ҳаҷми умумии содироти Тоҷикистонро ба ин кишвар фулузоти гаронбаҳо ташкил медиҳад.

Молҳои воридот аз Швейтсария ба Тоҷикистон дору, ба таври куллӣ, витаминҳо, рангҳои қимийӣ, протоинҳо, маҳсулоти кимёӣ ва қисмҳои эҳтиётӣ мошинҳо ташкил медиҳанд.

Ҳаҷми умумии савдои дучонибаи байни Тоҷикистон ва Швейтсария дар нӯҳ моҳи соли 2017 93,8 миллион доллари амрикоиро ташкил кардааст. Ин нишондод, ки назар ба омили солҳои гузашта кам мебошад, на далели хоҳиши ҳамкориҳои иқтисодӣ, балки нишонгари таъсири манфии бӯҳрони молиявии ҷаҳонӣ аст, ки ба таври куллӣ дар равобити иқтисодии хориҷии Тоҷикистон бо бештари кишварҳои ҷаҳон мушоҳида мешавад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Италия

Барқарории муносибатҳои дипломатии миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Италия 15 майи соли 1992 сурат гирифтааст.

Равобити Тоҷикистон ва Италия аз оғоз ба таври умда вижагии башардӯстона дошт. Масалан, соли 2001 дар ҷаҳорҷӯби Конвенсияи Лондон оид ба

кумаки ғизоӣ Ҳукумати Италия - барои рафъи оқибатҳои хушксолӣ ва таъмини гурезаҳои иҷбории ба Ватан бозгаштаи Тоҷикистон бо ғизо - ба маблағи 685 000 доллари ИМА маводи ғизоӣ ироа дода буд.

Моҳи март соли 2002 Ҳукумати Италия омодагии хешро чиҳати расонидани кумаки башардӯстона ба Ҷумҳурии Тоҷикистон изҳор намуд. Кумаки мазкур аз 1500 тонна гандум, садҳо тонна биринҷ, шакар ва 100 адад обкаш (насос) барои беҳтар кардани таъмини аҳолии шаҳри Душанбе бо оби тоза иборат буд.

Ҷумҳурии Италия яке аз донорҳои асосии Агентии назорати маводи муҳаддири назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Ҳукумати Италия барои гузаронидани амалиёти зидди маводи муҳаддир 450 ҳазор доллари ИМА чудо карда буд.

Соли 2008 Кумитаи Вазорати корҳои хориҷии Италия оид ба ҳамкорӣ ва рушд барои амалӣ намудани Барномаи AID 8838 - «Беҳсозии захираҳои об ва шароити беҳдоштию гигиенӣ дар деҳоти вилояти Хатлон», - ки аз ҷониби созмони ғайридавлатии итолиёвии CESVI таҳия шудааст, 892 500 евро чудо кард.

Ҳукумати Италия моҳи майи соли 2009 - ҷавобан ба муроҷиати Ҳукумати Тоҷикистон - ба кишвари мо 100 000 евро кумаки таъҷилӣ намуд. Кумаки мазкур ба воситаи Ҷамъияти ҳилоли аҳмари Тоҷикистон дар ноҳияҳои шаҳри Душанбе ва Қўрғонтеппа тақсим карда шуд.

Моҳи апрели соли 2010 Ҳукумати Ҷумҳурии Италия барои 120 оилаи аз офати табиӣ зарардидаи шаҳри Кўлоб ва ноҳияҳои вилояти Хатлон 25 000 евро кумаки башардӯстона расонид.

Дар нух моҳи соли 2017 ҳаҷми тиҷорати дучонибаи Тоҷикистону Италия 20,0 млн. доллари амрикоиро ташкил додааст.

Ҳамкорихои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Литва

Равобити дипломатӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Литва соли 1992 поягузори шуд.

Энергетика, саноати сабук, кишоварзӣ, нақлиёту иртиботот, сайёҳӣ, ҳамчунин бунёди корхонаҳои муштарак дар Тоҷикистон оид ба истеҳсоли маводи сохтмонӣ, коркарди маҳсулоти кишоварзии мучаҳҳаз бо технологияҳои пешрафтаи аврупоӣ аз самтҳои афзалиятноки рушди раवобити дучонибаи ду кишвар мебошанд.

Ҳаҷми тиҷорати дучониба байни Тоҷикистон ва Литва дар нух моҳи соли 2017 6,3 миллион доллари амрикоиро, ки аз ин ҷумла 0,4 миллион доллар марбути содирот ва 5,9 миллион доллар алоқаманд ба воридот аст, ташкил дод.

Муносибатҳои тиҷоратии ду кишвар аз тамоили рӯ ба рушд бархӯрдор ҳастанд. Соҳаҳои коркарди маҳсулоти кишоварзӣ, аз ҷумла пахта ва меваҳои сабзавот, истеҳсоли масолеҳи бинокорӣ, меҳел, техникаи рӯзгор, ҷарм, пойафзол, баҳрабардорӣ аз конҳои канданиҳои ғоиданок ва захираҳои бузурги гидроэнергетикии Тоҷикистон, густариши робитаҳои нақлиётию транзитӣ аз самтҳои асосии ҳамкориҳои Тоҷикистону Литва мебошанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Латвия

Ҳамкориҳои дипломатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Латвия 11 майи соли 1992 бо имзои созишномаи дучониба байни ду кишвар оғоз шудааст.

Равобити сиёсии Тоҷикистон ва Латвия дар табодули сафарҳои расмӣ сарони кишварҳо ва мақомоти давлатии ду кишвар ба зӯҳур пайваста, тайи онҳо мавзӯҳои муҳими ҳамкорӣ мавриди баррасӣ қарор мегиранд ва роҳкорҳои иҷроӣ тавафуқоти ҳосилшуда муайян мегарданд.

Барои ҳаллу фасли масоили ҳамкориҳо дар ҳавзаҳои мазкур Комиссияи байниҳукумати Тоҷикистон ва Латвия оид ба ҳамкории иқтисодӣ ва илмӣ-техникӣ фаъолият мекунад.

Ҳаҷми умумии савдои хориҷии Тоҷикистон бо Латвия дар нӯҳ моҳи соли 2017 1,7 миллион доллари амрикоиро ташкил дод. Савдои хориҷӣ бо Латвия дар айни замон нисбат ба солҳои пеш ба иллати бӯҳрони молиявии ҷаҳонӣ коҳиш пайдо намудааст.

Ҳамкориҳо дар ҳавзаҳои энергетика, аз ҷумла бунёди иншооти барқӣ, марбут ба зерсохтҳои иртиботӣ, корхонаҳои фароварии маҳсулоти кишоварзӣ, дорусозӣ, маориф, бунёди корхонаҳои муштарак дар ҳудуди 4 минтақаи озоди иқтисодии кишвар ва бахши сайёҳӣ самтҳои ояндадору афзалиятноки равобити иқтисодии Тоҷикистон ва Латвияро ташкил мекунанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иёлоти Муттаҳидаи Амрико

Иёлоти Муттаҳидаи Амрико аз зумраи аввалин кишварҳост, ки истиқлоли Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба расмӣ шинохтаанд. Равобити дипломатӣ байни кишварҳои мо 14 феввали соли 1992 поягузори шудааст.

Ба таври умда, мавзӯоти ҳамкориҳои Тоҷикистону ИМА таъмини амният дар минтақа, пеш аз ҳама дар Афғонистон, мубориза бо терроризм, ифротгарӣ, қочоқи савдои ғайриқонунии маводи мухаддир мебошад.

Дар ҳоли ҳозир равобити Тоҷикистону Амрико дар соҳаҳои сиёсат, иқтисоду тиҷорат, бахшҳои гуманитарӣ, маорифу фарҳанг, беҳдошт, амнияти минтақавӣ, мубориза бар зидди терроризми байналмилалӣ ва ғайра бо таваҷҷуҳ ба манфиатҳои ҳар ду кишвар ба таври муассир густариш меёбад.

Бо кумаки Иёлоти Муттаҳидаи Амрико дар рӯи дарёи Панҷ дар марзи Тоҷикистону Афғонистон якчанд пулҳои автомобилгузар бунёд карда шудаанд, ки мӯҷиби 300 дарсад афзудани ҳаҷми муомилоти тиҷоратии мамлакати моро бо кишвари ҳамсоя фароҳам овардааст.

Ҳаҷми савдои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иёлоти Муттаҳидаи Амрико дар нӯҳ моҳи соли 2017 - ба иллати таъсири манфии бӯхрони молиявии ҷаҳонӣ - коҳиш ёфта, 30,1 миллион долларро ташкил дод, ки ҳаҷми содирот 15,1 миллион доллар ва ҳаҷми воридот 15 миллион доллар мебошанд.

Ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Иёлоти Муттаҳидаи Амрико дар соҳаи маориф низ дар ҳоли тавсеа мебошанд. Дар солҳои охир мубодилаи теъдоди донишҷӯён ва муаллимон дар ҳар ду самт афзоиш

ёфтааст. Ҷониби Иёлоти Муттаҳидаи Амрико дар Тоҷикистон якчанд барномаи омӯзиширо, монанди «Эдмонд Маски», «Фулбрайт», «Флекс», барномаи тадқиқотии «Кокран» ва барномаи иқтисодии «САБИТ»-ро роҳандозӣ менамояд.

Саҳми Иёлоти Муттаҳидаи Амрико дар заминаи расондани кумакҳои башардӯстона низ қобили мулоҳиза аст. Солҳои гузашта аз кулли кумакҳои башардӯстонае, ки кишварҳои ҷаҳон ба Тоҷикистон мерасонданд, бештарин саҳм ба Иёлоти Муттаҳидаи Амрико тааллуқ дошт.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Халқии Чин

Ҷумҳурии Халқии Чин ҳамсоии хуб, дӯсти содиқ ва шарикони бозғатимоди стратегияи Тоҷикистон аст ва кишварӣ мо аз таҳкиму густариши ҳамкориҳои дучониба ва бисёрҷониба, пеш аз ҳама дар заминаи ҳамкориҳои иқтисодӣ, истиқбол мекунад.

Равобити дипломатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Халқии Чин 4 январи соли соли 1992 поягузори шудааст. Сафорати Ҷумҳурии Халқии Чин дар Тоҷикистон 13 март соли 1992 ва Сафорати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Чин 7 апрели соли 1997 ба ҷаъолият оғоз намудаанд.

Ҷумҳурии Халқии Чин аз лиҳози сармоягузори ба иқтисоди Тоҷикистон яке аз мақоми аввалро дар миёни шарикони иқтисодии кишварӣ мо соҳиб мебошад. Вижагии робитаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Халқии Чин сатҳи устувору пайдори ҳамкориҳои ду кишвар мебошад. То имрӯз бо маблағгузори ин ҳамсоии бузург силсилаи лоиҳаҳои стратегӣ, аз қабилӣ шоҳроҳи Чанак-Хучанд-

Душанбе, нақбҳои Шаршар, Чормағзак, Шахристон, хаттҳои интиқоли барқи «Чануб-Шимол», «Лолазор-Хатлон» ва дигар созандагӣҳо анҷом ёфтаанд. Кишвари Чин ҳамчунин дар назар дорад, ки дар оянда дар пӣёдасозии лоиҳаҳои энергетикӣ кишвари мо, аз ҷумла дар бунёди неругоҳҳои ҳароратӣ ва барқи обӣ бо зарфияти миёна, ширкат намояд.

Сафарҳои мутақобил, дидору гуфтугӯҳои муназзами роҳбарони давлатҳои мо, вохӯриҳо дар чорчӯби анҷуману иҷлосияҳои байналмилалӣ, муколамаҳои телефонӣ фурсатҳои мебошанд, ки ба тавсеаи ҳамкориҳои байни кишварҳои мо ва таъмиқи беш аз пеши онҳо кумак меkunанд.

Дар ҷараёни ин сафар дар ҳузури сарони ду кишвар агрегати дуҷуми навбати аввали Маркази барқи гармидиҳӣ шаҳри Душанбе ба кор дароварда шуда, сохтмони навбати дуҷуми ин иншооти муҳими энергетикӣ, инчунин бунёди қисмати тоҷикистони лӯлаи чоруми гази Осиёи Марказӣ-Чин расман оғоз гардид.

Пас аз ба кор шурӯъ кардани навбати дуҷуми Маркази барқи гармидиҳӣ, ки иқтидори лоиҳавӣ он 300 мегаватт мебошад, зарфияти ин иншоот ба 400 мегаватт хоҳад расид.

Қобили зикр аст, ки дар ҷараёни сохтмони лӯлаи чоруми гази Осиёи Марказӣ-Чин ва иҷрои ҳамаи қарордодҳои баймзорасидаи ду кишвар ба иқтисодиёти Тоҷикистон беш аз 6 миллиард доллари амрикоӣ ворид мешавад.

Ҳамчунин ҷонибҳо ба мувофиқа расиданд, ки ширкати давлатии нафту гази Чин (CNPC) ва шарикони он корҳои ҷустуҷӯи-геологиро дар Тоҷикистон идома медиҳанд. Анҷоми муваффақиятомези ин корҳо кишвари моро соҳиби газу нафт месозад.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Чин дар соҳаи маориф низ дар сатҳи матлуб роҳандозӣ шудааст. Дар ҳоли ҳозир дар 112 мактаби олии Чин наздики се ҳазор донишҷӯӣ тоҷик таҳсил мекунанд. Дар Маркази Конфутсийи шаҳри Душанбе ҷавонони зиёди тоҷикистонӣ забони хитойро ёд мегиранд.

Бисёре аз мутахассисони Тоҷикистон дар давраҳои омӯзишӣ ва семинарҳо, ки коршиносони хитой дар заминаҳои гуногун ташкил менамоянд, такмили донишу ихтисос мекунанд. Дар якҷанд донишгоҳҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшҳои забони хитой кушода шудаанд. Тоҷикистон низ дар мактабҳои олии худ барои шаҳрвандони Чин курсиҳои ихтисос додааст.

Равобити фарҳангии ду кишвар беш аз пеш густариш меёбад. Баргузориҳои Рӯзҳои фарҳангии Тоҷикистону Чин ба ҳукми анъана даромадааст ва ин чорабинии муҳими фарҳангӣ ба таври муназзам дар ҳар ду кишвар баргузор мегардад.

Чин ва Тоҷикистон 500 километр марзи муштарак доранд ва ҳамкорӣ дар заминаи марзбонӣ барои ҳар ду кишвар бисёр муҳим мебошад. Вазорати мудофия Чин дар 15 соли гузашта 500 низомии тоҷикро дар донишгоҳҳои низомии худ омӯзиш додааст.

Хотирнишони ин нукта ҷоиз аст, ки барои Тоҷикистон амиқтар шудани равобит бо Чин, аз ҷумла, ба маънои бархӯрдорӣ аз пуштибонии шарикӣ боэътимоди иқтисодӣ дар равобити байналмилалӣ муосир ва ҷалби сармоягузорӣ мебошад, ки дар шароити бештар ниёз доштани кишвари мо ба маблағҳои бузург барои расидан ба амнияти энергетикӣ, инчунин барои тавсеаи пойдори иқтисоди Тоҷикистон зарурат дорад. Бо таваҷҷуҳ ба ин нуктаҳо, Тоҷикистон ва Чин дар ояндаи низ ба густариши ҳамкориҳои стратегӣ худ идома хоҳанд дод.

Ҳамкорӣҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Покистон

Муносибатҳои дипломатӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Исломии Покистон 6 июни соли 1992 барқарор шуданд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамкориҳои гуногунсоҳаро бо Ҷумҳурии Исломии Покистон аз самтҳои афзалиятноки сиёсати хориҷии худ меҳисобад. Тоҷикистону Покистон ҳамдигарро шарикҳои муҳими худ дар минтақа медонанд.

Покистон ба соҳаҳои сохтмони роҳҳои мошингарду оҳан, истихроҷу коркарди металлҳои қиматбаҳо, маводи сохтмон, коркарди маҳсулоти кишоварзӣ, туризм ва ғайра мароқ зоҳир мекунад. Лоихаҳои энергетикӣ Тоҷикистон мавриди таваҷҷуҳи Покистон мебошанд.

Баргузориҳои мунтазаҳои музокироти сатҳи олии муассири тавсеаи ҳамкориҳои мутақобилан судманди ду кишвар ва фароҳам овардани заминаи мусоиди равобит дар бахшҳои сиёсӣ, тичорату иқтисод, фарҳанг, илм, маориф, энергетика, пешбурди муштараки лоихаҳои зерсохтӣ барои тавсеаи ҳамгироии минтақавӣ, таъмини амнияти субот дар минтақа мебошад.

Дар ҳоли ҳозир дар кишвари мо беш аз 40 ширкати хусусии покистонӣ ва шумори қобили таваҷҷуҳе аз соҳибкорони инфиродии покистонӣ дар заминаҳои гуногуни иқтисодӣ фаъолият менамоянд.

Дар ҳамин охирҳо ширкати машҳури покистони «Tabani Group of Companies», ки бо истеҳсоли мол аз пӯст ва пахта машғул мебошад, тасмим гирифтааст бо Тоҷикистон вориҳои ҳамкорӣ шавад.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Покистон дар соҳаи маориф батадрич рушд меёбанд. Миёни ду кишвар табодули донишҷӯён роҳандозӣ шудааст.

Дар нух моҳи соли 2017 мизони табодули молу коло миёни Тоҷикистону Покистон беш аз 26,0 миллион доллари амрикоиро ташкил додааст, ки беш аз 18,3 миллион доллари он ба воридоти коло аз Покистон марбут аст.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Туркия

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сиёсати хориҷии худ ба ҳамкориҳои гуногунҷанба бо Ҷумҳурии Туркия аҳамияти махсус медиҳад. Миёни ду кишвар ҳамкориҳо дар заминаҳои мухталиф, аз ҷумла тичорат, энергетика, саноат, маориф, фарҳанг, сохтмон ва меъморӣ, ба таври муассир роҳандозӣ мешаванд. Ҷумҳурии Туркия дар таърихи 29 январи соли 1992 истиқлоли давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба расмият шинохт ва аз он замон миёни ду кишвар равобити дипломатӣ барқарор гашт.

Равобити Тоҷикистону Туркия дар соҳаи маориф низ аз тавсеаи солим бархӯрдор аст. Ҷониби Туркия барои бозомӯзии мутахассисони тоҷик мунтазам давраҳои таълимӣ ташкил менамояд ва барномаҳои марбут роҳандозӣ месозад. Дар ҳоли ҳозир дар донишгоҳҳои Ҷумҳурии Туркия шумораи қобили таваҷҷуҳи донишҷӯёни тоҷикистонӣ дар риштаҳои гуногун таҳсил мекунанд.

Ба манзури баррасии масоили муҳими ҳамкориҳо дар ҳавзаи иқтисодӣ Комиссияи байниҳукумати Тоҷикистону Туркия оид ба ҳамкориҳои тичоратӣ,

иқтисодӣ, илмӣ ва техникӣ таъсис гирдидааст, ки то имрӯз ба таври муассир фаъолият мекунад.

Дар ҳоли ҳозир дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон беш аз 60 ширкати туркӣ фаъолият мекунад. Ширкатҳои сохтмони туркӣ бо бунёду эҳдоси биноҳои маъмурӣ, истиқоматӣ, тижоратӣ, меҳмонхонаҳо, ҳамчунин роҳҳои автомобилгард машғул мебошанд.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Туркия дар соҳаи фарҳанг рушд мекунад. Бо кумаки молиявии ҷониби Туркия таъмиру барқарорсозии дохил ва намои берунии бинои Осорхонаи миллии Тоҷикистон анҷом гирифтааст. Барои ин корҳо беш аз 40 ҳазор доллари амрикоӣ сарф шудааст.

Ҳаҷми умумии савдои хориҷии байни Тоҷикистон ва Туркия дар нӯҳ моҳи соли 2017 223,7 миллион доллари амрикоиро ташкил дод, ки дар ин ҷумла ҳаҷми содирот 148,6 миллион доллари амрикоӣ мебошад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҳиндустон

Тоҷикистон ҳамкориҳои дӯстона ва созандаро бо Ҳиндустон аз самтҳои афзалиятноки сиёсати хориҷии худ муайян намудааст.

Равобити дипломатии Тоҷикистон ва Ҳиндустон аз соли 1992 оғоз шудааст.

Тоҷикистону Ҳиндустон дар раवобити дӯстонаи худ, хусусан дар бахши иқтисод ва тижорат, то имрӯз ба дастовардҳои назаррас ноил шудаанд.

Барои танзим, баррасӣ ва ҳаллу ҷалби масоили ҳамкориҳои ду кишвар дар заминаҳои савдо, саноат, илм, фарҳанг ва масъалаҳои амниятӣ Комиссияи

байниҳукумати Тоҷикистону Ҳиндустон фаъолият менамояд.

Чониби Ҳиндустон неругоҳи барқи обии «Варзоб-1»-ро тармиму таҷдид намудааст. Аз чониби яке аз ширкатҳои бузургтарини Ҳиндустон «**CHL Hotel Group of India's investment**» меҳмонхонаи панҷситораи «Шератон» дар маркази шаҳри Душанбе сохта шудааст. Бунёди корхонаи истеҳсоли шарбат дар шаҳри Душанбе, иброи ҳамкории ширкати «**KEG**» барои амалӣ кардани лоиҳаи ҳатти интиқоли барқ аз Тоҷикистон ба Афғонистон, аз рушди ҳамкориҳои иқтисодии Тоҷикистону Ҳиндустон шаҳодат медиҳанд.

Ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон корхонаҳои муштараки Тоҷикистону Ҳиндустон, ба монанди «Кармел Оверсиз Лимитед», ҷамъиятҳои дорои масъулияти маҳдуди «Металлҳо ва минералҳои тоҷик», «Голф Тур», «Шабакҳои осмонӣ» фаъолият доранд.

Тасмими чониби Ҳиндустон барои бунёди корхонаҳои хурди истеҳсоли афшураи нӯшокиҳо аз меваҳои сабзавот, коркард ва бастабандии чойи ҳиндӣ, таҷдиди корхонаҳои нассочии Тоҷикистон, иброи майли ҳамкорӣ дар бахши коркарди пӯсту ҷарм, ташкили корхонаҳои муштараки дорусозӣ ва ҷавохирот, ҳамкорӣ дар соҳаи туризм аз рушди беш аз пеши равобити иқтисодии кишварҳои мо башорат медиҳанд.

Ҳамкориҳои ду кишвар дар соҳаи маориф дар сатҳи дархур густариш меёбанд. Дар ин замина ҷонибҳо ба роҳандозии барномаҳои таълимӣ таваҷҷуҳи вижа медиҳанд. Таъсиси таълимгоҳи технологӣ дар Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи М. Осимӣ ва Маркази иттилоот ва технология дар шаҳри Душанбе, муҷахҳаз гардондани Донишгоҳи

техникии Тоҷикистон бо суперкомпютер нишонгари ин таваҷҷуҳ мебошанд.

Дар ростои амалисозии барномаи омӯзишии «ITES»-и ҷониби Ҳиндустон ҳамасола барои донишҷӯёни тоҷик 150 адад бурсияҳои таълимӣ чудо мегарданд, ки дар қиёс бо кишварҳои минтақа собиқа надорад.

Ҳамкориҳои фарҳангии байни ду кишвар дар сатҳи намоён қарор доранд. Сафарҳои мутақобили хунармандони ду кишвар, баргузори мунтазами чорабиниҳои фарҳангӣ бо иштироки дастаҳои хунарии ду кишвар намоишгари тавсеаи равобити фарҳангӣ ва алоқамандии мардумони Тоҷикистону Ҳиндустон ба фарҳанги асилу ғании ҳамдигар мебошанд.

Ҷониби Ҳиндустон, дар заминаи иҷрои тарҳҳои ҳамкориҳои низомӣ бо сарфи маблағи беш аз 20 миллион доллар, таъмиру татқиқи фурудгоҳи низомии «Айнӣ»-ро дар наздикиҳои пойтахт ва пойгоҳи низомии «Фархор»-ро дар вилояти Хатлон анҷом додааст. Ҳамчунин як бемористони низомӣ дар вилояти Хатлон сохта шудааст, ки ҳамзамон аҳолии маҳаллӣ низ метавонад аз он истифода кунад. Барои баровардани ниёзҳои ҳамлу нақли низомӣ тоҷик Ҳиндустон як чархбол низ эҳдо намудааст.

Давлати Ҳиндустон ҳамасола барои таҳсили низомӣ тоҷик дар ниҳодҳои таълимӣ низомии худ бурсияҳои ройгон ихтисос медиҳад. Афсарону сарбозони ҷавони тоҷик дар Академияи миллии дифои Вазорати муҳофизати Ҷумҳурии Ҳиндустон, Академияи ҳарбии Ҳиндустон ва дигар муассисаҳои таълимӣ низомии ин кишвар бозомӯзӣ меkunанд ва ё давраҳои пурраи таҳсилро мегузаронанд.

Ҳаҷми мубодилоти тиҷоратии ду кишвар дар солҳои гузашта коҳиш ёфт ва, бар асоси омили расмӣ, ин мизон дар нӯҳ моҳи соли 2017 15,6 миллион доллари амрикоиро ташкил кард.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷопон

Ҷопон истиқлолияти Ҷумҳурии Тоҷикистонро 28 декабри соли 1991 эътироф намудааст. Равобити дипломатӣ миёни кишварҳои мо 2 феврали соли 1992 барқарор шудааст.

Сафоратхонаи Ҷопон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 16 январи соли 2002 ва сафоратхонаи Тоҷикистон дар Ҷопон дар соли 2007 ба ҷаъолият оғоз намудаанд.

Пояҳои ҳукукии ҳамкориҳои дӯшонибаро алҳол 30 аснод ташкил медиҳанд ва чараҳои муваффақомези ҳамкориҳои и Тоҷикистон ва Ҷопонро дар ҳавзаҳои сиёсӣ, иқтисодию тиҷоратӣ, инсонӣ ва ғайра танзим ва ба таъмику густариши онҳо мусоидат менамоянд.

Солҳои охир Ҷопон барои сохтмони муассисаҳои маишӣ-иҷтимоӣ дар Тоҷикистон, аз ҷумла мактабу бемористон, роҳ ва бунёди хатти оби ошомиданӣ, беш аз 27 миллион доллар сармоягузорӣ кард. Дар маҷмӯъ, ин кишвар тӯли солҳои гузашта дар Тоҷикистон 352 барномаи муҳталифро роҳандозӣ кардааст.

Махсусан саҳми Ҷопон дар таҷдиди роҳи мошингарди Кӯрғонтеппа-Дӯстӣ-Панҷи поён хеле назаррас мебошад.

Дар ноҳияи Қубодиён фабрикаи дорусозӣ, ки бо сармояи ширкати «Коки»-и Ҷопон сохта шудааст, ҷаъолият мекунад.

Кишвари Ҷопон дар бозсозии мактабҳои деҳот, таъмини дармонгоҳҳо бо таҷҳизоти тиббии замонавӣ

кумакҳои бедареғ мекунад. Мактабҳои таҳсилоти умумӣ дар деҳаи ба номи Саъдии Шерозии ноҳияи Вахш ва деҳаи «Сомонобод»-и ноҳияи Бохтар, ки сохтмонашон дар моҳи апрели соли 2016 ба охир расид, бо кумакҳои роғбонии Ҷопон бо сарфи беш аз 200 ҳазор доллари амрикоӣ бунёд шуданд.

Ҷониби Ҷопон ба шубҳаи ҷарроҳии беморхонаи марказии ноҳияи Шаҳритус бо сарфи маблағи наздик ба 88 ҳазор доллари амрикоӣ ва ба дармонгоҳи минтақавии №1-и деҳоти «Наврӯз»-и ноҳияи Носири Хусрав ба маблағи 100 ҳазор доллари амрикоӣ таҷҳизоти муносири тиббӣ тақдир намуд.

Дар ҷорҷӯби лоиҳаи «Рушди таҳсилоти фарогир барои кӯдакони дорои имконияти маҳдуд дар шаҳри Душанбе» аз ҷониби ҳукумати Ҷопон барои фароҳам кардани шароити мусоиди омӯзиши кӯдакони маъҷуб иқдомҳои зиёде анҷом дода шудаанд.

Шоёни зикр аст, ки аз соли 2001 дар заминаи расондани кумак ба соҳаи маорифи Тоҷикистон кишвари Ҷопон 16 тарҳи кумаки роғбонро ба маблағи 3,3 миллион доллар роҳандозӣ намудааст.

Дар заминаи омода кардани мутахассисон барои соҳаҳои мухталифи қору фаъолият низ миёни Ҷопону Тоҷикистон ҳамкории густариш меёбад. Аз соли 1993 то имрӯз бисёре аз донишҷӯёни тоҷик дар донишгоҳҳои гуногуни Ҷопон касби дониш кардаанд. Сол ба сол теъдоди бурсияҳо барои таҳсили донишҷӯёни тоҷик ба донишгоҳҳои бонуфузи Ҷопон афзоиш меёбад. Бино ба омили Вазорати маориф ва илми Тоҷикистон, дар давоми 5 соли охир 56 нафар дониш тоҷик имкон пайдо кардаанд, ки дар донишгоҳҳои Ҷопон ба таҳсил фаро гирифта шаванд. Толибилмони тоҷик ба таври умда дар риштаҳои фановарӣ, энергетика, фановарии нано

ва монанди инҳо, ки посухгӯ ба ниёзҳои кишвар ва бозори ҷаҳонии кор мебошанд, касби дониш мекунанд. Илова бар ин, беш аз 1500 нафар хизматчиёни давлатӣ дар ниҳодҳои таълимии Ҷопон бозомӯзӣ ва тақмили ихтисос кардаанд.

Ҳамкориҳои фарҳангии ду кишвар дар ҳоли тавсеа қарор доранд. 12-13-уми марти соли 2016 дар шаҳри Душанбе бо ибтиқори сафорати Ҷопон фестивали фарҳангии «Рӯзҳои Ҷопон» баргузор гардид. Бадеҳист, ки баргузорию чунин маросимҳо, монанди Рӯзҳои Ҷопон дар Тоҷикистон, барои муаррифӣ намудани расму оини халқи ҷопон ба мардуми Тоҷикистон ва густариши муносибатҳои дӯстонаи ду кишвар мусоидат мекунад.

Ҳамкориҳои байнипарлумонии Тоҷикистону Ҷопон низ дар сатҳи матлуб роҳандозӣ мешаванд. Парлумони Ҷопон бо таҷрибаи фаровони худ дар заминаи эҷоди қонунҳо ва дигар асноди танзимкунандаи ҳаёти сиёсӣ иҷтимоӣ иқтисодии дохили кишвар метавонад мазҳари омӯзишу пайравӣ барои қонунгузори тоҷик бошад. Дар парлумонҳои ҳар ду кишвар барои таҳкими равобити ҳасанайи ду ҷониб гурӯҳҳои дӯстӣ таъсис дода шудаанд.

Савдои хориҷии байни кишварҳои мо дар нух моҳи соли 2017 18,7 миллион доллари амрикоиро ташкил дод.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои байналмилалӣ

Ҳамгирӣ ва ҳамкорӣ вижагҳои даврони кунунӣ аст ва Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сиёсати хориҷии худ талош хоҳад кард, ки бо пайравии беш аз пеш аз усули «дарҳои боз» бо созмонҳои байналмилалӣ ва

ниҳодҳои молиявии байналмилалӣ равобиту ҳамкориҳои ҳамачониба ва танготанг дошта бошад ва онҳоро тавсеаю густариш бахшад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди давлатҳои мустақил

Тоҷикистон бо тавачҷуҳ ба робитаҳои анъанавии таърихӣ, ки бо кишварҳои аъзои Иттиҳоди давлатҳои мустақил дорад, иштирок дар ин созмонро аз самтҳои асосии сиёсати хориҷии худ мешуморад ва аъзои фаъоли он мебошад. Кишвари мо пайваста ба инкишофи равобити худ - чи бо сохторҳои Иттиҳод ва чи бо кишварҳои аъзои он - саъю талош меварзад.

Тайи соли гузашта равобити Тоҷикистон бо аъзои Иттиҳоди давлатҳои мустақил тамоили рӯ ба густаришу тақвият дошт ва дар марҳалаи кунунӣ низ бар он мекушад, ки аз имкониятҳои ҳамгироӣ дар ин созмон ҳарчи бештар истифода намояд.

Тоҷикистон ба тақмилу тавсеаи ниҳодҳо ва созукорҳои ҳамгироии Иттиҳоди давлатҳои мустақил аҳамияти зиёд медиҳад ва дар ростои тақвияти созмон, ширкати пайгирона дар чорҷӯби он, ҳимоят ва густариши паймонҳои башардӯстона, фарҳангӣ, иқтисодӣ ва тичоратӣ талош мекунад.

Умед аст, ки Иттиҳоди давлатҳои мустақил ҳамчун созмоне, ки дар бухронитарин марҳалаҳо қобили ҳаёт будани худро собит намудааст, бо иродаи сиёсӣ ва масъулиятшиносии роҳбарони кишварҳои аъзо, ки ҳадафи асосиашон таъмини манфиатҳои миллӣ ва даст ёфтан ба шукуфоии кишвар ва мардумашон мебошад, ба созмони қоромадтар аз вазъи имрӯзи худ табдил хоҳад шуд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Созмони Милали Муттаҳид

Тоҷикистон ҳамкориҳои худро бо бонуфузтарин ниҳоди ҷаҳонӣ - Созмони Милали Муттаҳид - хеле арзишманд ва дорои аҳамияти бузург арзёбӣ мекунад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон 2 март соли 1992 ба узвияти Созмони Милали Муттаҳид пазируфта шуд.

Кишварӣ тозаистиқлоли Тоҷикистон замоне ба Созмони Милали Муттаҳид пайваست, ки мамлакат дар остонаи ҳаводиси харобиовари ҷанги шаҳрвандӣ қарор дошт ва дар ҳарчу марчи он даврони пурошӯб аслан қодир набуд ба таври бояду шояд ҳамкориҳоро бо СММ, ки ҳадафҳои оинномавии он посдории сулҳу субот ва ҳифзи ҳуқуқи башар аст, роҳандозӣ намояд. Хиради сиёсии Эмомалӣ Раҳмон дар он зоҳир мегардад, ки аз нахустин рӯзҳои ба қудрати сиёсӣ расидани худ бо Созмони Милали Муттаҳид ва бевосита бо роҳбари он - Сармуншии Созмон - робитаи мустақим пайдо намуд ва минбари ин маркази бонуфузи ҷамоҳангсозии масъалаҳои умумисайёравиро ба ҳайси пойгоҳи мурочиат ба ҷомеаи ҷаҳонӣ муайян сохт. Ба ин сабаб буд, ки Тоҷикистон ва раванди ҳаллу фасли масоили он дар маркази диққати мақомоти роҳбарӣ ва махсусан мавриди таваҷҷуҳи Сармуншии Созмон, қарор гирифт. Маҳз бо кумаки Созмони Милали Муттаҳид ва кишварҳои дӯст, ки бо мусоидати Созмони Милал ба мақоми кафил баргузида шуданд, роҳи бартараф сохтани муноқишаи байни тоҷикон пайдо гардид ва бо паймудани он роҳи печидаю мураккаб ва ҳамзамон сарнавиштсоз Тоҷикистон ба манзили мақсуд - сулҳи деринтизор - расид.

То имрӯз борҳо дар кишвари мо - бо иштироки намояндагони Созмони Милали Муттаҳид, Созмони амният ва ҳамкории Аврупо ва созмону ташкилотҳои зиёди дигари байналхалқӣ - доир ба баҳрабардорӣ аз таҷрибаи сулҳофаринии тоҷикон ва истифодаи он дар нуқтаҳои доғи ҷаҳон конфронсҳои байналмилалӣ баргузор гардидаанд.

Ширкати ҷаҳони кишвари мо дар созмондихӣ ва амали эътилофи байналмилалӣ мубориза бар зидди терроризм, талоши созанда ва пайгир барои ташкили иттиҳоди ҷаҳонӣ зидди маводи мухаддир, ханӯз дар соли 2008 шомил шудани сарбозони тоҷикистонӣ ба неруҳои байналмилалӣ ҳифзи сулҳи Созмони Милали Муттаҳид намунаҳои равшани ширкати амалии Тоҷикистон дар ҳалли масоили мубрами зиндагии башарият мебошанд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар тӯли солҳои узвияти худ дар Созмони Милали Муттаҳид дар ростои мубориза бар зидди қочоқи маводи мухаддир, таъсиси эътилофи зидди маводи мухаддир, эҷоди «камарбанди амниятӣ» дар марзҳои Афғонистон якҷанд пешниҳод ба амал баровард.

Рӯйдодҳои муҳиме, ки дар таърихи ҳамкории миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Созмони Милали Муттаҳид ба зухур пайваستاанд, аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ пазируфта шудани ибтикороти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар заминаи истифодаи об мебошад. Дар як фосилаи кӯтоҳи таърихӣ аз ҷониби ин созмони ҷаҳонӣ пазируфта шудани се ибтикори кишвари мо - эълони Соли байналмилалӣ оби тоза дар соли 2003, тасдиқи Даҳсолаи амалиёти «Об барои ҳаёт» барои солҳои 2005-2015 ва Соли байналмилалӣ ҳамкорӣ дар соҳаи об эълон гардидани соли 2013 - нишонгари обрӯю эътибори афзуни Тоҷикистон дар арсаи

сиёсати байналмилалӣ мебошад. Ба шарофати ибтикори Тоҷикистон аст, ки ҳамасола рӯзи 22 март чун Рӯзи байналмилалӣ об ҷашн гирифта мешавад.

Тайи Даҳсолаи амалиёти «Об барои ҳаёт» барои иҷрои лоиҳаву барномаҳои марбут ба об аз сарчашмаҳои мухталиф наздик ба як миллиарду 648 миллион доллари амрикоӣ сармоягузорӣ шуд, аз ҷумла барои татбиқи лоиҳаҳо оид ба таъминсозӣ бо оби ошомиданӣ як миллиарду 51 миллион доллари амрикоӣ, барои иҷрои лоиҳаҳои беҳдоштӣ 262 миллион доллари амрикоӣ ва барои иҷрои дигар тарҳҳои обёрӣ ва таҳкими соҳил 335 миллион доллари амрикоӣ ихтисос дода шуд. Тайи ин муддат дар кишвар дастрасии яқуним миллион нафар ба оби ошомиданӣ беҳтар гардид.

Дигар аз дастоварде, ки Тоҷикистон дар якҷоягӣ бо кишварҳои форсиабони Эрону Афғонистон ва дигар кишварҳои ҷаҳон ба он ноил гаштааст, аз ҷониби Созмони Милали Муттаҳид эълон гаштани 21 март ҳамчун Рӯзи байналмилалӣ Наврӯз мебошад.

Ҳамкориҳои гуногунпаҳлуи Тоҷикистон бо Созмони Милали Муттаҳид сол аз сол густариш меёбанд. Бо кумаки Созмони Милал ва ниҳодҳои гуногуни он тарҳҳои бисёре дар кишвари мо иҷро шудаанд ва лоиҳаҳои зиёди дигар дар марҳалаи татбиқ шудан қарор доранд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Созмони Аҳдномаи амниятӣ дастаҷамъӣ

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳоҳони иштироки боз ҳам фаъоли худ дар Созмони Аҳдномаи амниятӣ дастаҷамъӣ мебошад.

Ҳоли ҳозир аъзои СААД ҷумҳуриҳои Арманистон, Беларус, Қазоқистон, Қирғизистон, Тоҷикистон ва Федератсияи Россия мебошанд.

СААД созмони ҳарбию сиёсии дорои вижагии мудофиавӣ мебошад ва барои аъзои наве, ки аз ҳадафу усулҳои созмон пайравӣ мекунанд, боз мебошад. Фаъолияти созмон бар пояи эҳтироми истиқлоли сиёсии кишварҳои аъзо, мушорикати довталабона, баробарии ҳуқуқ ва вазифаҳои аъзо ва даҳлат накардан бар умури ҳамдигар роҳандозӣ мегардад.

Ҳадафҳо ва усулҳои аслии Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ тақвияти сулҳ, таҳкими суботу амнияти минтақа ва ҷаҳон, ҳимояти дастаҷамъонаи истиқлолият, тамомияти арзӣ ва соҳибхитиёрии кишварҳои аъзо бо авлавият додан ба абзорҳои сиёсӣ мебошад. Аъзои созмон рӯйкардҳои сиёсати хориҷии ҳудро нисбат ба масоили амнияти минтақавӣ ва байналмилалӣ, пеш аз ҳама бо корбурди абзорҳои мушовара, ҳамоҳанг месозанд, талошҳои ҳудро ҷиҳати мубориза бо терроризми байналмилалӣ, ифротгароии мазҳабӣ, қочоқи маводи муҳаддир, маводи равонгардон (психотропӣ), силоҳ, ҷинояткории созмонёфтаи фаромарзӣ, муҳочирати ғайриқонунӣ ва дигар таҳдидҳо ба амнияти кишварҳои аъзо мутамавқаз менамоянд.

2 декабри соли 2004 Маҷмаи умумии СММ дар бораи ба Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ додани мақоми нозир дар Маҷмаи умумии СММ қатънома ба тасвиб расонд.

18 март соли 2010 Ёълумияи муштарак дар бораи ҳамкорӣ байни Котиботи СММ ва Котиботи СААД ба имзо расид.

Асоси бахши ҳарбии низоми амнияти дастаҷамъӣ Нерӯҳои муштаракӣ воқуниши фаврии СААД дар

худуди кишварҳои аъзо мебошанд, ки барои боздорандагӣ ё дифоъ аз таъовуз ба кишварҳои аъзо эҷод шудаанд.

Ба манзури муттаҳид ва ҳамоханг намудани талошҳои кишварҳои аъзои созмон дар таъмиқу беҳбуди ҳамкориҳои бисёрҷониба, тавсеаи ҳамгирӣ ва ҳаллу фасли фарогиртари масоили ҳарбию иқтисодӣ ва ҳарбию техникӣ дар ҳавзаи СААД дар моҳи июни соли 2005 Комиссияи байнидавлатии ҳамкориҳои ҳарбию иқтисодии Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ таъсис шуд.

Дар моҳи ноябри соли 2006 Ассамблеяи парлумонии Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ таъсис гардид. Дар чаласаҳои Ассамблеяи парлумонӣ ва комиссияҳои доимӣ, ки ду бор дар як сол баргузор мешаванд, масъалаҳои фаъолияти созмон, вазъияти минтақаи масъулияти созмон, иҷрои қарорҳои чаласаи Шӯрои амнияти дастаҷамъии он ва вазифаҳои таъмини ҳуқуқиашон баррасӣ мегарданд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ба иштироки худ дар фаъолияти СААД аҳамияти вижа медиҳад. Ҳамкорӣ дар ҷорҷӯби ин созмон посухгӯ ба манфиатҳои миллии Тоҷикистон мебошад ва имкон медиҳад, ки давлати мо бо терроризми байналмилалӣ, ифротгароии мазҳабӣ, қочоқи маводи муҳаддир, силоҳ, ҷинояткориҳои созмонёфтаи фаромарзӣ ва муҳочирати ғайриқонунӣ фаъолтар мубориза кунад ва, дар маҷмӯъ, амнияти суботи минтақаи густурдаи Авроосиё, ҳамчунин тамомияти марзӣ ва истиқлоли кишварҳои аъзоро таъмин наояд. Тоҷикистон ҷонибдори табдил шудани СААД ба омили воқеии таъмини амният дар минтақа ва ҷаҳон мебошад.

Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Созмони ҳамкории Шанхай

Тавсеаи робитаҳо бо кишварҳои аъзои Созмони ҳамкории Шанхай аз самтҳои муҳими сиёсати хориҷии Тоҷикистон мебошад.

Узвияти Тоҷикистон ба «Панҷгонаи Шанхай» ва ширкати фаъоли Сарвари давлати мо дар ин созмони бонуфузи байналхалқӣ, ки омили ташаккули низоми нави ҷаҳонии асосёфта бар усулҳои эътирофшудаи муносибатҳои байналхалқӣ, бисёрқутбии ҷаҳон ва эътирофи манфиатҳои қонунии тарафҳо гардидааст, дорои аҳамияти бузурги сиёсӣ мебошад.

Созмони ҳамкории Шанхай ниҳоди ҳамкорӣҳои бисёрҷонибаи густариши сулҳу субот дар Осиёи Марказӣ, бистари гуфтугӯи кушоду созанда ва тавсеаи ҳамкорӣҳо дар самтҳои мухталиф аст.

Ҳадафҳои аслии Созмони ҳамкории Шанхай таъмини амният, сулҳу субот дар минтақа, мубориза бо терроризми байналмилалӣ, ҷудоиталабӣ ва ифротгароӣ дар ҳамаи шаклҳои он, ҳамчунин мубориза бо қочоқи маводи мухаддир ва бо густариши силоҳҳои кушторӣ ҷамъӣ мебошад. Дигар даста аз ҳадафҳои Созмони ҳамкории Шанхай ҳавасмандкунӣ ва мусоидат ба ҳамкорӣҳои иқтисодии бисёрҷонибаи судманд барои тарафҳо, ҳамкорӣҳои ҳамаҷониба дар ҳавзаҳои инсондӯстӣ, рушди иҷтимоӣ фарҳангӣ ба шумор мераванд.

Тоҷикистон ҷонибдори тамаркузи талошҳои кишварҳои аъзои СҲШ дар самтҳои барои ҳамагон манфиатнок, яъне таъмини сулҳу субот дар минтақа ва ҳамкорӣҳои иқтисодӣ, фароҳам овардани шароити матлуб барои рушди иқтисодии пайдор ва боло бурдани сатҳи зиндагии аҳолии кишварҳои аъзо,

мебошад. Яке аз авлавиятҳои муҳим барои Тоҷикистон тақвияти ҳамкориҳои сармоягузорӣ, тавсеаи иртибототи ҳамлу нақл, иртиботи роҳи дур (телекоммуникация), эҷоди бештари ҷойҳои иловагии кор дар маҳалли зисти шаҳрвандон ва ҳаллу фасли дигар масоили иҷтимоӣ ба шумор мераванд.

Нақшу аҳамияти Созмони ҳамкории Шанхай дар ҳалли масоили амнияти минтақа ва ҷаҳон, мубориза бо терроризми байналмилалӣ, ҷудоиталабӣ ва ифротгароӣ, қочоқи маводи муҳаддир ва ҷолишу таҳдидҳои дигар ба амнияти минтақаи муҳиму стратегии Осиёи Марказӣ ҳар сол меафзояд.

Нишонаи равшани аҳамияти физояндаи Созмони ҳамкории Шанхай дар арсаи байналмилалӣ дарҳои бози Созмон, омодагии он барои роҳандозии ҳамкориҳо бо кишварҳои дигар мебошанд. Мавриди баррасӣ қарор додани дархости Ҷумҳурии Беларус ва Ҷумҳурии Демократии Сотсиалистии Шри-Ланка бобати ба онҳо ато кардани мақоми шарикони гуфтугӯ дар СҲШ далели дигаре бар таъйиди гуфтаҳои болост.

Узвияти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар СҲШ аз лиҳози геостратегӣ, пеш аз ҳама, аз он ҷиҳат муҳим аст, ки дар ҷорҷӯби Созмон бо ду кишвар - Россия ва Чин - шарикии стратегӣ дорад, ки ҳар ду дорои аслиҳаи ҳастай ҳастанд ва ҳар ду аъзои доимии Шӯрои амнияти Созмони Милали Муттаҳид мебошанд. Мушорикати Тоҷикистон бо ин ду кишвари бузург - чи дар ҷорҷӯби СҲШ ва чи дар дигар созмонҳои минтақавӣ - ба кишвари мо як навъ эҳсоси офият медиҳад, зеро ин ду кишвари бузург на танҳо зомини амният дар Осиёи Марказӣ, балки дар тамоми минтақаи Осиё ва Укёнуси Ором мебошанд.

Созмони ҳамкориѝ Шанхай қасди табдил шудан ба блоки ҳарбиѝ надорад ва ҳадафи он танҳо мубориза бо падидаи хатарноки терроризми байналмилалӣ мебошад.

Фаъолиятҳои СХШ на танҳо ба масъалаҳои сиёсӣ, инчунин ба робитаҳои иқтисодӣ мутамарказ мебошанд. Дар созмон барномаи ҳамкориҳои дарозмуддати иқтисодии байни кишварҳои аъзо қабул шудааст, ки ҳадаф аз он мусоидат намудан ба ҳаракати озоѝ моѝ коло, хизматрасонӣ, фановариҳо ва савдои озоѝ байни шаш кишвари аъзо мебошанд. Ҳамкориҳои кишварҳои аъзо ҳамчунин дар соҳаҳои тандурустӣ, фарҳанг, маориф, илм ва техника, кишоварзӣ, гумрук, энергетика, ҳамлу нақл ва иртиботот ва мубориза бо ҷинояткорӣ тавсеа меёбанд.

Равобити илмии кишварҳои аъзо низ аз раванди солими тавсеа бархӯрдор аст. Дар ин росто дар чорҷӯби созмон Донишгоҳи СХШ таъсис гардидааст, ки 53 донишгоҳи маъруфи давлатҳои аъзо дар он ширкат меварзанд. Аз Ҷумҳурии Тоҷикистон Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М. Осимӣ бо ин донишгоҳ ҳамкорӣ мекунанд.

Бо ин ки Созмони ҳамкориѝ Шанхай дар қиёс бо дигар ниҳодҳои байналмилалӣ собиқаи тӯлонӣ надорад, дар солҳои мавҷудияташ худро ҳамчун бистари муҳими гуфтугӯи озоѝ, мубодилаи афкор, хусни тафохум ва ҳамоҳангсозии дидгоҳҳои мухталиф ҷилва додааст.

Зикри ин нукта муҳим аст, ки Пешвои миллат, Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон тавонист, ки бо така ба истеъдоди баланди сиёсӣ Созмони ҳамкориѝ Шанхайро ҳамчун воситаи роҳандозӣ намудани

ҳамкорӣҳои густурда бо кишварҳои аъзои СҶШ дар заминаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, амниятӣ, фарҳангӣ ва ҳамчунин гирифтани кумакҳои молиявӣ ва моддиву техникӣ ба хотири рушди Тоҷикистон истифода намояд.

Ҳамкорӣҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Созмони ҳамкорӣи исломӣ

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷонибдори густариши бештари ҳамкорӣҳои дӯстонаю судманд бо Созмони ҳамкорӣи исломӣ ва кишварҳои аъзои он мебошад.

Узвияти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Созмони ҳамкорӣи исломӣ, ки яке аз ташкилотҳои бонуфузи ҷаҳон ба шумор меравад ва дар ҳошияи Созмони Милали Муттаҳид метавонад дар ҳаллу фасли масъалаҳои таъмини сулҳу субот, амният, рушди иқтисодиву иҷтимоӣ ва густариши ҳамкорӣҳои байнидавлативу минтақавӣ саҳм гирад, бар мабной ду омили муҳим сурат гирифтааст:

Аввалан, Тоҷикистон, ки 90 дарсади аҳолиашро мусулмонон ташкил медиҳанд, ҷузъи ҷаҳони ислом аст ва мусаллам аст, ки наметавонад аз доираи чунин созмони бонуфузе, ки дар он масъалаҳои дар назди халқҳои мусулмон қарордошта ҳаллу фасл мешаванд, дар қанор бимонад.

Ва дуввум, Тоҷикистон, ки равобити густурда ва ҳамкорӣҳои мутақобилан судманд бо тамоми кишварҳои ҷаҳон усули бунёдии сиёсати хориҷиаш мебошанд ва марҳалаи ҳассосеро дар рушди иқтисодию иҷтимоии худ аз сар мегузаронад, бо ширкати ғаёли худ дар ин созмон, ки яке аз ҳадафҳои асосиаш ташкил ва мусоидат ба ҳамкорӣҳои зичу самаранокӣ байни давлатҳои аъзо мебошад,

ҳамчун узви комилҳуқуқ имконияти бештари ҳамкорӣ ва ҷалб намудани маблағгузориҳоро ба иқтисодиёти хеш ба даст меоварад.

Тоҷикистон таҳким ва такмили сохтори Созмони ҳамкории ислomӣ, тақвияти ниҳодҳои муҳимтарин, таъсиси ниҳодҳои нав, ислоҳоти сохтори созмон ва Котиботи генералии онро ҳамчун масъалаи муҳимтарин арзёбӣ менамояд ва чунин мешуморад, ки Созмони ҳамкории ислomӣ ва сохторҳои иҷроияи он бояд динамикӣ, фаъол, пӯёю созгор бо дигаргуниҳои рӯзафзун дар арсаи байналмилалӣ бошанд. Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин росто пешниҳодҳои арзишмандро, аз қабili додани салоҳияти бештар ба бахшу ниҳодҳои таркибии Созмон, таъсиси сохтори намоёндагии доимӣ аз ҳисоби сафирони давлатҳои аъзо, кушодани бахшҳои минтақавӣ ва намоёндагӣҳо дар хориҷ аз ҳудуди кишварҳои аъзо, маъқул шуморида, худ пешниҳод карда буд, ки хуб ва бамаврид хоҳад буд, агар масъалаи таъсис додани сохтори ҳамоҳангсозии миллӣ дар ҳар кишвари аъзо дар шахси як нафар аз роҳбарони масъули вазоратҳои хориҷӣ, ки Котиботи генералӣ бо онҳо тамос ва робитаи мустақим дошта бошад, мавриди татбиқи амалӣ қарор гирад.

Асre, ки дар он зиндагӣ ба сар мебарем, давраи пешрафти бесобиқаи илмиву технологӣ ва рушди босуръати мубодилаи иттилоотӣ дар тамоми ҷаҳон аст. Вале бо таассуф бояд зикр намуд, ки дар соҳаи илму техника ва технология ва пешрафтҳои зеҳнӣ дастовардҳои халқҳои мусулмон маҳдуд ва хоксоронаанд. Аз ин хотир Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон пешниҳод намудааст, ки дар ҷаҳорҷӯбаи Созмони ҳамкории ислomӣ, ҳамзамон бо тақвият додани ниҳодҳои илмӣ ва

технологии мавҷуда, сохтори нав - Бунёди рушди илм ва технологияи навин - таъсис дода шавад.

Сарвари давлат муътақид аст: вақти он расидааст, ки нақши Созмони ҳамкории исломӣ дар ташкили ҷомеаи воқеии иттилоотӣ дар асоси муносибатҳои васеъ ва ҳақиқатан шариконаи ҳамаи давлатҳои аъзо ба сатҳи сифатан нав бароварда шавад.

Рушди фарҳангию маънавӣ ва зеҳнии инсон мақсади муҳимтарини ҷомеаи иттилоотӣ мебошад. Аз ин рӯ бояд ҳама гуна кӯшишҳои истифодаи технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ, дар навбати аввал шабакаи глобалии Интернет, ки ба вайрон ва суст кардани суботу амнияти байналмилалӣ ва кишварҳои алоҳида, содир намудани амалиёти ҷинояткоронаю террористӣ, тарғибу ташвиқи хушунату зӯроварӣ, фиску фасод, истеъмоли маводи мухаддир ва зухуроти бадахлоқию зиддиинсонӣ равона гардидаанд, пешгирӣ карда шаванд. Президенти Тоҷикистон таъкидан иброз медорад, ки давлати мо фаъолияти гурӯҳи кории Созмони Милали Муттаҳидро оид ба идораи Интернет пуштибонӣ менамояд ва ташаккули муносибати яқсонӣ кишварҳои аъзои Созмони ҳамкории исломиро дар арсаи иттилоотӣ ва дар таркиби сохторҳои он ба роҳ мондани фаъолияти густурдатари Агентии муштараки иттилоотиро мувофиқи мақсад медонад.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон сарчашмаи ҳамкориҳои васеътар ва пурмуҳтавои мамлакатҳои мусулмониро дар ваҳдати исломӣ мебинад ва муътақид аст, ки даст ёфтан ба пешрафти ҳар кишвар ва ноил шудан ба зиндагии бориҳоҳи ҳар хонаводаи мусулмон, алалхусус кишварҳои гирифтори мушкилоти айнӣ, пеш аз ҳама

мамлакатҳои мусулмоннишини Африқо ва бархе аз давлатҳои Осиё, бидуни ҳамкориҳои густурдаи иқтисодӣ, ҳамбастагии воқеии исломӣ дар партави фармудаи қуръони «муъмин-бародари муъмин» имконнопазир аст.

Сарвари давлати мо иброз медорад, ки, мутаассифона, татбиқи ҳадафҳои таърихӣ, ки дар маромномаи Созмони ҳамкориҳои исломӣ эълон шудаанд, суръат ва вусъати дилхоҳ касб накардааст. Ҳанӯз ҳамаи кишварҳои аъзои созмон ба рушди босуръат ва пешрафтаи ҳамагонӣ, ки омили аслии таъмини зиндагии шоистаи мусулмонон аст, дастёб нашудаанд. Ин дар ҳолатест, ки олами ислом захираҳои азими ҳаётӣ ва стратегӣ, сарватҳои бузурги зеризаминӣ, манобеи зарурӣ ва ҳатто изофии молиявӣ, мавқеияти ниҳоят мусоиди геостратегӣ ва геосиёсӣ ва, муҳимтар аз ҳама, неруи азими инсонӣ ва ақлонӣ, усулу арзишҳои воло ва зиндагисозии тамаддунӣ ва фарҳангӣ дорад. Аз нигоҳи роҳбари олии сиёсии Тоҷикистон, истифодаи ин имкониятҳо - ба манфиати кишварҳои дар ҳоли рушди мусулмон ва ба хотири инкишоф додани илму техника, технологияҳои пешқадам, маориф, ниғаҳдориҳои тандурустӣ, таҳкими иқтисодиёт ва аз байн бурдани қашшоқӣ дар олами ислом - ҷавобгӯии кӯшишҳои роҳбарияти давлатҳои аъзо дар роҳи таъмин намудани некуаҳволии пайравони дини мубини ислом хоҳад буд.

Президент Эмомалӣ Раҳмон мавқеи давлатро дар ин замина баён намуда, изҳор медорад, ки ҳамкорӣ дар ҳошияи Созмони ҳамкориҳои исломӣ бояд ба талаботи замони муосир ҷавобгӯ бошад, зеро дар давраи ҷаҳонишавӣ рушди ҳамаҷонибаи минтақаи созмон, дар маҷмӯъ, ва пешрафти устувори

кишварҳои аъзо, дар алоҳидагӣ, метавонанд омили сулҳ ва ободӣ гарданд. Ва дар ин замина махсусан тазаккур медиҳад, ки Созмони ҳамкории исломӣ барои таъмини ҳаматарафаи кишварҳои минтақа бо захираҳои даркорӣ, ҳамчунин густариши ҳамкориҳои дохилиминтақавӣ ҳамаи имкониятҳоро дорад. Барои ин танҳо муносибати бегаразона ва дӯстона ба ҳамдигар, густариш ва таъмиқи ҳамкории судманди тарафайн лозим аст.

Мусаллам аст, ки Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон, бо пешниҳод намудани роҳу тарзи мусоиди маблағгузорӣ ва барои ҷонибҳо судманд, пешрафти Тоҷикистонро дар мадди аввал қарор медиҳад. Зеро ҷумҳурии мо, ки дар роҳи дигаргунсозии азими иқтисодӣ қадам мезанад, бештар аз ҳар даврае ниёз ба маблағгузориҳои бузурги хориҷӣ дорад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон солҳои охир бо кумаки созмонҳои молиявии ҷаҳон, аз ҷумла Бонки исломии рушд, тавассути татбиқи як қатор барномаҳои тараққиёти иқтисодиву иҷтимоӣ ба инкишофи бонизоми иқтисоди миллӣ суръати тоза бахшид ва муваффақ гардид, ки сатҳи зиндагии мардумро то андозае беҳтар кунад.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба ҳамкории ҷумҳурии мо бо Бонки исломии рушд, ки ниҳоди молиявии Созмони ҳамкории исломӣ мебошад, баҳои баланд медиҳад ва ин ҳамкориро арзишманд ва хеле муҳим меҳисобад.

Сарвари давлати Тоҷикистон вазифаи дигар ва муҳими муштараки давлатҳои аъзои Созмони ҳамкории исломиро дар мусоидати ғайри ба бунёди низоми боадолатона ва мутавозини ҷаҳонӣ мебинад.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон, чун роҳбари мамлакате, ки мубориза бо терроризм ва тамоми мушкилоти ин раванди мураккабро дар таҷрибаи амалӣ медонад, аз минбарҳои баланди созмонҳои байналмилалӣ мавқеи усулии Тоҷикистонро дар мубориза ба муқобили терроризм бо афқору назари судманду созанда баён медорад.

Сарвари давлат изҳор медорад, ки Тоҷикистон терроризмро дар ҳамаи шаклҳои зуҳуроташ, инчунин истифодаи усулҳои террористиро ҳамчун воситаи расидан ба ҳадафҳои сиёсӣ ва рӯпӯш намудани онҳоро бо ғояҳои сиёсӣ, динӣ, миллӣ ва наҷодӣ комилан ва қатъиян маҳкум мекунад. Имрӯз тамоман равшан аст, ки ин раванди барои тамаддуни инсонӣ бегонаро танҳо бо кӯшишҳои муштарақ, аз ҷумла дар доираи Созмони ҳамкории исломӣ, ҷилавгирӣ кардан мумкин аст.

Сарвари давлати Тоҷикистон муътақид аст, ки муборизаи самарабахш ба муқобили ҷиноятҳои муташаккили минтақавӣ, аз ҷумла дар самти пешгирӣ кардани раванди густариши терроризм ва ҷиноятҳои муташаккилона, танҳо дар мавриди ҳамоҳанг сохтани фаъолияти давлатҳои ҷаҳон имконпазир аст.

Дар ин росто бояд тазаққур дод, ки мавзӯи кумак ба Афғонистон дар муборизаи ӯ бо гурӯҳҳои террористӣ, ки садди оҳание дар роҳи расидани ин кишвари азияткашида ба сулҳу суботанд, яке аз самтҳои сиёсати хориҷии Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон мебошад.

Президенти Тоҷикистон бар он ақида аст, ки ҳаллу фасли муноқиша дар Афғонистон бо кумаки ҷомеаи ҷаҳонӣ, иштироки фаъолони Созмони

ҳамкории исломӣ дар ин раванд метавонад барои таъмини бехатарӣ ва субот дар минтақа заминаи ҷиддӣ гузорад.

Хулоса, узвияти Тоҷикистон дар Созмони ҳамкории исломӣ ва ширкати фаъоли Сарвари давлати мо дар ҷаласаҳои ин созмони бонуфузи байналмилалӣ, ки нақш ва саҳмаш дар ҳалли масъалаҳои бузурги аҳамияти минтақавӣ ва ҷаҳонӣ пайваستا меафзояд, дорои аҳамияти хосса аст. Ва Тоҷикистон бо камоли самимият тарафдори он аст ва аз ҷониби худ пайгирона мекӯшад, ки Созмони ҳамкории исломӣ такмил ва тақвияти бештар пайдо кунад, фаъолияти ниҳодҳо ва муассисаҳои таркибии худро дар самтҳои афзалиятнок ҳамоҳанг ва пурсамар гардонад, бо ҳамаи кишварҳои аъзо, аз ҷумла дар олами араб ва минтақаи Осиёи Шарқӣ, пайвандҳои амиқтар дошта бошад, ба ҳаллу фасли масъалаҳои умда ва мубрами ҷаҳони ислом боз ҳам бештар ва муассиртар машғул шавад, то тавонад посухгӯи ниёзҳои рӯзафзуни мардумони мусулмон дар тамоми ҷаҳон бошад.

Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Созмони ҳамкории иқтисодӣ (ЭКО)

Тоҷикистон ҷонибдори густариши ҳамкории боз ҳам муассир бо Созмони ҳамкории иқтисодӣ мебошад.

Созмони ҳамкории иқтисодӣ ташкилоти минтақавии иқтисодӣ мебошад, ки онро давлатҳои Эрон, Покистон ва Туркия дар соли 1977 аввалин бор поярезӣ карда буданд.

Пас аз инқилоб дар Эрон кори созмон муддате қатъ гардид, то ин ки дар соли 1985 бо номи «ЭКО» ҳаёти худро аз сар гирад.

Дар соли 1992 кишварҳои Афғонистон, Озарбойҷон, Қазоқистон, Туркменистон, Қирғизистон, Ўзбекистон ва Тоҷикистон ба созмони ЭКО пайвастанд ва ҳамакнун созмон бо даҳ узв, ҳудуди 330 миллион нафар аҳоли, 7620697 километри мураббаъ масоҳати кишварҳо, имкониятҳои бузурги газу нафт ва саноати тавсеаёфта ба фаъолиятҳои густурдаи иқтисодию тичоратии худ идома медиҳад.

Тибқи Оинномаи худ, Созмони ҳамкории иқтисодӣ барои беҳбуди шароити тавсеаи иқтисодии пойдори кишварҳои аъзо талош мекунад. Дигар аз ҳадафҳои ЭКО таҳияи барномаи муштарак барои тавсеаи манбаъҳои инсонӣ дар ин даҳ кишвар аст. Созмон ҳамчунин дар ростои суръат бахшидан ба иҷрои барномаи рушди соҳаи ҳамлу накл ва иртиботот фаъолият мекунад. Забони расмии Созмони ҳамкории иқтисодӣ англисӣ аст ва қароргоҳи он дар шаҳри Техрони Ҷумҳурии Ислонд Эрон воқеъ мебошад. Ба далели англисӣ будани забони расмии созмон унвони онро бо ихтисор аз ин забон ЭКО ном мебаранд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷонибдори ҳамкориҳои густурда бо кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Ғарбӣ дар ҷорҷӯби Созмони ҳамкориҳои иқтисодӣ мебошад. Ин нуктаро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бори дигар дар мулоқоти ҳаштуми сатҳи олии ин созмони бонуфузи минтақавӣ, ки моҳи сентябри соли 2004 дар шаҳри Душанбе баргузор шуда буд, таъкид намуд.

Ҳамоиши мазкур, ки дар он якҷанд асноди ниҳоят муҳим қабул шуданд, бо муайян кардани

дурнамои ҳамкориҳои густурда ва барои ҷонибҳо судманд, саҳифаи тозаеро дар равобити гуногунчанбаи Тоҷикистон бо Созмони ҳамкории иқтисодӣ боз намуд.

Яке аз бахшҳои равобити кишварҳои аъзои ЭКО ҳамкориҳо дар ҳавзаи нақлиёт мебошанд. Рушди иқтисодию иҷтимоии ҳар кишвар аз бисёр ҷиҳат ба вазъи зерсохтҳои нақлиётиаш вобаста мебошад. Дар ин замина ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои аъзои ЭКО дар ростои пайванд додани роҳҳои мавҷуди транзитии худ ва бунёди роҳҳои автомобилгард ва роҳҳои оҳан ба хоҳири баҳрабардории бештар аз бартариҳои ҳамлунақлии ҳеш дорои аҳамияти бузурганд.

Дигар аз тарҳҳои ояндадор дар ин росто тарҳи дар ҳоли иҷрои бунёди роҳи оҳани Эрон-Афғонистон-Тоҷикистон мебошад, ки саранҷом тавассути қаламрави Қирғизистон ба Чин хоҳад пайваст. Ҷумҳурии Тоҷикистон имкон дорад барои ҳарчи зудтар ба анҷом расондани ин барномаи стратегӣ аз қудрати сармоягузории шарикони худ дар Созмони ҳамкории иқтисодӣ баҳра бигирад.

Барои Тоҷикистон ҳамкориҳо бо созмони ЭКО боз аз ин ҷиҳат муҳим аст, ки кишвари мо дар шароити надоштани масири мустақим ба бандарҳои баҳрӣ метавонад, ба манзури истифода аз мавқеи бартари кишварҳои аъзои созмон, дар заминаи ҳамлу нақли баҳрӣ ҳамкориҳои густурдаро бо онҳо дар ин самт роҳандозӣ намояд.

Тоҷикистон алоқаманд ба густариши ҳамкориҳо бо кишварҳои аъзои Созмони ҳамкории иқтисодӣ дар соҳаи саноат мебошад. Дар ин замина барномаи ЭКО ба тасвиб расидааст, ки фаъолиятҳои зерини мушориконро дар бар мегирад: беҳбуди фазои

сармоягузорӣ, стандартикунӣ, беҳбуди сифати маҳсулот, бардоштани монеаҳои техникии тиҷорат, мусоидат ба рушди бахши хусусӣ, эҷоди корхонаҳои саноатии хурду миёна, ҳамлу нақли таҷҳизот ва амсоли инҳо.

Тоҷикистон ба тавсеаи ҳамкорӣ дар соҳаи иртиботи роҳи дур (телекоммуникатсия) таваччуҳи чиддӣ медиҳад. Барномаи рушди алоқаи иртиботи роҳи дур ва почта, ки қабул шудааст, заминаҳои калидии ҳамкориҳо ва фаъолияти кишварҳои аъзоро дар ҳавзаи мазкур муайян менамояд.

Барнома ҳамчунин самтҳои фаъолияти муштаракро барои дар ҳудуди кишварҳои аъзои Созмони ҳамкории иқтисодӣ чорӣ кардани алоқаи муҳобироти роҳи дури пешрафтаи имрӯзӣ, омода кардани коршиносони босалоҳият, таъсиси корхонаҳои муштаракӣ истехсоли таҷҳизоти телекоммуникатсия ва ҳаллу фасли мушкилоти мавҷуд дар ҳавзаи мазкур дар бар мегирад.

Ҳамкориҳо дар соҳаи фарҳанг ва маориф низ аз мадди назари созмон дур наафтадааст. Тоҷикистон, ки бо ҳамаи кишварҳои аъзои Созмони ҳамкории иқтисодӣ мушорикати фарҳангӣ таърихӣ дорад, ба тавсеаю таҳкими беш аз пеши равобити фарҳангӣ бо шарикони худ дар созмон аҳамияти чиддӣ медиҳад. Тоҷикистон яке аз аввалин кишварҳои аъзои Созмони ҳамкории иқтисодӣ мебошад, ки Оинномаи ниҳоди фарҳангии ЭКО ва фонди илмӣ ЭКО-ро имзо карда ва ба тасвиб расондааст.

Баргузориҳои чаласаи панҷуми коршиносони сатҳи баланд ва чаласаи шашуми Шӯрои сарпарастони Муассисаи фарҳангии ЭКО 19-23 март соли 2015 дар шаҳрҳои Хучанд ва Қайроқуми вилояти Суғд, иштироки роҳбарони вазоратҳои фарҳанги кишварҳои Афғонистон, Эрон, Покистон, Тоҷикистон ва

Муассисаи фарҳангии ЭКО дар ин маъракаи фарҳангӣ ва мизбонии шахсии Президенти Тоҷикистон, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон аз ин меҳмонони олиқадр дар шаҳри Хучанд дар рӯзҳои таҷлили ҷашни байналмилалӣ Наврӯз нишонгари густариши равобити мамлакатҳои аъзои Созмони ҳамкории иқтисодӣ, аз ҷумла дар ҳавзаи фарҳангӣ, мебошад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо

Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо (САҲА) 26 феввали соли 1992 ҳамроҳ шуд.

Зарурати истифода аз таҷриба, нуфуз ва имконияти Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо дар раванди демократикунии ҷомеа, таҳкими амнияти миллӣ, минтақавӣ ва байналмилалӣ, эҷоди унсурҳои муҳими ҷомеаи шахрвандӣ ва ҳаллу фасли муваффақомез дар масоили ба даст овардани тафохуми миллӣ дар кишвар заминаи пайвастании Тоҷикистонро бар ин созмон фароҳам намуд.

Дафтари намояндагии Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо дар Тоҷикистон 17 феввали соли 1994 кушода шуд. Аз он ҷо ки он замон дар кишвари мо ҷанги шахрвандӣ идома дошт, фаъолияти САҲА бар мабной мусоидат ба ҳаллу фасли мусолиҳатомезии муноқишаи миллӣ, ба даст овардани ризоияти тарафҳо, ҳамчунин кумак кардан ба раванди демократисозии ҳаёти сиёсӣ иҷтимоии ҷомеа роҳандозӣ мешуд.

Феҳристи вазифаҳо ва фаъолиятҳои САҲА пас аз барқарории сулҳ ва расидан ба ризоияти миллӣ дар

кишвар комилан иваз шуда, акнун ба таври умда халлу фасли масоили иҷтимоӣ ва таҳкими ризоияти бадастовардаи ҷониби давлат ва муҳолифин пеши намояндагии Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо ҳаққи муқаддам пайдо намуданд. Ба ин далел аст, ки бо тасмими Шӯрои доимии САҲА дар таърихи 31 октябри соли 2002 маъмурияти нави САҲА дар Тоҷикистон таъин шуд ва он ба Маркази САҲА таъйири ном кард. Доираи вазифаҳои маъмурияти нав, ба таври умда, иборат аз роҳандозии фаъолиятҳо дар ҳавзаи умури иқтисодӣ ва ҳифзи муҳити зист гардид.

Дар ҳоли ҳозир Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо дар Тоҷикистон панҷ дафтар дорад, ки дар шаҳрҳои Хучанд, Кӯлоб, Қургонтеппа, Ғарм ва Шаҳритус воқеъ мебошанд. Дар соли 2009 САҲА Коллеҷи ҳудро таъсис дод, ки дар он кормандони идораҳои марзбонии Тоҷикистон бозомӯзӣ ва тақмили дониши касбӣ мекунанд. Аз коллеҷи мазкур ҳамаи 57 кишвари иштирокчи САҲА ва 11 шарикӣ он метавонанд дар мавриди тақмили ихтисоси марзбонони худ истифода намоянд.

Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо дар Тоҷикистон дар се ҳавза - ҳарбию сиёсӣ, иқтисодиву экологӣ ва инсонӣ - тарҳҳои гуногунро иҷро менамояд. Созмон қорҳои дигареро дар заминаи мусоидат қардан ба шаклгирии гуфтугӯи созанда миёни ҳукумат, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ҳизбҳои сиёсӣ низ анҷом медиҳад.

САҲА дар ҳавзаи ҳамкориҳои ҳарбию сиёсӣ ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мақомоти қудратии кишвар дар ростии муқориза бо терроризм, қиноятҳои муташаккилона, баргузоркунии ислоҳот дар соҳаи милитсия, барқидани минаҳо, ҳамчунин

ҳифзи сарҳади давлатӣ кумак мекунад. САҲА дар ғаёлияти худ ба таҳким ва ҳифзи сарҳади давлатӣ ва беҳбуди маҳорати касбии марзбонон таваччуҳи вижа медиҳад. Дар ин замина лоиҳаҳои зиёде, аз ҷумла дар расондани кумакҳои техникуву молиявӣ, иҷро мешаванд. Нақши Коллеҷи мудирияти сарҳадҳои САҲА дар ин маврид шоёни таҳсин аст. Дар давраҳои омӯзишӣ, ки Коллеҷ ташкил мекунад, марзбонон дониши худро дар ростии ба таври муассир таъмин кардани амнияти сарҳад, роҳбарии қоромад ба воҳидҳои марзбонӣ, беҳбуди унсурҳои назорати сарҳад, беҳтар кардани шароити ҳифзи ҳайати афродӣ ва ғайра тақмил менамоянд.

Ҳамқории байни Тоҷикистону Созмони амният ва ҳамқорӣ дар Аврупо дар ҳавзаи иқтисодиву муҳити зист низ аз раванди тавсеаи солим бархӯрдор аст. Дар ин замина аз ҷониби САҲА лоиҳаҳои гуногун - ба манзури беҳбуди фазои сармоягузорӣ ва тиҷорат; густариши тиҷорати минтақавӣ ва маҳаллӣ; баланд бардоштани сатҳи огоҳии мардум дар робита бо шурӯи ғаёлияти соҳибқорӣ ва иттилоъ доштан аз заминаҳои ҳуқуқии соҳибқорӣ; баҳрабардории муассир аз баҳши обу энергетика ва идораи қоромади захираҳои об; бунёди неругоҳҳои хурди барқи обӣ; тақмили қонунгузорӣ дар заминаи муҳити зист ва баланд бардоштани савияи дониши шаҳрвандон дар ин замина ба манзури пешгирии мушқилот дар муҳити зист; густариши «иқтисоди сабз»; мубориза бо ришвахорӣ ва ғайра - мавриди иҷро қарор доранд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ва САҲА ба ҳамқорӣ дар ҳавзаи инсонӣ таваччуҳи вижа медиҳанд. Дар тӯли солҳои гузашта бо кумаки САҲА дар заминаи густариши демократия, масоили ҳифзи ҳуқуқи инсон,

баргузор кардани интиҳоботи озоду шаффоф, озодии васоити ахбори омма ва иштироки занон дар ҳаёти сиёсии кишвар корҳои зиёде анҷом гирифтаанд.

Иҷрои чанд лоиҳа дар заминаи ислоҳоти Комиссияи марказии интиҳобот ва раёйпурсӣ, татбиқи барномаҳои маърифати ҳуқуқӣ ва ҳифзи ҳуқуқи инсон, низоми адолати судӣ, боло бурдани сатҳи маърифатнокии ҷавонон, мусоидат ба васоити ахбори оммаи озод, баланд бардоштани мақоми зан дар ҷомеа, пешгирии хушунати хонаводагӣ фехристи номукаммале аз корҳои анҷомгирифта дар ҳавзаи мазкур мебошад.

Ҳамчунин, бо шурӯъ аз соли 2000, нозирони Дафтари ниҳодҳои демократӣ ва ҳуқуқи инсон (ODIHR) пайваста барои назорат бар интиҳобот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон даъват мешаванд. Дар чорҷӯби ODIHR намояндагони Ҷумҳурии Тоҷикистон низ ба сифати нозир дар интиҳоботи парлумонӣ ва маҳаллии кишварҳои иштирокчии САҲА ширкат меkunанд.

Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо ҳар сол конференси Шӯрои вазирони корҳои хориҷии кишварҳои САҲА-ро баргузор менамояд, ки дар он Вазири корҳои хориҷии Тоҷикистон низ ширкат меварзад.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо дар ҳоли ҳозир дар сатҳи баланд қарор доранд. Тоҷикистон аз ин пас низ барои густариши равобит бо ин созмони бонуфуз ба манзури гирифтани кумакҳо ва мусоидати ин ниҳод ба кишвар дар ростои расидан ба ҳадафҳои рушди устувор, таъмини беш аз пеши сулҳу субот ва амнияти марзҳои давлатӣ талош хоҳад кард.

Ҳамкорӣҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Созмони Аҳдномаи Атлантикаи Шимолӣ (СААШ)

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 1992 бо Шӯрои ҳамкории Атлантикаи Шимолӣ санади ҳамкориро имзо кард ва баъд аз 10 сол - дар соли 2002 - ба барномаи «Ҳамкорӣ барои сулҳ» ҳамроҳ шуд.

Аз рӯзҳои нахустини иштирокчиҳои барномаи мазкур шудан Тоҷикистон ба густариши ҳамкорӣ бо НАТО дар заминаи масъалаҳои мавриди алоқаи худ ва манфиатҳои мутақобил пардохт. Аз ҷумла, воҳидҳои ҳарбии неруҳои мусаллаҳи кишвари мо дар машқҳои, ки дар чорҷӯби барномаи «Ҳамкорӣ барои сулҳ» баргузор мешуданд, фаъолона ширкат меварзиданд. Дар чараёни ин машқҳо, ки масоили роҳбарӣ бар воҳидҳои низомӣ ва амали ҷамоаҳои онҳо дар шароити вазъияти ғайриодда тамрин мешуданд, барои тақмили маҳорати касбии афсарону сарбозони неруҳои мусаллаҳи кишвари мо нақши мусбат бозиданд. Бо таваҷҷуҳ ба аҳамияти машқҳои муштарак, идораи ҳарбии кишвари мо фехристи густурдаи воҳидҳои омода ба ширкат дар ин гуна машқҳоро тартиб дод. Илова бар ин, кормандони Вазорати мудофиаи Тоҷикистон ба семинарҳо ва конференсияҳои, ки дар мавзӯҳои сулҳофаринӣ, барҷидани минаҳо ва ҷанбаҳои ҳуқуқии муноқишаи мусаллаҳона баргузор мешуданд, ширкат меварзиданд.

Лозим ба зикр аст, ки ҳамкории амалӣ байни СААШ ва Тоҷикистон тавассути Барномаи шарикӣ инфиродӣ, ки механизми кории барномаи «Шарикӣ барои сулҳ» мебошад, анҷом мегирад. Тоҷикистон ислоҳоти неруҳои мусаллаҳи миллии худро дар ҳамкории наздик бо кишварҳои аъзои СААШ

баргузор менамояд. Бидуни шак, ҳамкорӣ бо НАТО барои дастёбӣ ба ин ҳадафҳо аз манфиат холӣ нест.

Дигар аз самтҳои ҳамкориҳои Тоҷикистон бо СААШ омода кардани кадрҳои низомӣ барои артиши миллии Тоҷикистон аст. Коршиносони СААШ то имрӯз барои Қувваҳои мусаллаҳи Тоҷикистон шумораи қобили таваҷҷуҳи ошкоркунандаҳои минаҳоро омода кардаанд ва ба низомиёни маҳаллӣ усулҳои мубориза бо муомилоти ғайриқонунии маводи муҳаддирро омӯзондаанд. СААШ ба Тоҷикистон ҳамчунин дар такмили ниҳодҳои Вазорати ҳолатҳои фавқулода кумак мекунад. Тоҷикистон ва СААШ дар якҷоягӣ равишҳои пешбиникунии офатҳои табииро таҳия менамоянд.

Тоҷикистон ва СААШ дар ҳавзаи мубориза бо терроризм низ ҳамкориҳои хуб доранд. Созмон ният дорад, дар кишвари мо як маркази мубориза бо терроризм таъсис кунад ва мақоми онро дар оянда аз ниҳоди маҳаллӣ ба як сохтори минтақавӣ боло барад.

Ду чониб дар соҳаи илм низ ҳамкорӣ мекунад. Олимони Тоҷикистон дар қори Кумитаи илмии НАТО ва дар чорҷӯби лоиҳаи «Роҳи абрешими маҷозӣ» фаъолона ширкат меварзанд. Ҳадафи лоиҳаи «Роҳи абрешими маҷозӣ» беҳбуди дастрасии кормандони муассисаҳои таҳсилоти олӣ ва коркунони илмии кишварҳои Қафқоз ва Осиёи Марказӣ ба Интернет -бо истифода аз шабакаи моҳвораи СААШ - мебошад.

Дар солҳои охир Созмони Аҳдномаи Атлантикаи Шимолӣ ҳамкориҳои худро бо Тоҷикистон беш аз пеш густариш медиҳад. СААШ ба густариши равобит бо кишвари мо, ки дорои марзи тӯлонӣ бо Афғонистон мебошад, аҳамияти вижа медиҳад.

Ҳамкорӣ бо СААШ барои кишвари мо низ судманд аст, зеро масъалаи таъмини амнияти сарҳади

давлатӣ аз унсурҳои калидии амнияти миллии Тоҷикистон мебошад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо

Тоҷикистон Иттиҳоди Аврупо ро шарикҳои муҳими байналмилалӣ ҳуд медонад ва талош мекунад, ки бо ин созмони бонуфуз равобити устувору дарозмуддати барои ҳар ду тараф судманд дошта бошад.

Равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо аз раванди матлуби густариши пайваста бархӯрдор мебошад. Доираи равобити Тоҷикистону Иттиҳоди Аврупо ҳеле васеъ буда, ҳамкориҳоро дар соҳаҳои амнияти минтақавӣ, тақвияти ҳифзи сарҳадот, ҷалби сармоя ба бахшҳои стратегии иқтисоди Тоҷикистон, идоракунии захираҳои обу энергетика, ҳифзи муҳити зист, рафъи камбизоатӣ, рушди маорифу тандурустӣ, тавсеаи ислоҳоти демократӣ, таъмини волоияти қонун ва ҳифзи ҳукуку озодиҳои инсон фаро мегиранд.

Ҳамкориҳои Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо ба таври умда дар доираи Стратегияи нави Иттиҳоди Аврупо барои минтақаи Осиёи Марказӣ сурат мегиранд. Шӯрои Иттиҳоди Аврупо стратегияи нав барои Қазоқистон, Қирғизистон, Туркменистон, Ёзбекистон ва Тоҷикистонро ба тасвиб расонд, ки буҷаи он маблағи беш аз 1 миллиард евро ро ташкил медиҳад. Кумак дар ҷорҷӯби ин стратегия барои Тоҷикистон маблғаи 251 миллион евро ё ҳудуди 30 дарсади ҳаҷми умумии маблағи стратегияро ташкил медиҳад. Ин кумакҳо марҳалаи солҳои 2014 то 2020-ро дар бар мегиранд. Кумакҳо ба Тоҷикистон дар се

бахш - рушди соҳаи кишоварзӣ, тандурустӣ ва маориф - сурат хоҳанд гирифт.

Лозим ба таъкид аст, ки ҳаҷми кумакҳои Иттиҳоди Аврупо ба Тоҷикистон аз соли 1992 то ба имрӯз беш аз 500 миллион евроро ташкил кардааст ва бо ба ҳисоб гирифтани кумаки молиявии мазкур ҳаҷми умумии кумакҳо аз як миллиард доллари амрикоӣ афзун мешавад.

Таъмини суботу амният дар минтақаи Осиёи Марказӣ, бавижа Тоҷикистон, аз ҳадафҳои аслии Иттиҳоди Аврупо мебошад. Зеро ҳар таҳаввулоте, ки дар Афғонистон ба вуқӯъ меафтад, ба кишварҳои Осиёи Марказӣ, аз ҷумла Тоҷикистон, таъсир хоҳад расонд, чун Тоҷикистон тӯлонитарин сарҳадро бо ин кишвари ноором дорад.

Аз ин рӯ Иттиҳоди Аврупо дар ҳамкорӣ бо шарикони худ тарҳҳоеро дар заминаи таҳкиму тақвияти марз, бавижа мучаҳҳаз кардани дидбонгоҳҳои марзӣ ва бунёди дидбонҳои нав дар марзи Тоҷикистон бо Афғонистон, иҷро мекунад.

Самти муҳим дар ҳамкориҳои Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо мубориза бо қочоқ ва пахншавии маводи муҳаддир мебошад. Дар ин замина аз ҷониби Иттиҳоди Аврупо дар ҳамкорӣ бо Созмони Милали Муттаҳид Барномаи мусоидат ба идораи сарҳадот дар Осиёи Марказӣ - БОМКА - ва Барномаи пешгирии пахншавии маводи муҳаддир дар Осиёи Марказӣ - КАДАП - роҳандозӣ шудаанд.

Ҳамоҳангсозии амалҳои муштараки Тоҷикистону Иттиҳоди Аврупо барои таъмини суботу амният ва эҳёи иқтисодию иҷтимоии Афғонистон аз ҷумлаи самтҳои мебошад, ки ду ҷониб алоқамандии зиёд доранд.

Самти дигари муҳим, ки ҳамкориҳои Тоҷикистону Иттиҳоди Аврупо густариш пайдо намудаанд,

энергетика мебошад. Дар ин замина Иттиҳоди Аврупо дар садади он аст, ки дар кишвари мо теъдоде аз неругоҳҳои хурди барқи обиро бунёд намояд. То имрӯз Иттиҳоди Аврупо дар иҷрои тарҳи CASA-1000 бо ба ШСХК «Барқи Тоҷик» додани қарзи калонҳаҷм сарм гузоштааст. 50 миллион доллар сармоягузории Бонки аврупоии таҷдид ва рушд барои азнавсозии Неругоҳи барқи обии Қайроққум чудо карда шудааст.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Иттиҳоди Аврупо дар баҳши кишоварзӣ низ аз раванди матлуби густариш бархӯрдор аст. Иттиҳоди Аврупо дар мушорикат бо Бонки аврупоии таҷдиду рушд ва Корпоратсияи байналмилалии молиявӣ дар доираи ду лоиҳа - Барномаи кумаки молиявӣ ба соҳаи кишоварзии Тоҷикистон ва Лоиҳаи рушди сармоягузорӣ ба соҳаи кишоварзӣ ва беҳбуди фазои соҳибкорӣ - ба Тоҷикистон кумакҳои қобили таваҷҷуҳе расондааст.

Ҳар ду лоиҳа ҷузъи таркибии Барномаи Иттиҳоди Аврупо оид ба рушди баҳши хусусӣ дар соҳаи кишоварзӣ мебошанд. Лоиҳаҳои мазкур бо расондани кумаки молиявӣ ба хоҷагиҳои деҳқонӣ ба рушди баҳши кишоварзӣ, таъсиси ҷойҳои нави кор ва паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар Тоҷикистон мусоидат хоҳанд кард.

Ҳамкорӣ дар соҳаи маориф яке аз самтҳои афзалиятноки муносибатҳои байни Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо аст. Иттиҳоди Аврупо дар заминаи кумак барои омода кардани кадрҳои тоҷикистонӣ дар мактабҳои олии кишварҳои аврупоӣ аз ду барнома - Тампус ва Эразмус Мундус - истифода мекунад. Тампус барномаи фароаврупоӣ дар соҳаи маорифи донишгоҳӣ мебошад. Ҳадафи асосии барнома густариши ҳамкорӣ дар соҳаи таҳсилоти олии миёни Иттиҳоди Аврупо ва кишварҳои шарик, аз

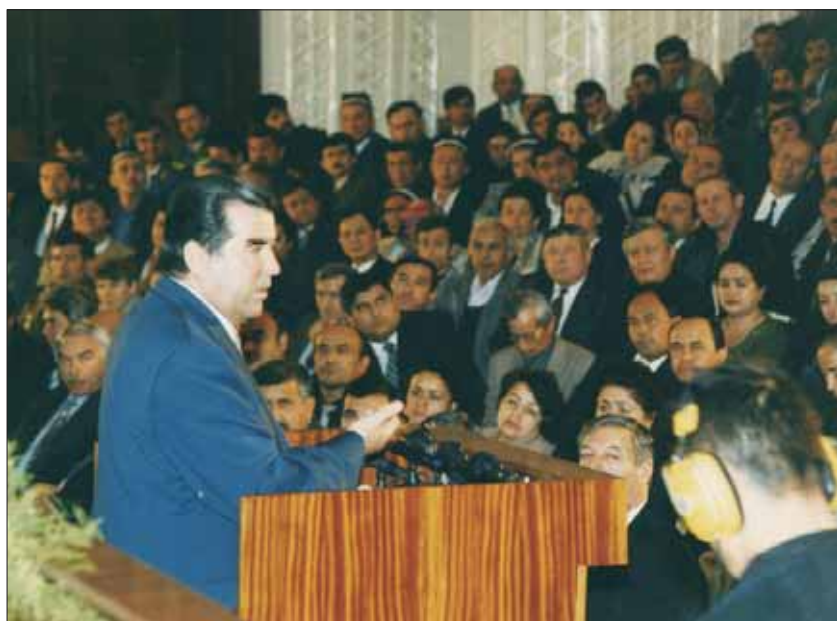
ҷумла бо ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ, мебошад. Тоҷикистон низ аз ҷумлаи шарикони ин барнома мебошад. Эразмус Мундус барномаи мубодилаи донишҷӯён мебошад, ки аз ҷониби Иттиҳоди Аврупо бо мақсади баланд бардоштани сифати маълумоти олий эҷод шудааст. Дар ҷорҷӯби ин барнома шумораи қобили таваҷҷуҳе аз донишҷӯёни тоҷикистонӣ дар мактабҳои олии кишварҳои Аврупо таҳсил мекунамд.

Ҳамкориҳои байнипарлумонии Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо беш аз пеш тақвият меёбанд. Барои густариши ҳамкориҳо ва тамосҳои бештар Кумитаи ҳамкориҳои байнипарлумонӣ миёни Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Парлумони Аврупо ташкил шудааст. Сафарҳои мутақобили мақомоти роҳбарии парлумонҳои ду ҷониб ва баргузориҳои ҷаласаҳои Кумитаи ҳамкориҳои байнипарлумонӣ, ки ба таври мунтазам сурат мегиранд, ба тақвияти равободии ниҳодҳои қонунгузори ду тараф мусоидат менамоянд.

Бо кумаку пуштибонии Иттиҳоди Аврупо ҳамасола дар Тоҷикистон «Ҳафтаи Аврупо» баргузор мегардад. Дар доираи ин маърака намоишгоҳҳои санъати тасвирӣ, масолеҳи ҳунароҳои дастӣ, бозёфтҳои моддии таърихӣ созмон дода мешаванд, концертҳои ҳунармандони тоҷик, намоиши филмҳо ва ғайра баргузор мегарданд. Ҳафтаи Аврупо фурсати хубе барои ба аврупоӣён шиносондани фарҳанги асили миллати тоҷик ва огоҳ шудани тоҷикон аз фарҳангу тамаддуни мамлакатҳои Аврупо мебошад.

Ҳар сол дар кишварҳои Аврупо кормандони дипломатӣ ва намоияндагони фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дастгирии мақомоти маҳаллӣ Наврӯзи Аҷамро бо шукӯҳу ҷалол ва бо ороштани дасторхони идона ҷашн мегиранд.

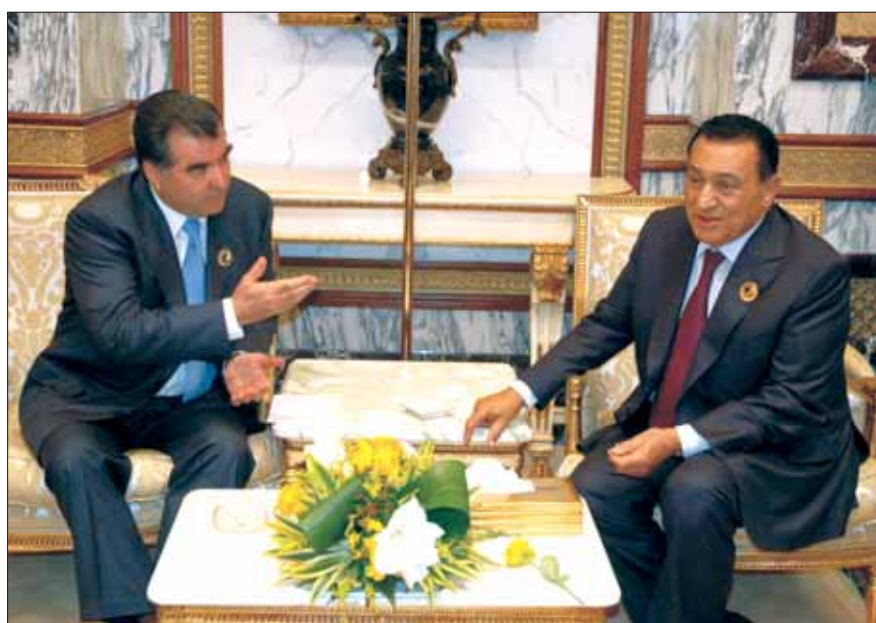

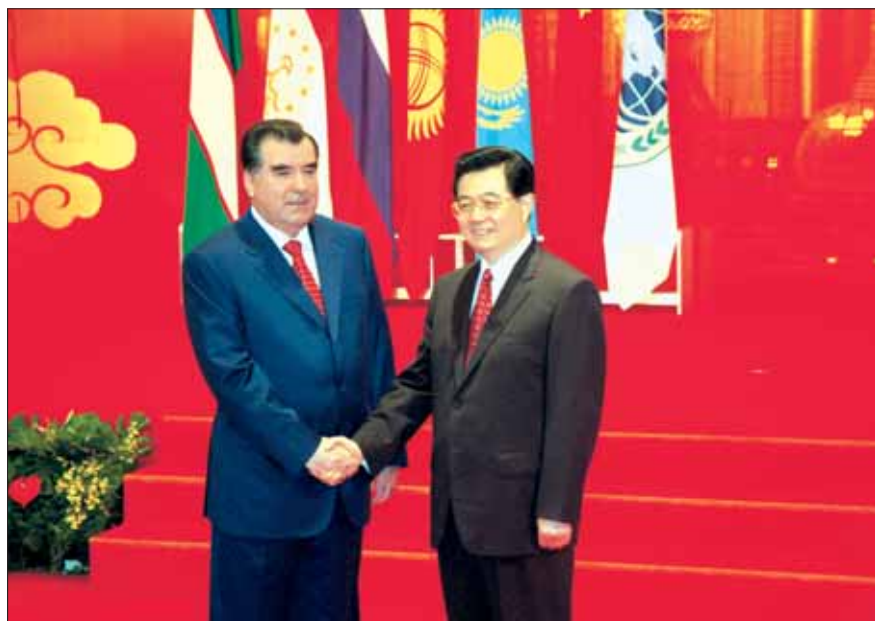

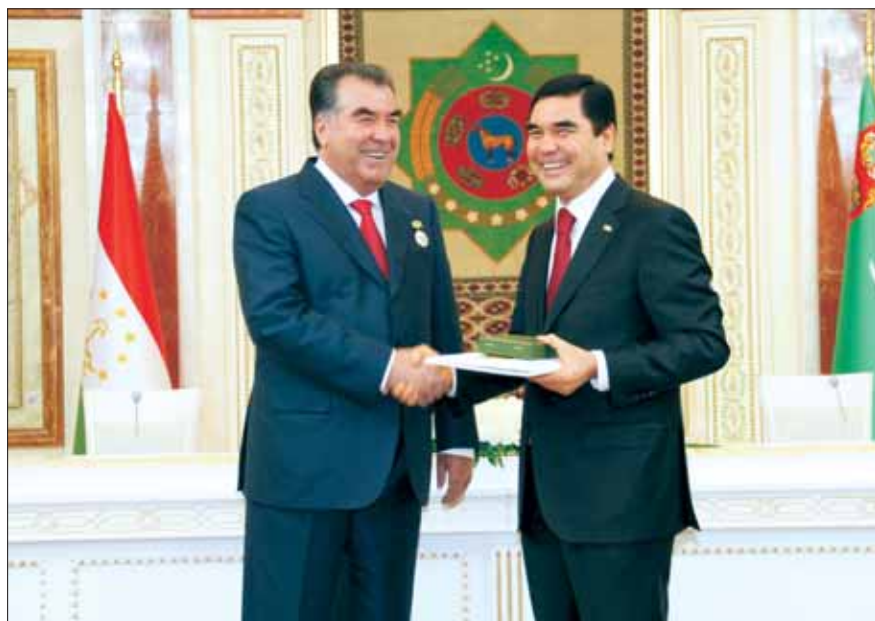

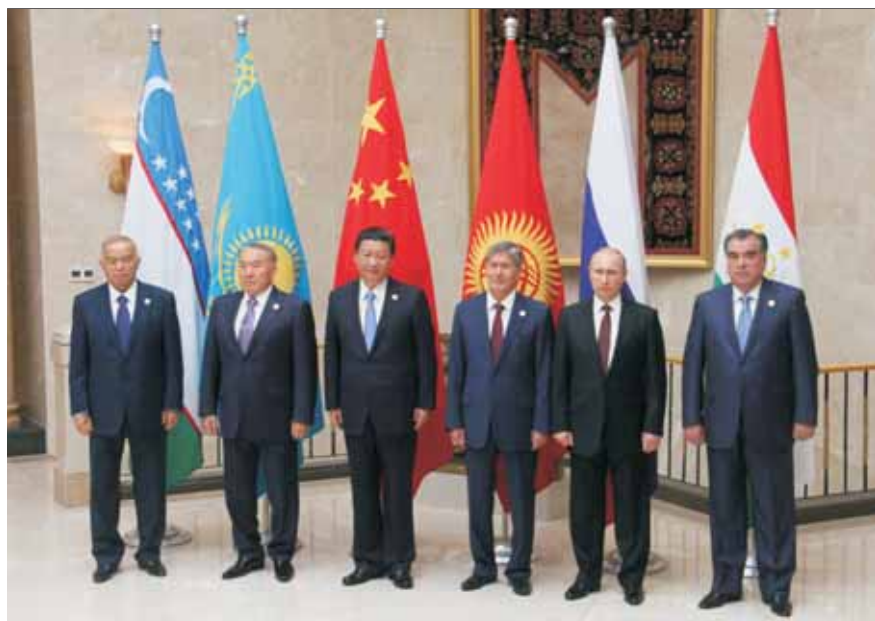

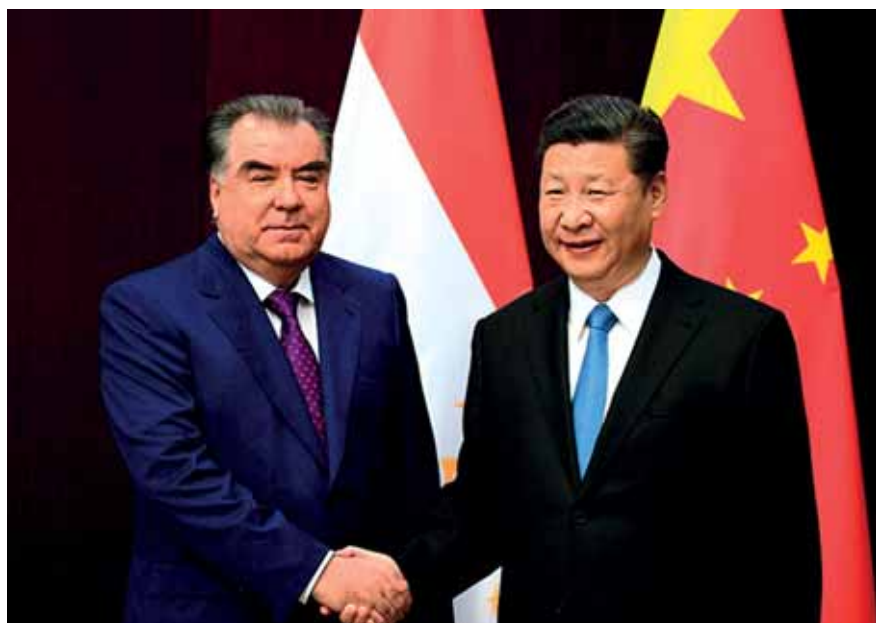

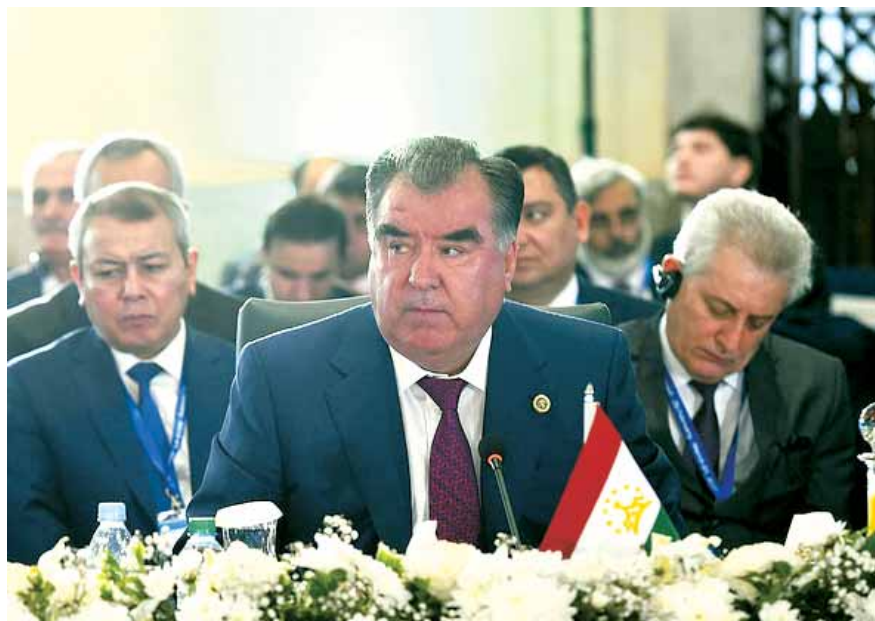

Муаррифиномаи муаллифон

Холов Абдукаҳҳор Сатторович
19 марти соли 1971 дар ноҳияи
Ҳисори Ҷумҳурии Тоҷикистон
таваллуд шудааст. Тоҷик.

Соли 1993 Донишгоҳи давлатии
тиббии Тоҷикистон ба номи Абуалӣ
ибни Сино, соли 2000 филиали
Донишгоҳи давлатии Москва дар
шаҳри Уляновски Федератсияи
Россия (бо ихтисоси иқтисодшинос),
соли 2009 Донишгоҳи ал-Азҳари
Ҷумҳурии Мисри Арабро (бо
ихтисоси забону адабиёти арабӣ)
хатм намудааст.

Дар миёнаи солҳои 1990-ум ба ҳайси корманди масъули
дастгоҳи Сарвари давлат ифои вазифа намудааст.

Дар тӯли беш аз 20 соли охир бо фаъолияти босамари
соҳибкорӣ, аз ҷумла дар хориҷи кишвар, машғул аст.

Аз соли 2014 раиси Шӯрои нозирони ҶДММ
«Сармоягузори байналмилалӣ Дубай» мебошад.

Сайидзода Зафари Шералӣ (Саидов Зафар Шералиевич)

Санаи таваллудаш - 18.12.1961, тоҷик, маълумоташ оӣ, номзади илмҳои фалсафа (13.06.1989), доктори илмҳои таърих (25.05.2016).

Соли 1983 Донишгоҳи давлатии (аъён - миллии) Тоҷикистонро бо ихтисоси муаррих ва ҷомеашинос хатм кардааст.

Солҳои 1983 - 1986: аспирант ва ассистенти кафедраи диншиносии илмӣ Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон.

Солҳои 1987 - 1990: корманди масъул, мудири бахш ва мудири шӯбаи идеологии КМ комсомоли Тоҷикистон.

Солҳои 1990 - 1991: сармутахассиси Кумитаи Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба қорҳои ҷавонон.

Солҳои 1991 - 1992: корманди масъули дафтари матбуоти Президент ва Девони Вазирони Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Солҳои 1993 - 1995: сардори Раёсати иттилооти Вазорати қорҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Солҳои 1995 - 2003: котиби матбуотии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Солҳои 2003 - 2008: директори Агентии миллии иттилоотии Тоҷикистон «Ховар» дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Аз 5 феввали соли 2008: мушовири калони Президенти Тоҷикистон ва дастгоҳи ёвараш оид ба сиёсату робитаҳои хориҷӣ.

Муаллифи 52 китоб, инчунин даҳҳо мақола оид ба масъалаҳои фалсафаи иҷтимоӣ, забон, сиёсатшиносӣ, таърихи наватарин ва фарҳанги иттилоотии Тоҷикистон мебошад.

Дорандаи медали давлатии «Хизмати шоиста» (07.2016), Ҷоизаи Иттифоқи журналистони Тоҷикистон ба номи Абулқосим Лоҳутӣ (09.2001), Ифтихорномаи (мукофоти олии) Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил (09.2011) ва Ифтихорномаи Парлумони Ҷумҳурии Чеченистони Федератсияи Россия (04.2010). Аълоии фарҳанги Тоҷикистон аст.

Оиладор, соҳиби се фарзанд мебошад.

МУНДАРИЧА

Пешгуфтор.....	3
Эмомалӣ Раҳмон - бунёдгузор ва таҳкимбахши пояҳои давлатдорӣ навин	7
Худшиносӣ - руҳи асосии ташаққули давлатдорӣ миллий	25
Сиёсати хориҷӣ - ҳавзаи дӯстӣ ва равобиту ҳамкорӣ	71

Ин китоби арзишманд бо кумаки молиявии
спонсории раиси ҶСК «Ориёнбонк» **Ҳасан**
Асадуллозода, раиси ҶДММ «Тоҷикмебел»
Ҳомидҷон Мухаков, раиси ҶДММ-и шаҳри
Вахдат «Зафарёб» Шамсиддин Мухторов,
ходимону донишмандони ватандӯсти кишвар
Нурмаҳмад Ато Аҳмадзода ва **Арафамоҳ**
Даминова чоп шудааст.

Абдуқаҳҳор Холов

Зафар Сайидзода

ЭМОМАЛӢ РАҲМОН - АСОСГУЗОРИ ДАВЛАТДОРӢИ МУОСИРИ ТОҶИК

Наирияи илмӣ - сиёсӣ

**Сармуҳаррир ва ҳаммуаллифи ғояҳои концептуалӣ -
Фаридун Саидов**

**Мушовири илмӣ - Абдунабӣ Сабуров
Муҳаррири техникӣ - Павел Колесниченко**

**Мусахҳаҳ - Абдуллои Хайрулло
Чоп ва дизайни компютерӣ - Муборак Умарова**

**Суратгирон -
Максудҷон Муҳиддинҷонов, Накиб Муродзода**

Ба чоп 18.12.2017 имзо шуд.
Ҷузъи нашрию ҳисобӣ 13,5.
Хуруфи адабӣ TimesNewRomanTj.
Супориш № 26/14.Адади нашр 500.

**Дар ҶДММ «Контраст» чоп шудааст.
ш. Душанбе, к. Н. Муҳаммад, 28**

ISBN 978-99975-56-25-7

